

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

891.99

Q-32

85(91.54)

9-32

ԵՐԳԵՐ, ԱՌԱԿՆԵՐ, ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐ,

ԹԵՐԱՀԱՒԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

ԽՈՏՐԶՐՈՅ

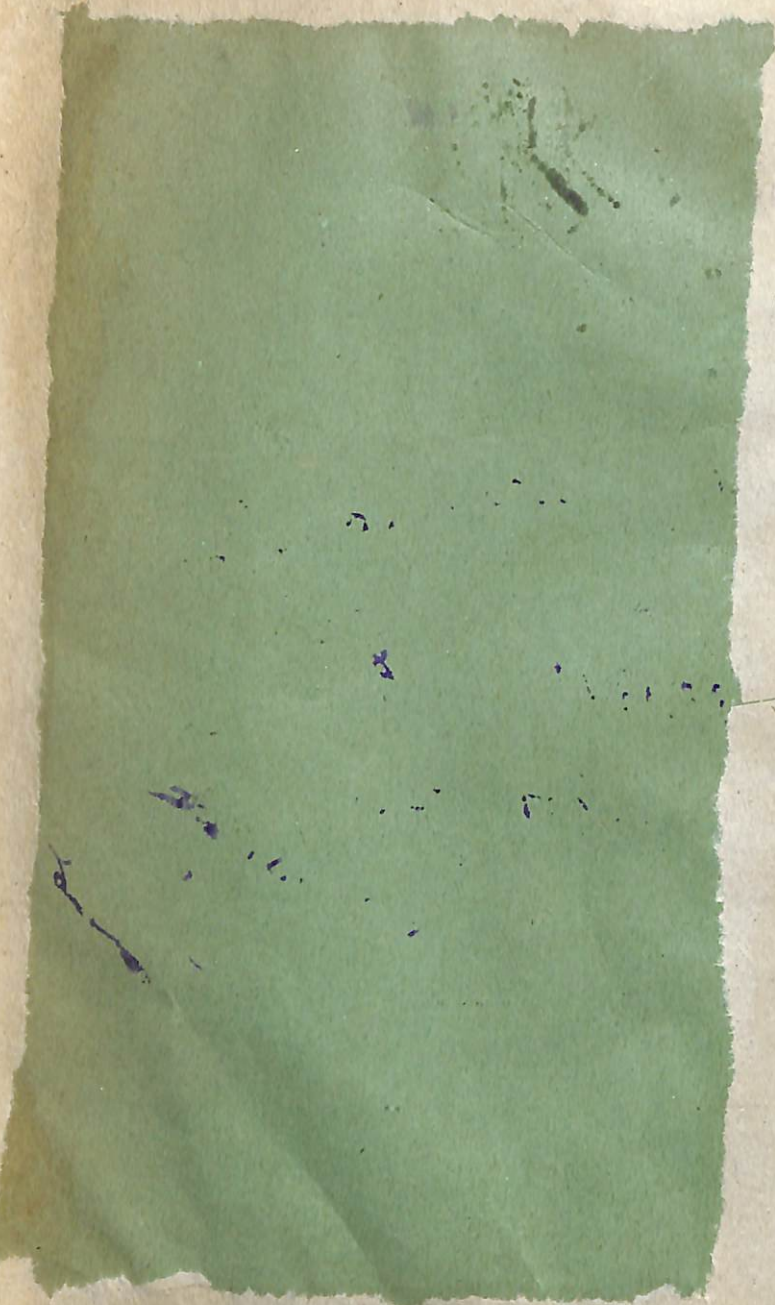
Հ ա լ ա ֆ ե ց

Հ. Մ. Հ. ԳԱՒԱՌԱՑԻ

Տ Փ Խ Կ

Գ. Կ. Տափարակիլաձէ Սերգէսկայա փող. № 1.

1904

Համար 891.93 Երբ 7-32
 ԵՐԳԵՐ, ԱՌԱԿՆԵՐ, ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐ, 19 NOV 2011
 01 JAN 2009
 ԵԻՏՆ. ԵՍ. ԿԻ

ԹԵՂԱՆԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

ԽՈՏՐՋՐՈՅ

Հ ա լ ա ֆ Ե 9

Հ. Մ. Հ. ԳԱԽԱՌԱՑԻ

Տ Փ Խ Ի Ս

Տպ. Կ. Տալարտկիլաձէ Սերգէկեակոյա փող. № 1.
 1903

14.03.2013

25052

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 22 октября 190

Ս Ռ Ս Ջ Ս Բ Ս Ն

Սոյն փոփոխ երկասիրութիւնս հրատարակելով՝ ուզեցիմք Խոսորչուր *) գաւառական ի մասնաւոր յեզուն ու կեանքն ի յայտ ածել Երգերով, Առակներով, Հանելուկներով, եւ այլն: Մեկն անձաւոր առիթ ունենալով՝ ժողովրդեան կեանքանի բերնէն եւ կաւ բարեկանաց ձեռոք ժողովեցիմք ու կարգաւորեցիմք այս աստերն ու առակները հոս ծանօթութիւններով հանդերձ: Տաղերն՝ որովհետեւ չմասաւոր սիրայից են եւ ինչ անգամ ալ գուարձալի, ժողովրդեան պատմութիւնը, սովորոյթը, փարսն ու տիր կրչայնէն: Առակները՝ որոնց բիւն միւսեր 460-ի սաւ, ըստ բառական կարեւոր, շահեկան, գուարձալի ներդասակ են: Երկուցէս Հանելուկները, Թերահարաօրները, Այլաբանական խօսքերը, եւ այլն, զետեղեալ են իրենց ծանօթութիւններով: Եւ գլխաւոր նպատակով գաւառական բաներն ամենուրեք ըստ երոյն ի յայտ ածել, որով երբեմն երբեմն գրաւոր լինի կարող են նպաստանշոյց լինել: Որով կրչուր փոքր ինչ ծառայութիւն մը մատուցած ըլլալ մեր ու գրաւոր յեզուին:

Գրեցաւ ի Խոսորչուր
Վերի Խնդածոր, ի Թաղն Կողոսուն 1899—1902

*) Խոսորչուր Տայոց աշխարհի մէջ կը գտնուի. Ոչնաղէն վեց ժամ հետո, ու մտեան հարաւը կ'ըլնայ ձորիսալի մօտ: Իրեն սահմանակից են. հոնուտ, համաշէն, Խեակ, հունկամէդ, Իրիձաձոր, Կուարաշէն և Կարմիրդ:

ԵՐԳԵՐ ԵՒ ԱՌԱԿՆԵՐ ԽՈՏՐՉՐՈՅ

Ա. ԵՐԳ.

Վիեննա քաղաք:

Նափիլայ օրերրս անցուցի,
 Չեղաւ բաղձանքիս հասնելու,
 Պիթուն ընտանիքս կորուսի
 Մէ մ'ալ չը կարցի տեսնելու:
 Մէկ մ'որ մօրէն անխելք ծընի,
 Կը հետեւի դարտակ բանի,
 Հոգւով մարմընով տեղ չունի.
 Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:
 Խելացի մարդիկ ինչ կ'անին,
 Աշխատանքներ տներ տանին,
 Փուչ բաներու սավտայ չունին.
 Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:
 Աշխարհք վայլէ ով որ սաղ է,
 Սախաթ մարդուն երես պաղ է,
 Աստուած հոգին առնու լաւ է,
 Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:
 Սաղութիւն թանկ է ու պէտք է,
 Աչքին լոյսն աշխարհքի օգտէ,
 Քաշողին հարձու քեզ հէգտէ. 1)
 Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

1. Կը պատմէ:

Սախաթ մարդիկ աշխարհք չունին,
 Նափիլայ չարչարուն, բանին,
 Սուտ աշխարհքէս ինչ կու տանին.
 Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Զուլում 1) տէրտեր ես քաշեցի,
 Քիւլէրի կեանքըս մաշեցի,
 Զատ անգամ մահըս լիշեցի.
 Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Փարայիս փէչատներ 2) բացի,
 Հեռու երկիրներ գընացի,
 Բըթիթկներուն դռներ լացի.
 Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Զատ սիրուն քաղաքներ տեսայ,
 Սուրբ յարութեան Վիեննա հասայ,
 Մըխիթարիչ վանքը հասայ
 Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Ինձ կարօտիս բարեխօսեա,
 Աւագ շաբաթ իրկունն հասայ,
 Զատկին սուրբ պատարագ տեսայ,
 Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Վարդապետ մեզ հէգմին տարաւ,
 Մեզի համար զահմաթ առաւ,
 Հէքիմն մէկէն եաթախ դըրաւ.
 Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Զատ վախեր ու լացեր էրի,
 Զատկին հիւանդանոցն էի,
 Տրտում անցուցի այս տարի.
 Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Զարմանայի շինուած ունի,
 Թունայու զետ մէջէն կ'անցնի,

1. Թշուտ: 2. Կնիք:

Ղատ կէմիններ վար վեր տանի.

Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Զարմանք քաղաք ինչպէս գովիմ⁵
Գննճուի չեկածիս կը ցաւիմ,
Փնօք Աստուծոյ հիմի լաւ իմ.

Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Հեսապսուչ են ֆապլիքէներ,
Չէն ու արձակ են մեծ ժամեր,
Ութ դաթը շինուած են տներ.

Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Իմէն դաթէ աղբուր վազա,
Վառածներ ըուֆ ու գազ ա,
Ազիզ կերակուրներ խող ա.

Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Էթրաֆ սարեր խողեր կ'արծին,
Արապաներ շներ լծին,
Այս բան աւելի գործածին.

Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Որչափ նայիս խելք չի հասնիլ,
Կսկիծ աչքերս լաւ չին տեսնիլ,
Խուրմայ, գէլթուն չի բուսնիլ.

Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Չէնքերուն նախը Է 1) զարկած,
Գրլուխներ երկինքն են հասած,
Գիտես թէ՞ գետնէն են բուսած,

Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Պակաս կ'առնեն դուրսի փարէն,
Չեն խմեր թունայու ջրէն,
Ջուր բերեն էն հեռու սարէն.

Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

1. Զարգ, զարգարանք:

Հէքմին անուն Նարէլթ կ'ասին,
Քաղաք մարդիկ տեսնաք խասին,
Հագուտի քէֆի հաւասին.

Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Ինն դաթ եափի շինուածք ունի,
Օրթայ դաթէն կարմունճ բանի,
Մարդու խելք գլխէն կու տանի.

Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Մեծութիւն շատ էրկան խօսին,
Երկու հարիւր վերտով կ'ասին,
Թունայու գետն երկուս կիսին,

Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Զարհուրելի շէնք են շինած,
Չորս էթրաֆ նախը են զարկած,
Ղաթէ դաթ կարմունճ են հանած.

Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Վեննայու քաղաքն է սիրուն,
Մեզի կու տան աշուն զարուն
Թէ մեզ պաղջէ պիլվարներուն.

Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Ակոր քալեց ծառներ հասաւ,
Սէհը էրաւ շատ բաներ ասաւ,
Չտեսած բաներ հոն տեսաւ.

Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Կարմունճներուն հէսապ չկայ,
Ղատ երկրէն մաշին կու գայ,
Թունայու գետն շատ բան հողայ,

Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Կսկիծ որ լեզուն չենք գիտեր,
Մենք նմանինք կաղնի փետեր,
Մէջէն կ'անցնին Դանուբ գետեր.

Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Ասքան բաւական սեպեցանք,
Փամանակ մը մէջըն կեցանք,
Սանքի բան մ'ալ չհասկցանք.
Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Աստուած, մեզի ըստեղծեցիր,
Արքայութեան ճամբէն բացիր,
Դժոխք պիթուն աւերեցիր,
Կարօտ եմ փառքիդ հասնելու:
Խնդրեցէք և տացի, սոսիբ,
Շատ նեղն ինկայ, հալըս տեսիր
Տէրըս դուն ես օգութ հատիր,
Կարօտ եմ փառքիդ հասնելու:

Դու ես անմահ և թագաւոր,
Խնդրեմ ինձի տուր հոգեւոր,
Մի՛ դատիր դու զիս երկնաւոր.
Կարօտ եմ փառքիդ հասնելու:
Վեննա, ես գովեցի քեզի,
Վանքերդ բարեխօսէ մեզի
Զիարէթի 1) կուգանք բազի.
Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Տարտըս քաշեցի շատ տարով,
Հէքիմ նայեց վաթսուն օրով,
Տաստան 2) շինիմ խելքի ծարով.
Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Աչքըս տեսնէր ո՛ւր տանն էի,
Վեննա քաղաքն ո՛ւր էն էի
Ին վախթին թուրքիք հանէի.
Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Գէշ թէ լաւ մէկ թուրքի մ'հանիմ,
Քաղքին հալէն խապար չունիմ,

Ուխտատեղ: 2. Ոսանաւոր:

Այսչափս ալ [Թայմինով 1) կ'անիմ.
Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Քերոք դու վեննա գնացիր,
Սուտ աշխարհքէս լաւ իմացիր,
Շատ աղէկ է վանքեր կեցիր.
Կարօտ եմ աչքով տեսնելու:

Քերոքէ Լաչինեան

1879 ի Սունկից

Բ. ԵՐԳ.

Գայլերը ջորի մը կ'ուսեն

Սէհր էրէք մեր ջորուն բանին,
Գեալերն էկան ջորին տանին,
Վախիմ ջորիս ձեռքէս հանին.
Զուլում եղաւ էն սև ջորուն,
Գեալերն էկան թռան ոռուն:

Ջորի, Զաֆրանափոս պառկա,
Վո՛ւ ըսաւ թէ վաթանդ 2) թարկա,
Հեչ որ չէ 3) մէկ բարև մ' զրկա.
Զուլում եղաւ էն սև...

Ջորին սարէ սար պտտայ,
Քուռիլ չի իժով 4) զտղտայ,
Աս ինչ պալայ էր ես զտայ.
Զուլում եղաւ էն սև...

Զանան, 5) չարոխնիդ մաշեցիր,

1. Կարծիք: 2. հայրենիք: 3. Գէթ: 4. Սաստիկ: 5. Կնոջ անուն:

Ջորուն հոգուն հէջ չաշեցիր, 1)

Ափսոս որ նալերն 2) քաշեցիր.

Ջուլում եղաւ էն սև...

Գեալերն ինկան ջորուն սավտայ,

Հոգի 3) փեսայ, դու մի աւտա,

Գեալուն դայտան պաշտանս ատ ա.

Ջուլում եղաւ էն սև...

Ջանանն ալ Գալուտին զոքանչ,

Իրկուն մթան եկաւ սգանց 4)

Տարտ մի էնեյ, Հոգի զոքանչ.

Ջուլում եղաւ էն սև...

Գալուտ աղէն ալ հին տէր ա,

Ջորին զլուխնուս բան բերայ,

Աղայ, դու ջորուն ժամն 5) էրա.

Ջուլում եղաւ էն սև...

Ջորին էրանք էրկու հէսայ, 6)

Ջորուն գեալն ուտելով տեսայ,

Կատար, քու քէֆդ ինչպէս ա.

Ջուլում եղաւ էն սև...

Ագրակն ալ որ 7) սամարն մնաց,

Գիտեմ ջորիս ձեռքէս գնաց,

Ջայ եղաւ ու չերեա իմաց,

Ջուլում եղաւ էն սև...

Մէկ ջորին քոր, մէկն էլ խումար 8)

Ղարակէողն գեալերուն համար,

Տրչերն պառկա, իշու տամար.

Ջուլում եղաւ էն սև...

Ջանան, դուն ալ գարին թիջա,

Մուրատ կ'ասայ. գարին քիչ ա,

1. նայել: 2. Պայտ: 3. կ'աղաչեմ: 4. Ցառակցութեան ներթալ. 5. ննջեցելոյ մը համար պատարազ ընել և բոլոր գեղը կերակուրի ձենել: 6. Բաժին: 7. Երբոր: 8. Մու:

Մորոյ, դու բերնինի 1) փչա.

Ջուլում եղաւ էն սև...

Արսիսէն բերինք թասքեարայ,

Գեալն ջորին կերաւ աշքեարայ,

Ջորին ալ էղաւ մասխարայ.

Ջուլում էղաւ էն սև...

Արբուն ալ Մուրատին քուր ա,

Սոխովիտն ալ իժով դուր 2) ա,

Մեր Ղարակէողն աճապ ուր ա.

Ջուլում եղաւ էն սև...

Լոճկէն ոունտ 3) էրաւ կալերն,

Էնչախ 4) կատղեցան սև 5) գեալերն,

Ինձի պատմեց իրեն բաներն.

Ջուլում եղաւ էն սև...

Հէջ չէր եղած սաման 6) զուլում,

Ամէնքիդ ալ էղաւ մալում,

Թէզ էկաւ մեր ջորուն օլում.

Ջուլում էղաւ էն սև...

Ջորի, դու մուրթ 7) կախեցիր,

Աղայ, Ասձումէն վախեցիր,

Դահ 8) ջորին ինչո՞ւ ծախեցիր:

Ջուլում եղաւ էն սև...

Գեալն որ զարկեց երկու չանկայ, 9)

Ջորին կ'ասայ. ընկայ, հանդայ,

Գիտես թէ ջորին շատ թանկ ա:

Ջուլում եղաւ էն սև...

Ջորին ալ որ ձեռքայ գնաց,

Գեալերն կերան լուսուղիմաց,

1. Ինի, նիդ. դէպի: 2. Ախտակ, աուդ. բ. դուր կողայ, դուրելի, սիրելի. գ. տախտակ փորքելու զործիր: 3. Գեղեցիկ: 4. Ան ժամ: նուկ: 5. Գէջ, անպիտան: 6. Այսպէս: 7. Բիթդ անկեցիր: 8. Կամ դահցած, — ձեր: 9. Տճ. ակոսայ:

Դարձար էկէ կամաց կամաց:
Ջուլում եղաւ էն սև...

Ջորին աշխարհքիս սէր չունի,
Սարերն ման կու գայ, 1) տէր չունի,
Ջորին ալ մեզի խէր 2) չունի:
Ջուլում եղաւ էն սև...

Գլխուս բան էկաւ այս տարուս,
Քիչ մնաց սատկէի գարունս,
Գեալերն ալ խմեցին արիւնս:
Ջուլում եղաւ էն սև...

Չի քաշուիլ դահ ջորուն ճաֆէն, 3)
Անիծիմ էն դուռի դաֆէն,
Գեալերն կերան էրին սաֆէն: 4)
Ջուլում եղաւ էն սև...

Գարունս որ փառեր կրեցիր.
Կանանչ կերար ու ցոեցիր,
Էլար սարեր միտքդ ծոեցիր:
Ջուլում եղաւ էն սև...

Ջորին ալ որ ընկաւ փորուն,
Գեալն զէմ տուեց ջորուն ոռուն,
Ջորուն փորն ընկաւ զուզուն:
Ջուլում եղաւ էն սև...

Ջորին ալ որ էրաւ 5) կեարտան,
Գեալերն եկան ելան մէջտան, 6)
Գրուածքն էն էր ջորուն ճակտան:
Ջուլում եղաւ էն սև...

Գեալերն եկան ջորին քաշին,
Խապար տանք Ազրուժու փաշին,
Հէրիք ալ ես զարար քաշիմ:
Ջուլում եղաւ էն սև...

1. Կը պատայ: 2. Տճ. օգուտ: 3. Տճ. վիշտ: 4. Տճ. խնջոյք: 5. Ինք զինքն
ցուցուց: 6. Ասպարէզ:

Ասի գեալուն փարէս բերայ,
Ֆիլիպ դու ալ թախսիտ 1) էրա,
Թէ գեալն փարէս չբերայ,
Մուտուրին 2) ալ դանգատ էրա:
Ջուլում եղաւ էն սև...

Վարդի պէս դուռըս բուսնէիր,
Ջորիս կակնած մէջ մ'տեսնէի,
Ես ալ մուրատիս 3) հասնէի:
Ջուլում եղաւ էն սև...

Մուրաւ Ձախալեան

Միջնթաղ 1899:

Գ. ՆՐԳ.

Կուրացած կից մը:

Յիտուս, Աստուածածին, դու ինձի յոյս տուր,
Մարմընաւորն տարիլ, Հոգեւոր յոյս տուր.
Յիտուս, Աստուածածին, դու էրա՛ մուրատ,
Մարմնաւոր աչօք աշխարհքէ եմ դատ:
Էհէն 4) գարունն էկաւ, էմէն տեղարօտ,
Աչուիս ալ քորացան, աշխարհքէ կարօտ.
Աչուիս ալ քորացան, դուռիս բոյս չունիմ,
Մնտուկս ի վար աշիմ ապրի խուս 5) չունիմ:
Աստուած, ինչ զլննի իմ հալ ու ճարըս,
Օրկանց օր 6) աւելցաւ այդ իմ կրակըս.
Փառք կու տամ Յիտուսին՝ օրն հաց մեր թալին,
Մահալէս շէն մնայ որ ինձի պահին:
Ալայն 7) ազգ 8) ունին, խնային գեալին,

1. նշանակէ: 2. Գեղապետ: 3. Բախտ, կրտսնութիւն: 4. Ահա: 5. Գուլամայ,
տճ: 6. Օրէ օր: 7. Բոլորք: 8. Ազգական:

Աստուած ունեցողին Սկունին վառին. 1)

Աչքի լոյս լաւ բան ա, էմէնքին պիտի,

Սկունին ասեցէք, Հողոտիքդ 2) դտի:

Յիսուս նասիպ 3) էնէր՝ Բերդուցն ելնէի,
Իրիկուան մտնէի, էգուան 4) մեռնէի.

Աչուիս ալ քորացան, ճամբենուզ կարօտ:

Տեսքերդ ալ էտ 5) թողի, ձեներնուզ կարօտ:

Ազիզ բարեկամներս երես դարձուցին,
Աչուիս ալ քորացան, խաթրըս չհարցուցին.

Աչուիս ալ լուս տալ չին՝ ես ալ աշէի,

Յիսուսի տուածն է պիտի քաշէի:

Մարմընաւոր աչօք քաւարան տանջիմ,

Աչուիս ալ լուս տալ չին, օջով 6) չիմ ճանչիլ:

Սկունին հարցունուք բան ալ էր խապար,

Աչուիս ալ քորացան, ձեռուիս ալ պարապ:

Միննակ տուեր նստայ ես, ես ինձի 7) առի,

Ազգուտակ 8) մօտիկ չէ ով ինձի վառի.

Աչուիս ալ լեցուեցան, ես եղայ լալու,

Ալ ումուտ չունէի շատ սիրուն գալու:

Սողուիս ալ վեր գալ չն՝ կապիմ ու կանչիմ,

Գաւէլ 9) ձէն հանէք որ ձեներնէդ ճանչիմ.

Աչուիս ալ քորացան, ծրման 10) դիմանամ,

Գաւէլ ձէն հանէք, ձէներնէդ իմանամ:

Իսկուլի Գիւսկեան

Կաղմսխուտ 1885:

1. Խղճան: 2. Գերեզմանոց: 3. Տճ. արժանի: 4. Վաղ: 5. Մոռացայ: 6. Ոչ որ:
7. Մտածեցի: 8. Մերձաւորք: 9. Թիրև: 10. Ինչպէս:

Գ. ՆՐԳ.

Հարսանեաց սաղ:

Ուխտատեղ երթալու իմ նազլի եարը,
Տոնումին 1) ջուխտակ 2) զուրպան պիտիր քեզ.

Տարչին ու զարաֆիլ, քիրման 3) ու զուլալ,

Վրէն խորուած կաքաւ պիւրեան 4) պիտիր քեզ:

Ռոււտ ես, ռոււտ ես, չունիս մահանայ,

Խեղքս զլխէս զնաց, եղայ տիվանայ:

Չախայողլին մահիլ 5) քու սալվի 6) պոյիդ,

Երեսդ արեգական, ձներ կը հալին.

Քովիդ ուրմիշ կու գայ ոսկի համայիլ, 7)

Սարերուն ծաղկանց սէհրան պիտիր քեզ:

Ռոււտ ես, ռոււտ ես, չունիս մահանայ,

Խեղքս զլխէս թուաւ, եղայ տիվանայ:

Յարութիւն Չախայեան

Միջնթաղ 1847:

Ե. ՆՐԳ.

Յաւագին հիւանդ մը:

Մահալ՝ ցիք, պարսաւեցիք,

Թուրլի խօսքերով խօսքերով.

Աղային նարքիքն 8) խաւրեցիք:

Չէշիտ զարդերով զարդերով:

Իմ ցաւերըս խոցի նման,

Անունս անցաւ Հինտուեաման 9)

1. Տճ. դարձ: 2. Չոյդ: 3. Տճ վրայ տանիշ: 4. Չատ մեծ շիշքեպապալ: 5. Զմայ-
լոյ: 6. Նոճի, գիհի: 7. Գօտի: 8. Պարզև 9. Խայտառակ:

Բերէք իմ տարտերուս դարման,
Թուրլի ճարերով ճարերով:

Եարէնիս սաստիկ զօրեցին, 1)
Ձեռուրնիս զետին փորեցին.
Աչուրներս գետերով լացին
Խոշոր կաթերով կաթերով:

Ձիպաններս մէկէն շատցան,
Եարէնիս սաստիկ խորկնցան.
Գէշ 2) խոց ա տէլի վախեցան
Հեռու փախչելով փախչելով:

Ղատ Հասրաթ 3) չունիմ աշխարհքիս,
Միայն կու լամ ես իմ մեղքիս.
Էզրահէլներ 4) կ'առնեն Հոգիս,
Քէսկին սուրերով սուրերով:

Գիտի 5) փարաւոն զեղացիք,
Յուդայի պէս իս մատնեցիք.
Սատանի սաղմոս կարգացիք,
Զուր զուր բառերով բառերով:

Տէր իմ ինձի պառկեցուցիր,
Բարեկամներս լացուցիր.
Թշնամիներս խնտացուցիր:
Ուրախ սրտերով սրտերով:

Մէջքս զանպուր 6) չճապղեցա, 7)
Կարծեմ մեռնիլս մօտեցաւ.
Մարմինս ձնի պէս հալեցաւ.
Գարնան արեւով արեւով:

Խղճացիր տէր իմ, խղճացիր,
Սէֆել Ակոբիս բլեցիր. 8)

1. Սաստիկացան: 2. Գողղիտական ախտ: 3. Սէր: 4. Հրեշտակներ: 5. Միջարկ-
անպիտան: 6. Կուր: 7. Ձիտուկիլ: 8. Կործանել:

Բոլոր մեղքերս մէկէն բարձեր
Խոշոր տէնկէրով տէնկէրով: 1)

Յակոբ Մալեանց

ձինսպաղ 1889.

Չ. ԵՐԳ.

Հրատեօս Հայրենեաց:

Հիւանդ եկայ առողջ կ'երթամ,
Բոլոր սարերն պիտի ման գամ.
Յոյս ունիմ որ նորէն ետ գամ.
Մնաս բարով իմ հայրենիք:

Խոտիջուրի օդն է մաքուր,
Ինձի համար բոլոր մայր, քուր,
Ափսոս անցաւ կեանքս ի զուր.
Մնաս բարով իմ հայրենիք:

Խոտիջուր շատ կենալ խաթայ 2)
Կանանց մօտ թոռմած վարդ ա,
Մեզի պաշար կուտան քաթայ 3)
Մնաս բարով իմ հայրենիք:

Սապունձի Յարութիւն, երթաս բարով,
Դու շատ երջանիկ ես մօրով,
Տաստան շինիմ ինելքի ծարով.
Մնաս բարով իմ հայրենիք:

Յարութիւն Սապունձեանց

Միջնթաղ 1898:

1. Թայ, բեռին մէկ դինը: 2. Տճ. նեղութիւն: 3. Մի տեսակ կարկանդակ,
քառանկիւն ու բարակ, որոյ երեսն դարդով կը խատուեն:

Լ. ԵՐԳ.

Հատրերութիւն:

Մեզի ծառայ եղար կասին,
Մեծ ու պղտիկ վրէս խօսին,
Համբերան ինչ կ'ուզին ասին.
Համբերան սիրտ իմ համբերա:

Մի ցանկանալ բախտաւորին,
Աստուած շատ տուել ա որին 1)
Յանկացողներ շուտ կը կորին. 2) Համբ.:

Աստուած մարդուս սրտին կաշայ,
Գու քեզանից վարին աշա,
Աշխարհքի մալ ու գանձ պոշ ա:

Ով որ քանի մ'գաբիկ գտաւ,
Մարդ եղաւ ու մէլտան մտաւ,
Խեղճին պիտի ճերմակ կտաւ:

Պարգևածին զատրն իմանաս,
Էմէն նեղութեան զիմանաս,
Քո վիճակին գոհ ըլնենաս:

Ճին Պետրոսն ալ ումուր 3) մաշայ,
Ով որ երգայ ինձի վիշայ,
Աշխարհքի մալ ու գանձ պոշ ա:

Պետրոս ձինեանց

Խնդածոր 1899:

Լ. ԵՐԳ.

Ժերոտրիւն:

Մէկէն ի մէկ գնաց եարըս,
Ինձի թէգ էր ծնել մարըս,

1. Մէկուն: 2. Կորսուին: 3. Էմբը, կեանք:

Ծերացաւ իմ սիրած եարըս.

Ծերացար, սիրուն ծերացար:
Գնաց ջեհելութիւնս, 1) գալ չի,
Աստուած յաջողութիւն տալ չի,
Եար ծերացաւ, ինձ ման գալ չի.

Ծերացար, սիրուն ծերացար:
Ձեհել էի ես հեռացայ,
Սիրած եարիմէ հեռացայ,
Ա'լ չիմ կայնար մօտիկ պանկիլ.
Ծերացար, սիրուն ծերացար:

Ձեհելութիւն անգին քար էր,
Աշխարհք իմ ձեռքն ահ ու զար 2) էր,
Սրբին ամէն ուզածն ճարէր.

Ծերացար, սիրուն ծերացար:
Պարտէզներու շընորհքն ծառ ա,
Ես ալ ձերին սիրուն վառայ,
Ա'լ չիմ ըլնիր ձեզի ծառայ.
Ծերացար, սիրուն ծերացար:

Թումեցան իմ սրտին զարդեյն,
Մեզի հօտ տալ չին ետտ 3) վարդեյն
Պարտէզներուն բացուած վարդեյն.

Ծերացար, սիրուն ծերացար:
Ղարպրթէն ա մեր ծերութիւն,
Մարդու կեանք ա համբերութիւն,
Մեռնինք երթանք արքայութիւն.
Համբերա, սիրտ իմ, համբերա:

Թագաւորներ նստին թախտին,
Մեր զաւկըներ բարի մաղթին,
Արժանի ըլնինք դրախտին:
Համբերա, սիրտ իմ, համբերա:

1. Երիտասարդութիւն: 2. Վախցած սաստիկ: 3. Միացած, դառուած:

Ինձի ձրնանց Պետրոս կ'ասին,
Երթանք իրար հետ միասին,
Հասնինք Յիսուսի սուրբ դասին.
Հանգստցիր, սիրտ իմ, հանգստցիր:

Պետրոս ձիմեանց

Խնդածոր 1899:

Թ. ԵՐԳ.

Կեդծ մարդու վրայ:

Աստուած որ երկինքն ստեղծեց,
Չարեց աստղունք, չեն համըրուիր.
Բանձրութիւն թէ հարցընես,
Օխտ դալամ ա, չի համըրուիր:

Ըննչի ես էրէսիդ խալն 1)
Հասրաթըդ 2) չէի քաշել ալ,
Գուսեանց գառ, նեքսեանց գեալ,
Պատըռտածներդ չեն համըրուիր:
Կարապետին սիրտն է ուլչին 3)
Բերէք դարաֆիլ ու տարչին.
Երթամ փաթութուիմ սուրբ խաչին,
Ազատածներն չին համըրուիր:

Կարապետ Բեապապանեան

Խնդածոր 1851:

1. Պէնկ, աճ: 2. Կարոտ: 3. Գաճ:

Թ. ԵՐԳ.

Խոստընու:

Խոտըջրոյ գովասանք նոր բանամ,
Անգին ծաղկունք, անուշիկ ջուր կուտամ,
Վայելչութիւն Տէրն է տուած, խոստանամ,
Քաղցըր ջուրդ, մաքուր օդըդ Խոտըջուր:

Եօթն սարի մէջտեղ հիմունքըդ ձգած,
Եօթն թաղեր ունիս, անուններ կնքած,
Եօթն եկեղեցի սիրով զարդարած.

Քաղցըր ջուրդ, մաքուր օդըդ, Հայրենիք:
Բնական օրհնած է, աշխարհ գուրելի, 1)
Ունի արք և կանայք, շատ են գովելի,
Իրարուց գատուին խիստ է ցաւալի:

Եկեղեցի, մատուռ, մեզի օգնական,
Օտարութեան մէջ չունինք տիրական,
Յիսուս, Արդի Գաւթի, մեզի սիրական:
Մեր Հայրենեաց օդն օգտակար տնկոց,
Սիրով գեղեցկազարդ, ծաղկունք լեցուն ծոց
Ման եկողն զմալլի անոյշ հոտ խնկոց:
Կանայք համեստուհի, խոնարհին մանկունք,
Գարունն անուշահոտ կը բուրեն ծաղկունք,
Երիտասարդներն կտրիճ ու առուգ:

Հաւատով հաստատ կան իրարու սիրով,
Եկեղեցիք շինեն հաստատուն քարով,
Մէկ մէկու յորդորեն նամակով գրով:
Վայելչութիւն երկրին է համեմատ,
Կապրին հոն հաւատար հարուստ թէ աղքատ,
Հռովմ եկեղեցնայ որդիք հարազատ:

1. Սիրելի, հաճոյական:

Կուսակալն՝ Կարին նստած է հզօր,
 Պահպան հայրենեաց է միշտ հարկաւոր,
 Պահպանութեան նորա մենք շատ փառաւոր:
 Բացի ջրէն ամեն գործն դրամով,
 Ունինք կայսր Սուլթան մեզի խնամով.
 Տաճկաստան նստած հանգիստ, ապահով:
 Խոտորջուր քաղցր է բնակիչներուն,
 Հազար տեսակ ծաղկունք ունի լեռներուն,
 Անփոփոխ վտակներ աշուն թէ գարուն:
 Մեր հայրենեաց ամէն հինգ դար անցց է,
 Օսմանեան հպատակ շատ գերազանց է,
 Տէր Յիսուսի վառած բարենախանձ է:
 Քսան եօթ մատուռ 1) են սուրբ ուխտատեղ,
 Վեց հարիւր տուն կ'իլնի Խոտորջուր գեղ,
 Ծեր և երիտասարդ ամէնք օտար տեղ:
 Չորս անկիւն տարածած սարեր թէ քարեր,
 Ծառներ ու դալարներ, աղբիւրի ջրեր,
 Արժանի բլուրներ թէ խորունկ ձորեր:
 Ամառանոց խրճիթ ունի գովելու,
 Վեհաբար Օսմանեան հպատակ հլու,
 Առողջութեան սարեր ունի ման դալու:
 Իրսէն բերեն քեզի ապրանքներ յարզի,
 Գաւաւին մէջ հարկատու են ըստ կարզի,
 Արժանի են պատուելու, գովասանքի:
 Պանդխտութեան ճամբէս բոլոր կտրիճներդ,
 Ախորժով կ'աշխատին, այդ ինչ է քո սէրդ,
 Կապած է սրտերն քեզի հետ քո Տէրդ:
 Հայրական ինձ համար միայն մնացիլ,
 Նախնիքս ճամբեցիր, դու չգնացիր,
 Թշուառ հեղինակ էր, դուն իզուր բացիր:

1. Խոտորջուր ամէն մէկ բարձանց վրայ գրեթէ մատուռ կը հանգչի, որք
 կըսուին, Աստուածածին, Ս. Յովհաննէս, Ս. Սարգիս, Ս. Գէորգ, Ս. Յակոբ և այլն:

Օրական կը մտնէ հարիւր բեռ քսան,
 Երիվարներ բարձած հաղիւ հոս հասան,
 Անունը զիւղ՝ քաղքի առուտուր տեսան:
 ձոխ են աշխատողներ, անթիւ, անհամար,
 Գործքով են հացագործ կ'աշխատեն գումար,
 Միայն այս արուեստս նոցա է յարմար:
 Առաւօտեան ճնճողակներուն ձայն սիրուն,
 Հաղիւ ՅԱպրիլ ամսուն կը բացուի գարուն,
 Չմնաց հող, այգի, ճիշդ որ թռաւ սուն,
 Օղբդ մաքուր, ջուրդ քաղցր հայրենիք:
 Գրիգոր է Ֆէնտին՝ Կարին աղագպետ,
 Ամէնքէն պատուելի և ամենագէտ,
 Միայն է սրտակից Կուսակալին հետ:
 Կարին եպիսկոպոս նստած Քչուրեան,
 Մշտապէս յուսով եմք, հմուտ քաջ իրան,
 Փառք որ մի կրօնք են և միաբերան:
 Հռոմն ունինք մեզի սուրբ հոգևոր Տէր,
 Իրան ժողովրդին ցուցնէ զուժ և սէր,
 Պոլիս կաթողիկոս սրտով ազգասէր.
 Ունիս մեծ առաջնորդ, փրկիչ, Խոտորջուր:
 Աստուածապատիւ հաստատ կաթողիկոս քաջ,
 Հզօր պաշտպանութեան մեր գործերըն աջ,
 Մայրը, մեր փաստափան Յիսուսի առաջ.
 Ունիս հզօր պաշտպան, փրկող, Խոտորջուր:
 Ունիմք մեք սուրբ հաւատ պայծառ լուսաւոր,
 Ունիմք հզօր կայսր, Սուլթան թագաւոր,
 Տաճկաց աշխարհին մէջ նստած փառաւոր.
 Ունիս հզօր կայսր, ով մեր Խոտորջուր:
 Դարս ուրիշ դար է, սիրելի եղբարք,
 Ամէնքըն ուսման ունին շատ փափաք,
 Վեննա, Վենետիկ ունին գովասանք.
 Ունիս հզօր վանքեր, պաշտպան, Խոտորջուր:

Խոտորջուրը հողույ շահիւ հարուստ է,
Վեհափառ Տէրութեան հարկի տրուստ 1) է,
Օտար երկիրներէն բերածն ապրուստ է.

Եղերուք բարեսիրտ սիրով, Հայրենիք:
Յարութիւն Խեռալեան սակաւ երգիչ է,
Վասըն զի ի բնէ ուսումըն քիչ է,
Խաղաղասիրութեան բուն նուիրիչ է,
Եղէք բարեկամաց սիրով, Խոտորջուր:

Յարութիւն Խեռալեան

Խնդածոր 1899:

ԺԱ. ԵՐԳ.

Ժերուարիսն:

Տարիս քառսունի մօտեցաւ,
Կորուսի կեանքըս կորուսի,
Ծերութեան նշան երևցաւ,
Կորուսի կեանքըս կորուսի:

Սիրտըս աշխարհքէս պաղեցաւ,

Օրերըս շուքի պէս անցաւ.

Մահը եկաւ ինձ մօտեցաւ.

Կորուսի կեանքըս կորուսի:

Պայծառ ճակատս կռնչեցաւ, 2)

Թզնիկ 3) գանգուրս ճերմկեցաւ,

Աչքերուս լոյսն նուազեցաւ.

Կորուսի կեանքըս կորուսի:

Գլխուս արմատն խոնարհեցաւ,

Մարգրիտ ակուէներս թափեցան,

1. ձիւղ: 2. Խորշոմեցաւ: 3. Մէկ թիւ:

Պուլպուլ 1) լեզուս կարկամեցաւ.

Կորուսի կեանքըս կորուսի:

Լսող ականջըս խլացաւ,

Աւ խելքըս միտքըս ցուեցաւ,

Յնութիւնս տղաչի գարձաւ.

Կորուսի կեանքըս կորուսի:

Սրտիս աշխույժն դադարեցաւ,

Թևերուս ոչժն կտրտեցաւ,

Արագ ոտուիս դադարեցաւ.

Կորուսի կեանքըս կորուսի:

Ես Տէր Յակոբս ունիմ շատ ցաւ,

Գեղով, զարմանով չլացաւ,

Կսկիծ օրերս պարապ անցաւ.

Կորուսի կեանքըս կորուսի:

Տէր Յակոբ Մանթեման:

Գրման 1879:

ԺԲ. ԵՐԳ.

Նամակ Թիֆլիզին:

Աղջի, անունդ ինչ է, — Թագուն,

Ես մեռնիմ քու անուշ հոգուն,

Զօրն մի ելլեր արև շողուն, 2)

Գիշեր թէ՛ արի, 3) թէ՛ արի:

Պատ: Միննակ իմ անունս չէ Թագուն,

Ինչո՞ւ մեռնիս գուր տեղ հոգուն.

Վրադ ծաղրացուցիր պիթուն,

Լման 4) մալ սարի, մալ սարի:

1. Սոխակ: 2. Տաղ: 3. Եկուր: 4. նման:

Գէշ անուն չունիմ որ վախիմ,
Ոտուիս թունտիչն ի վար կախիմ.
Տունը մտնեմ, դուռըն ախիմ, 1)
Շան պէս դուրս արի, դուրս արի:

Ափսոս կու գայ չարմիդ ցեղիդ,
Կ'ասիմ դադար կեցիւր տեղիդ,
Չեռք կու զարնեմ ես քու պաղիդ,
Կ'ասես, սիրտս վառի, սիրտս վառի:
Ինչո՞ւ թէղ մ' ի՞նչ չէրիր իմաց,
Մեղքոնին խելքն գլխէն գնաց,
Սիրելու թիւններս ո՞ւր մնաց.
Գիտի սարսարի, սարսարի: 2)

ՄԵԼԻՈՆ ՂՐԻՄԵԱՆ

Խնդածս 1869:

ԺԳ. ԵՐԳ.

Ունայնութիւն աշխարհի:

Աշխարհքըս մերկ եկայ, մերկ պիտի երթամ.
Կ'աղաչեմ Տէր Յիսուս, ողորմէ ինձի:
Ահաւոր ատենիդ ինչ պատասխան տամ.
Կ'աղաչեմ Տէր Յիսուս ողորմէ ինձի:
Զիս որ ստեղծեցիր, աշխարհքըս բերիր,
Խելք ու միտք, ամէն ինչ անպակաս տուիր,
Քեզի ծառայելու պատուիրան տուիր.
Կ'աղաչեմ Տէր Յիսուս՝ ողորմէ ինձի:

Աշխարհքըս հակառակ թշնամի ինձի,
Չատ անգամ ու շատ հեղ ալ խաբեց ինձի,
Քեզի ծառայելու չթողաւ ինձի: Կաղ.
Սատանէն հակառակ զիս թելադրեց,

1. Գրպել. ախք, կղպակ: 2 ետպանի:

Սրտիս մէջ չար որան սերմանեց ցանեց,
Քեզի ծառայելու ճամբէս արգելեց: Կաղաչ.
Մարմինըս հակառակ հոգւոյս հետ կուռի,
Գիտեմ որ մ'ալ ինձմէ պիտի բաժնուռի,
Երբոր քանի մ'մարդով գերեզման դրուիմ: Կ.

Անառակի նման անառակ էի,
Մաքսաւորի նման մեղաւոր էի
Անոնց հետ մէկտեղ ես ալ զղջայի: Կաղ.
Երբոր հիւանդ պառկիմ՝ գլուխըս բարձին,
Մահուան քրտինքէս դեռ մագերըս թացին,
Չատ ալ կը փափաքիմ հոգեւոր հացին: Կ.

Լեզուս ալ կը կապուի շատ սաստիկ տապին,
Աչքերէս ախամայ արցունքներ վազին,
Մահուան քրտինքներն ալ վազին, երեսիս:
Քովըս կացողները մահըս կը ճանչին,
Վրաս կուլան կ'ողբան լալով հառաչին,
Ամէնքն մէկիկ մէկիկ թողուն ու փախչին:

Ազգականներս կու գան խաթրըս հարցընեն,
Տեղիս ալ կը ձգեն, բարձրս դարձընեն.
Բարեկամներս ամէնք երես դարձընեն: Կաղ.
Մարմինըս այլանդակ անկողին դրուած,
Աչքերըս խորունկցած, քինթըս դուրս սրուած,
Երեսըս, պուռնկներս կապուտկած դեղնած:
Երբոր շունչըս պարպի ու հոգիս քաղուի, 1)
Արդարութեան մաղին մէջ դրուած մաղուի,
Որդնակեր մարմինս ալ հողի տակ թաղուի:

Մարդուս վախճանն այս է, հէ պատուական հարք,
Աղէկ մտիկ էրէք, սիրելի եղբարք,
Աղէկ դուք հասկցէք. ո՞վ քոյրեր, ո՞վ մարք:

1. Ս. շիմ, պակսիմ:

Երբոր մութ վարագոյր աչքերուս պատէ:
Այս սուտ աշխարհքըս ալ զիս պիտի ատէ,
Տիրոջ դատաստանն ալ զիս պիտի դատէ:
Կաղաչեմ Տէր Յիսուս ողորմէ ինձի:

Պահապան հրեշտակս զիս թող պահպանէ,
Իմ պաշտպան սուրբըս ալ զիս պաշտպանէ,
Իրեն պաշտօնըն ալ թող զլուիս հանէ:
Քարի մահ կը խնդրեմ Աստուածահօրէն,
Օգնութիւն կը խնդրեմ կայս Տիրամօրէն.
Շատ ալ կը վախենամ այն ահեղ օրէն:
Երբոր այս ամեն բան գալ ու լմննայ,
Էն բարի քահանէն գլխուս քով ըլլնայ,
Վերջին խօսքըս Յիսուս, Մարիամ ըլլնայ:
Ես Տէր Յակոբս այս խօսքերըս գրեցի,
Մեղքերս մտածեցի, զոջացի լացի,
Ես այս սուտ աշխարհքէս երես դարձուցի.
Կաղաչեմ, Տէր Յիսուս, ողորմէ ինձի:

Տէր Թափօր Մանթեւան

Դրման 1875:

ՏՊ. ԵՐԳ.

Սուրբ Յովնաննէս:

Ես ալ կարօտ ունիմ քու դուռըդ գալու,
Քարձրը ծունկ չօքելու զիմացըդ լալու,
Դուն ալ կարող էիր իմ մուրատտ ալու.
Դու ես անուշ, անուկ անուշ Յովհաննէս:
Չորս բոլորըդ նայիմ նշեղէն նուռ էր,
Դունէդ ու շնէդ անուշ հոտ բուրէր,

Եղիսաբէթ Քրիստոսի մօրքուր էր.
Դու ես անուշ, անուկ անուշ Յովհաննէս:
Չատ մարդիկ կուզան քու դուռըդ մուրատի,
Ով սըթխի պիթուն անուն պիրատի,
Ջօրութիւնն նմանի կտրուկ մկրատի.
Դու ես անուշ, անուկ անուշ Յովհաննէս:

Քու դուռդ եկողն ալ խնտալով է դարձել,
Ղաղար մարմնաւոր մուրատ է բարձել,
Չատ տարտելու դարման քեզմէ է հարցել.
Դու ես անուշ, անուկ անուշ Յովհաննէս:

Դու օխտ անուն ունիս, օխտն ալ զօրաւոր,
Քովըդ շատ մարդ կու գան ամէնք հեռաւոր,
Քրիստոսի եղար սիրով կնքաւոր.
Դու ես անուշ, անուկ անուշ Յովհաննէս:

Սիրով ու փափագով դուռդ բովեցի, 1)
Պաղ աղբիւրդ խմեցի սիրտս հովեցի.
Չորս տուն կային գոված, հինգն ես գովեցի,
Դու ես անուշ, անուկ անուշ Յովհաննէս:

Ես անարժան Օսքան սիրոյդ եմ հասրաթ, 2)
Դուռըդ լալով եկայ, տուր ինձի մուրատ,
Աստուծոյ շնորհքն ալ իջեալ էր վրադ.
Դու ես անուշ, անուկ անուշ Յովհաննէս:

Ռական Բէհեայ Ռականնան

Վերին Խնդածոր:

1. Բովիլ, հասնիլ: 2. հասրաթ, կարօտ:

ԺԵ. ԵՐԳ.

Ընթացի մը կը մեռնի:

Ղարսէն ալ որ եկար խոտորջուր մըտար,
Անկաարելի դարտեր դու ո՞ւր տեղ գըտար.
Ճիւան պոչերդ առիւր գերեզման մըտար,
Աճապ ես խնտամ մի՛ սիրուն սիրական:

Եղբօրս կանչեցէք գայ, հալըս հարցնէ,
Յաւերս սաստիկ էին, բարձրս դարձնէ.
Հեզմին ալ կանչեցէք, պալքի դարձնէ,
Աճապ ես խնտամ մի՛ սիրուն սիրական:

Աչքերըս շրջեցան, եղան քնի պէս,
Օտքերըս փուտցան, եղան սունի պէս.
Հրեշտակ դէմ կակնած ճերմակ ձունի պէս,
Աճապ ես խնտամ մի՛ սիրուն սիրական:

Հալով հառաչելով սիրտըս խոցուեցաւ,
Անջուխտ սենեակներ քնչ շուտով գոցուեցաւ
Անոր գերեզմանն ի՞նչ շուտով բացուեցաւ,
Աճապ ես խնտամ մի՛ սիրուն սիրական:

Արեգակ՝ բռնաւոր, բարձր սարերով,
Կուրմիշին գրեցէք դալմի ծարերով
Աս դիրքս ճամբեցէք Ղարսու սարերով,
Աճապ ես խնտամ մի՛ սիրուն սիրական:

Քուրեր ալ փաթուած են չեն թողուլ տանիլ,
Հալով հառաչելով չեն թողուլ տանիլ.
Մօր ճիկարն է փաթուած՝ բռնած են տանին,
Աճապ ես խնտամ մի՛ սիրուն սիրական:

Օսկեցայ ճիտնոցը 1) ճիտըն շարեցին,
Անկաարելի դարտեր ուրտից ճարեցիր.

1. ձոնոց, վզնոց, կանանց ճիտէն կախելու համար, մանեակ:

Սո աւուր հետեւեալ մուխըս մարեցիր.
Աճապ ես խնտամ մի՛ սիրուն սիրական:
Մինակ ծառի պէս ես ընկած կը քաշիմ
Ես ալ լուսնակի պէս հալիմ ու մաշիմ.
Անոր նման չկայ, կարօտ կը քաշիմ.
Աճապ ես խնտամ մի՛ սիրուն սիրական:
Գասպար մուրախիլ է թողէք որ կանչէ,
Մայր Աստուածածին դատաստան կը կանչէ,
Սաթաչէլ սատանէն վախիմ թէ կանչէ.
Մայր Աստուածածին քեզի եմ յանձնած:

Ի գիւղն Կուման

ԺԶ. ԵՐԳ.

Պարի խաղ:

Ծօ, վար կեցի, վար կեցի,
Յորողիդ 1) ծայրն կ'երեւնայ.
Այժըն բռնես, վայանայ,
Ոչխար բռնես, խրտանայ
Կինէ ճարն էն կրտանն 2) ա:
Ծօ, վար կեցի, վար կեցի,
Ծօ, գիտի—խամ Համշեցի:

Կեճէլ աւագակ Լագ *

Լաղիստան 1810

1. Փոստ կամ գտակ: 2. Որձ անասուն:

* Մեծ աւագակ էր. կու գայ լեռն՝ Մսուրք, ուր տեղ մարդիկ Աստուընծածի եկած էին. երեկոյին մեծ ուրախութիւն կըլլայ, պար կը բռնեն. ինքն ալ կը մասնակցի ու կըլսէ. Մանչեր, ձեզի հայերէն խաղ պիտի կանչեմ: Մոյն տաղը կըկանչէ իրենց մտադրութիւնը գրաւելու համար. որուն մէջ կը սորվեցնէ իր ընկերուն թէ՛ փառախէն

ԺԼ. ԵՐԳ.

Զոջում մեղաց վեպայ:

Երեսուն տարուն թախ եթմիշին գնացի,
Մեղքերըս միտ էրի 1) նստայ ու լացի,
Անցաւոր մեղքերըս իրիցուն հարցի,
Ասաց. Մի երկնչի, մեծ է գորութիւն.
Քրիստոսու նշան սուրբ մկրտութիւն:

Սուրբ Աւետարան ու գիրքն մեզ գիմացնուն
Անցաւոր մեղքերուզ զոջալ լալ պիտի,
Ահեղ դատաստանին ճուղապ տալ պիտի.
Քրիստոսու նշան սուրբ մկրտութիւն:

Օջում 2) մի վատ ասիլ, լեզուզ փաք էրա,
Ընտիր Տէր քեզի խոստովանան, մեղան.

Երկինք գետին ըստեղծողէն կու դողայ,
Տուր մեղացս թողութիւն, սուրբ երրորդութիւն:

Չորս հոգևով վերցունուն՝ գերեզման տանին,
Հրեշտակունք մեղաւորէն կու գանին. 3)
Գլուխ ջախջախեցէք չար սատանային.
Մեք ալ չխառնուէաք Աստուծոյ բանին.
Քրիստոսու նշան սուրբ մկրտութիւն:

Աշխարհքիս մալ ու գանձ աշխարհքիս մնաց,
Իմաստուն Սողոմոն տեղ 4) եթող գնաց.

Աճապ ի՞նչ գըլնի մեղաւորացը հալն,
Տէր դատաստան կէնայ Օռնաւու 5) կալն.

Քրիստոսու նշան սուրբ մկրտութիւն:
Չախալողլին կու լայ, ես մօրէս եղայ,

ինչպէս գողութիւն ընելու են: Միւս օրն կ'ելլեն որ բոլոր խոյերն ու քօշերն գողցուած են:

1. Մտածեցի: 2. Ոչ մէկուն: 3. Զգուին: 4. Տեղ եթող, թողուց: 5. Օռնաւ, Յովսափատու ձորն:

Մեղաւոր ծառայ եմ, Տէր քեզի մեղայ,
Երկինք գետին ըստեղծողէն կու դողայ,
Տուր մեղացս թողութիւն սուրբ երրորդութիւն.
Քրիստոսու նշան սուրբ մկրտութիւն:

Յարութիւն Չախալեան

Միջնթաղ 1852

ԺԼ. ԵՐԳ.

Գիր Հասանդալայէն ի Թիֆլիս:

Չի փչեր մեր կողմէն ուրարկանց հովր,
Վերցնէր զիս ձգէր սիրելիացոյ քովը.
Օրէ օր կը լցուի իմ սիրտ ի ծովը,
Թափէր աչքընքերէս վարի, սիրելի:

Բարեկամ շատ ունիմ, դու ես աննման,
Կորուսել էմ, չունիմ գտնելու կուման.
Վարդից սիրուն լարեաւ, պուլպուլի նման,
Աւեր պաղի շէնլիք, արի սիրելիս:

Որքան որ քեզ սիրեմ, դու գիտես աղիկ,
Անմահական աղբիւր ջուր բխէ պաղիկ.
Եգեմեան լեռներու հոտ ես, հոտ ծաղիկ.
Հետ գարնան ջրերուն, արի սիրելիս:

Քէշիշօղլի Յակոբ էմըր կը մաշէ,
Խնդրեմ ով որ կանչէ՝ անոր ալ չիշէ.
Սիրելի Յովհաննէս կարօտ կը քաշէ,
Մնաք ուրախութեամբ ամէնքզ, սիրելիքս:

Տր. Յակոբ Թաքմանեան

Խնդաձոր 1866

ԺԹ. ԵՐԳ.

Պանդիսուփուն

Կրխնդրեմ աղերսեմ, Տէր իմ քեզանից օգնութիւն,
Ողբալով մորմոքում եմ, Տէր իմ քեզանից օգնութիւն.
Երկուզդ սուրբ անունդ գրուած կայ միշտ սրտիս.
Բազկատարած կանչում եմ, Տէր իմ քեզանից օգնութիւն:

Կը խնդրեմ, սրտիցս արիւն դուս կու գայ,
Երբ կը լսէ մայրս, մեծ ցաւ կը զգայ.
Ամուսինս կը սբասէ. այրս երբ կու գայ.
Բազկատարած կանչեմ, Տէր իմ քեզանից օգնութիւն:

Կրխնդրեմ, գերդաստանս մի թողուր անմխիթարանք
Տուր ինձ առողջութիւն Հայրենիք էլնիմ զբօսանք.
Բազուկներս կը բարձրացունիմ, քեզի կ'էնիմ աղաչանք,
Չափազանց տրտում եմ, Տէր իմ քեզանից օգնութիւն:

Քո Յարութիւն խղճալի, ցոյց տուր ինձ մէկ ճանապարհ
Կը հաւատամ մօտդ չկայ մէկ բան անհնար,
Այս պանդուխտ երկիրներս խնդրեմ ինձի մի մոռնար,
Չատ տրտում և տխուր եմ, Տէր իմ քեզանից օգնութիւն

Յարութիւն Սապուհձեան
Միջնթաղ, 1896

h. ԵՐԳ.

Մոն—Բէրի մը մահը:

Կարնէն ելայ ես ճանապարհորդ.
Աչքերուս արտասունք աղբիւրի պէս հորդ.
Ազգականներս կու գան հետս հետևորդ,
Ըսի. մնաք բարեաւ, ես ճանապարհորդ,
Տրտմութեամբ բաժնուեցայ ազգականներէս,

Արտասունքներս ոլորն ոլորն աչքերէս.
Մնաս բարեաւ պիտի ըսէի Մոնբէրէս.
Քաղցր բարբառին, հայրիկ, դու ճանապարհորդ:

Ելիւ Մոնբէր, եկուր երթանք հայրենիք,
Քեզ կորուսին ազգ և ազգականքդ.
Ամէնք փափաքին շնորհալի վարքիդ,
Մոնբէր, մնաս բարեաւ, ես ճան...:

Երբոր դուռն դուրս կ'ելնէի, նայեցի
Գաղղիացի Մոնբէրս նորէն լիշեցի.
Ամենօրհնեալ գլխած սուրբ Մօրն յանձնեցի,
Մոնբէր, մնաս բարեաւ, ես ճան...:

Լացի, մորմոքեցայ սիրտս նուաղեց,
Յանկարծ ի դաշտավար մէզ պատեց.
Հաճի աղան ձիով եկաւ զիս ճամբեց,
Մոնբէր, մնաս բարեաւ, ես...:

Սիրոյ ողջոյնս տար մեր ազգականաց,
Մեր սիրելի բովանդակ մեր ազգականաց.
Չատ շնորհակալ եմ ազնիւ մտերմաց.
Ըսի. կեցէք բարեաւ, ես ճանապ...:

Մարտին քսան ու հինգին հասայ հայրենիք,
Գաբրիէլ կուտայ Ս. Կուսին աւետիք.
Մոնբէրս, հետս չէ, Մոնբէրս Կարին է,
Լացէք, ազգականներ, չունիմ աւետիք:

Օ՛, ձեզու փօ, ո՞վ Յիսուս Աստուած,
Դուն ներէ իմ ողբոց և արտասուաց.
Տուր մխիթարութիւն իմ ազգականաց,
Մոնբէրիս գերեզման՝ տաճար Հրեշտակաց:

Աստուած մեզի գաւակ մը շնորհեց,
Փրանչիսկան կարգը դասեց,
Բաղձալի փափաք կատարեց,
* Պուճայ վանքը քահանայ կարգեց:

* Աւրտեղ կը դանուի գապուչիներու վանքը կղերանոցով Զմիւռնիայի մօտ:

Աստուած մեզի մեղու ընծայեց,
 Գարուն Պունայ վանքը պահեց.
 Հոգևով սրբով օրհնեց օծեց,
 Եւ վերստին մեզ շնորհեց:

Աստուած մեզի վարդ մը շնորհեց,
 Ինք չքացուած շուտով քաղեց.
 Իւր ծնողին անհոգութիւն
 Վառվառն վարդն փութով թողմեց:

Մկրտիչ էր նախկին անունն,
 Հայր Յովսէփ կոչեցաւ ի Հոգւոյն,
 Ծնեալ Խոտորջուր փանոսուն,
 Հանգեաւ Կարին ի տան լուսոյն:

Երջանիկ էր անցեալ տարին,
 Վարդ մի բուսեր քաղաք Կարին.
 Ճամբան գոց իր ծնողին,
 Չարժանացայ երես զակիրն:

Տէր Անուր Բահ. Ռոկեան

Խնդածոր 1898

ԻԱ. ԵՐԳ.

Փոքրիկ տղայ մը կը մեռնի

Նունուզ, 1) Նունոզ 2) առին պաշար,
 Աւետիսին տարին խաժար.
 Ռունտ կալոցի էր ժամանակ,
 Պայծառ ծագած էր արեգակ:

Սխտ ամսրկան Աւետիսիկ
 Խաղար ինտար սիրուն թմխլիկ. 3)

1. Նունուզ, Նունէ: 2. Նունոզ, Աննա: 3. Թմխլիկ, գիրուկ:

Ախ ինչ սև օր սև տեսարան
 Տեսաւ տղէն զուարթ գարնան:
 Կերաւ ծիծիկ մայրիկին ծոցն,
 Անուշ եղաւ քուն օրորոցն.
 Մայրիկն ելաւ արտը զընաց,
 Մամիկն տղուն քովը մընաց:
 Ին ալ պահ մ'վերջը հեռացաւ,
 Որ գարմանեն իրենց մեծ ցաւ:
 Հուլի 1) օրանն, խոտ մէկ փարան,
 Կորուսին թէզ անգին տղան:

Տղէն զարթի գուլայ գուլայ,
 Օջով չկայ ըսէ, մի լայ:
 Թաթիկներ վեր հանէ կամաց,
 Ար ելլէ գուրս գետինը ցած:
 Կիջնու մէկէն և զլխվար
 Տոտիկէն կախուի չարաչար.
 Գուլար ճրվար տապէր հաղար,
 Գուռը խաչնած, 2) օջով չկար:

Ինչ չարչարանք կրեց մանուկն,
 Ասման չեղան Անմեղ Մանկունքն,
 Հըրեշտակունք վերէն լային,
 Չկար մէկ ձայն մ'ալ մարդկային:
 Մամիկն եկաւ տեսնել տղին,
 Գուռը բացաւ ընկաւ գետին.
 Տղէն էկ աչն բաց դեռ կաշէր,
 Մամիկին սիրտն իժով խաշէր:

Առաւ գրկեց լալով ողբով,
 Խապար զրկեց մայրիկին քով:
 Մայրիկն եկաւ, աչերն լցան,
 Մարի մաղկտեցաւ 3) տղուն վրան:

1. Հուլի օրուն, կորտուի: 2. Խաչնել, խաչանք, կղպել: 3. Մաղկտել, ցաւել, ժարի մաղկտել, սատտիկ ց չիլ:

Տղուն բերան կաթ մը կըլծեց,
Էն ալ մէկ ժամ անճախ խըմեց,
Յետոյ հեղիկ աչիւրն խըբեց:

Հըրեշտակունք վերէն թռան,
Անմեղ հողին երկինք տարան:
Տղին առին գեղը բերին
Ըռունտ մարմինն տուին հողին:

Հ. Մ. Հ. Գաւառացի

Միջնադար 1900

ԻՅ. ՆՐԳ.

Խոսքոյ հացագործաց կեանքը

Բարձրաշուք էֆէնդիք ձեզ բացատրեմ,
Հացագործաց զըրուծիւնը ձեզ յայտնեմ,
Խանգարուած տոչորուած մեզ երբ մտածեմ.
Տնէն կարօտ, քնէն կարօտ հացագործք:

Բոլոր կեանքեր մաշին ահով ու վախով,
Յոգնացեր է, ստակ չկայ անոր քով,
Մէկ հատիկ մը չկայ հմուտ ու խելքով.
Տնէն կարօտ, քնէն կարօտ հացագործք:

Եթէ երկար գրեմ թուղթը չի բաւեր,
Ո՞վ պէտք է դարմանէ խեղճերու ցաւեր,
Անպատճառ կըմեռնին թէ չունին համբեր.
Տնէն կարօտ, քնէն կարօտ հացագործք:

Հացագործներ լիով ազգաւ հայեր են,
Սիրութիւն չունելով միշտ անվայեր են,
Իւրեանք օտար երկիր՝ տներն աւեր են.
Տնէն կարօտ, քնէն կարօտ հացագործք:

Հացեփողներ կրակի դէմ կըտապին,

Չորս կողմից նեղութիւն, խեղճեր տագնապին,
Տաք ու պաղ առնելով՝ ցաւոց հանդիպին,
Տնէն կարօտ, քնէն կարօտ հացագործք:

Գէմքեր գոյն չունին և աչքերը լոյս,
Օտարութեան մէջը ո՞վ է նոցա յոյս,
Օղնէ մխիթարէ Մարիամ սուրբ կոյս.
Տնէն կարօտ, քնէն կարօտ հացագործք:

Թողած են հայրենիք, եկած վաստակի,
Աշխատութեամբ յոգնած, կարօտ ստակի,
Շատեր մնացին հիւանդ առանց կեանքի.
Տնէն կարօտ, քնէն կարօտ հացագործք:

Այս աշխարհիս կեանք չունեցան երջանիկ,
Մենք կորուսինք սոխակ և այլ վարդենիք,
Արդէն ո՞վ հնարեց արուեստըս ջանիկ.
Տնէն կարօտ, քնէն կարօտ հացագործք:

Միայն այս արուեստիս ցանկալին ես եմ,
Արդար առուտուր է, ճշմարիտ կըսեմ,
Ուղիղ է, խարդախ կայ, ականջով լսեմ,
Տնէն կարօտ, քնէն կարօտ հացագործք:

Արժողութիւն չունի գովութեան այնքան,
Վարպետներ կաշխատին տիւ գիշեր անբան,
Կին, որդի կըսպասեն խեղճերու ճամբան.
Տնէն կարօտ, քնէն կարօտ հացագործք:

Նախնեաց ընծայածը մոռնալ չեն կարող.
Վատուժ մարդկանց կանգնեն հացերը շարող,
Երիտասարդներըն եկամուտ գրող.
Տնէն կարօտ, քնէն կարօտ հացագործք:

Ծառաներըն աշխատելից քուն չունին,
Օտարութեան մէջը սիրական չունին,
Քիչ հանգիստ առնելու օթեվան չունին,
Տնէն կարօտ, քնէն կարօտ հացագործք:

Ոչ կիրակի ունին և ոչ ալ ուրբաթ,

Փամ վայրկեան կաշխատին տիւ զիշեր շաբաթ,
Քնից կրնեղանան կրսկսին հէքեաթ.

Տնէն կարօտ, քնէն կարօտ հացագործք:

Գեղեցիկ առօյզ երիտասարդներ,

Կորուսին ուժերըն և գէմքեր զարդեր,

Փառք որ հացով զոհ են նրանց կոկորդներ,

Տնէն կարօտ, քնէն կարօտ հացագործք:

Միայն ճշմարիտ են մէջն ընկերութեան,

Գծբախտ, օտար երկիր միշտ են գերութեան,

Ընկերոջէն անխաբ, սէր արդարութեան,

Տնէն կարօտ, քնէն կարօտ հացագործք:

Խեռալեան յողնած է, ցաւալի զրէ

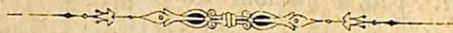
Երգաբանութիւնը ախորժով սիրէ,

Հացագործաց բարքն ու վարքը հոս բերէ,

Տնէն կարօտ, քնէն կարօտ հացագործք:

Յարութիւն Խեռալեան

Վերի Խնդածոր 1897

ԻԳ. ԵՐԳ.

Գլխասեալ կոյս մը

Ալարաց 1) աշխարհն իմացաւ,

Չարչարանաց շատ դիմացաւ.

Գերեզմանին լոյսն որ իջաւ,

Հետ աղբօրներն վառվառ Կուսին:

Ալի տարին չարչարելու

Մէկ սուրբ հոգի մ'ունիմ տալու.

1. Ալարաց, բոլոր:

Հալպաթ դատաստան կալ գալու,

Հետ աղբօրներն վառվառ Կուսին:

Այսօր ալի տարին շատուն,

Պէլաքիմ ինծի գլխատին.

Կարօտ ունիմ լոյս հաւատքիս.

Հետ աղբօրներն վառվառ Կուսին:

Չագերըս չեկան տեսնելու,

Չթողուին լոյս հասնելու.

Ամանաթ տուր սուրբ Աստուծու.

Հետ աղբօրներն վառվառ Կուսին:

Մօտ յերգերում, հին ժամանակէն:

ԻԳ. ԵՐԳ.

Գ Ի Վ Ի Ի

Գիվիթ, դու ինչ ես մրոտել,

Մակեար քու տէրն է կարօտել.

Լուս չունիմ, չիմ կարել զրել,

Հեռացիր ինծանից, գիվիթ:

Քեզի հետս կրկրէի,

Թուրքճայ թէ հալճայ զրէի

Ղալամս քորանար՝ սրէի,

Հեռացիր ինծանից, գիվիթ:

Վացուն տարի քովըս կեցար,

Պէվախիլ 1) ինծմէ հեռացար,

Դու ինծի ինչպէս մոռացար,

Եատ 2) էղար ինծանից, գիվիթ:

Քու անունդ ալ էր կաղամպար,

Սգնիչ էիր ինծի համար.

1. Պէվախիլ, յանկարծ: 2. Հեռացար:

Ինձի էլը շամշու դամար,
Եստ էղար ինձանից, գիվիթ:

Ես քու ամակ չեմ մոռանալ,
Չուզեցի քեզմէ հեռանալ.

Միտք չէի էնել կուրանալ,
Եստ էղար ինձանից, գիվիթ:

Օսքանն էր անուանի նօտար,
Հեռացար ու եղար օտար.

Աստուած աչուրներուս լուս տար,
Գործածէ քեզի, գիվիթ:

Սեղանին մէջ չեմ տեսնուլ հաց,
Աշխարհն ինձի խաւար մընաց,

Աչուրներուս լուսն որ գընաց,
Բարով մնաս, սիրուն գիվիթ:

Գիվիթս որ թայնայ տեղ մտաւ,
Անճուռին ալ մէկտան գտաւ.

Ինձի պիտի ճերմակ կտաւ,
Բարով մնաս, սիրուն գիվիթ:

Օսքան քէհայ Օսքանեան

Վերի Խնդածոր, 1880.

Ին. Երգ.

Համեռոս հայրենեաց

Ես ալ ելայ դուրպաթ 1) կերթամ,
Գուք բարով մնաք, սիրելիքս.

Չեզի թողնուլ շատ դժուար է,
Հերիք եղաք դուք, սիրելիքս:

Երկէն ճամբէն վարդ բացուեցաւ,

1. Օտարութիւն:

Ախ էրի, սիրտըս լցուեցաւ.

Չորս կողմերս գինով լցուեցաւ,

Վախնամ գինովնանք, սիրելիքս:

Բան մ'ալ եղաւ սրտիս վարամ, 1)

Սիրոյդ եղայ աշըղ Բեարամ.

Գինի խմել մեզի հարամ,

Մէկ ջուր մ'տուէք սիրելիքս:

Կէճակեալանն քարեր գզայ 2),

Պլանճին ջուրնինի վազայ.

Ոչ գինի ունինք, ոչ մազայ,

Վախնամ դուրս մնանք, սիրելիքս:

Ճամբուդ 3) գնողներն են պառաւ,

Ճամբորդներուն սիրտ դէմ 4) առաւ,

Մութքն ընկաւ, շուքըն առաւ,

Վախնամ դուրս մնանք, սիրելիքս:

Եկանք իջանք Նիխաղու դուռն 5),

Հոն տեղ տեսանք Ակորին քուրն,

Ես չեմ խմել ճորտի ջուրն,

Մէկ գինի մ'տուէք, սիրելիքս:

Հուսացաւ, դէմ առանք սարին,

Պակսեցաւ իմ ջորուս գարին,

Կըսեն. լազերն փրթիք տարին 6).

Հսն տեղ վախեցանք, սիրելիքս:

Մելքոնն էմ, ընկած եմ քարիցն,

Թող չէին բերել մեր մարիցն,

Մեզի վառին 7) բարձր սարիցն.

Աղօթեցէք, գանք, սիրելիքս:

Մելքոն Ղրիմեան

Խնդածոր, 1845

1. Վէրէմ, ցաւ, թորմաշուկ: 2. Պտտի: 3. Ճամբորդ գնել, ճամբել: 4. Սիր-
ք դէմ առաւ, յոգնեցաւ: 5. Տախտատան: 6. Թալիցին: 7. Խղճալ, ողորմիլ:

ԻՉ. ԵՐԳ.

Հրածեօս եւ մահ ընկանոյ 1)

Աւել պակաս հալալ էրա,
Ապտուլէն տանի ու բերայ,
Ճինողլին ջեհել չա, ծեր ա.
Արժանի ըլլանք տեսնելու:

Տղէս քեզ ամանաթ, աշա,
Քանի ոսղ ես կարօտս քաշա,
Միտ ձղա, ողորմիս լիշա.
Չենք կարող աչքով տեսնելու:

Կերթաս Կիւրճիստան եան կու գաս,
Մէկ օր մ'ալ ինձի ման կու գաս 2),
Ես մեռնիմ, խօտիջուրն չգաս.
Չես կարող աչքով տեսնելու:

Հալալութիւն տուիր, լացիր,
Մարմընուդ գերեզման բացիր,—
Չուշանաս շուտով ետ դարձիր.
Չես կարող աչքով տեսնելու:

Մեր ճակտուն այսպէս գրած էր,
Կասեն. ճամբենին բռնած էր,
Թէ չէ ճինողլին էկած էր.
Կարօտ ենք աչքով տեսնելու:

Խորհուրդներս էրինք գալու,
Մահդ իմացանք, նոտանք լալու,
Խըսմաթ 3) չեղաւ բարև տալու,
Արժանի չեղանք տեսնելու:

Տուն նե 4) մտայ, Տալիթ չկայ,
Քա՛, պալքի խաժարն ա, կու գայ,

Սրտիս մխիթարող չկայ.
Չենք կարող աչքով տեսնելու:

Սիրտըս ուրախ չէ, տխուր ա,
Իմ սրտիս ակլանճէն ուր ա,
Առանց եարի աշխարհ զուր ա.
Չենք կարող աչքով տեսնելու:

Աճի աճի թուլթուն քաշա,
Օտէն նիստ, պատնինի աշա,
Առանց եարի աշխարհ պոշա.
Չենք կարող աչքով տեսնելու:

Պետրոսն էր ճինողլուն ցեղէն,
Տալիթն էր փաշալուն տղէն,
Մեզի ֆիրար 1) էրիր գեղէն.
Արժանի չեղանք տեսնելու:

Պետրոս Ճինեան

Խնդածոր, 1899

ԻՉ. ԵՐԳ.

Գառն մահ իրիցկնոյ

Եկան այն դառն օրեր ախ ու վախով,
Աճապ ես ինտանձ մի, սիրուն սիրական,
Սիրտըս խոցով եարայ լինի թարախով,
Աճապ լուսանանձ մի, սիրուն սիրական:
Ահա եկաւ գարուն, ձըմեռըն անցաւ,
Գարնան գետի նման սիրտս պղտորեցաւ.
Այս լոյս աշխարհս ինձի համար մթնցաւ,
Աճապ լուսանանձ մի, սիրուն սիրական:

1. Աքտրեալ:

1. Ընտանի, տնեցի, կնիկ, ամուսին: 2. Կըլնդրիս: 3. Բախա: 4. ներս:

Մահուան քամին փչեց շատ մօտիկ մօտիկ,
Մէկ ձեռքը մանգաղ, մէկ ձեռքն ալ գերանդիկ,
Քաղեց ու տարաւ իմ մանուկ մէկ հատիկ.

Աճապ ես հասայ մի, սիրուն սիրական:

Մէր, հաւատք, ուղղափառ ճշմարիտ Աստուած՝
Ինձի մի պակսեցուներ այդ քու բարիդ,
Կորուսի ես անգին Ալմաս՝ 1) մարգրիտ.

Աճապ ես հասայ մի, սիրուն սիրական:

Տահայ երեսունի չէր հասած տարին,

Անոր մահ լսողներ կեանքերնին մարին,

Ատոնք ամէնք կրակ ինձի կրկերին.

Աճապ կրմարի մի, սիրուն սիրական:

Աչքերուս արտըսուքն գետի պէս վազէր,

Չատ անուն ունէր մօրէն օգգուղ էր,

Օղիկ օղիկ 2) կու լար, կաթ ու ծիծ կուզէր.

Աճապ տուող կար մի, սիրուն սիրական:

Ասկէ ետք կերածըս աղի ու լեղի,

Օրէ օր աշխարհքէս սիրտըս կրպաղի,

Ես ալ վուզրուն 3) էի խաղի ու տաղի.

Աճապ ալ կանչիմ 4) մի, սիրուն սիրական:

Աչքերըս կուրացան, ալ չին կրնայ լալ,

Կարկամեցաւ պուլպուլ լեզուս, եղաւ լալ, 5)

Կուզէ թող ունենար ամէնք հազար մալ.

Աճապ աչքս կուզայ մի, սիրուն սիրական:

Աչքերըս կուրացան, ալ մարդ չիմ ճանչի,

Միրտըս արիւն դարձաւ նման կակաչի,

Ուր ալ որ ես երթամ սիրտըս չի հանգչի.

Աճապ կրհանգչի մի, սիրուն սիրական:

Հազար երնեկ կուտամ անցած օրերուս,

1. Ալմաս, կնոջ անուն: 2. Յա. անուն կնոջ: 3. Կապուած, սիրահար: 4. Երգել: 5. Լալ, մտնջ ու մնջկրէն էնի, նշանացի խօսիլ:

Աստուած, դուն ողորմէ այրի որբերուս,
Չատ բարե զրկեցի ջուխտակ 1) քոյրերուս.

Աճապ կրհասնի՞ մի, սիրուն սիրական:

Քեզ կը դիմեմ, Տիրամայր Աստուածածին,

Քարեխօսեան առ քո Որդիդ Միածին,

Մէկտեղ հասար այս իմ սրտին կսկիծին.

Աճապ կըլսես մի, սիրուն սիրական:

Տէր Զակօքըն ալ շատ դառն կսկծեցաւ,

Քաշեց հառաչելով, ճիկատն խաշեցաւ,

Հազար կսկիծ, իր գէնձ ումըն մաշեցաւ.

Աճապ օգուտ կար մի, սիրուն սիրական:

Տէր Զակօք Մահտեսան

Կրման

ԻԸ. ԵՐԳ.

Գանգաս գեղի մէջ

Աւելկուտն էր խաղի մարքեազ,

Հարսին մէկին անունն Չարքեազ.

Եղբայր մ'ունիմ անուն Մարգար,

Սէվկիւլլի խարբերդս 2) է քարքար:

Աստուած տար կեսայրս հոս ոտք կոխէր,

Սէվկիւլլի հին խարբերդս փոխէր.

Գայկնցիք՝ սէբէթ 3) չայ թախում դնեն թէ բուրդ ա.

Մի՛ վախենաք, խոճիկանց փոյ կուրդ ա:

Գացկնցիք կովերն Աւելկուտ տանին թէ՛ կաթ

տան,

Թուղթ բերէք, որ խոճիկանք մատ 4) տան.

1. Չոյք: 2. Մի տեսակ մետաքսէ գոյնզգոյն գործուածք, որ խարբերդէն կելլէ: 3. Համբիւղ, գթոց: 4. Մատ տալ, ձեռագիր ստորագրութիւն տալ:

Գայլնցեց կայ մէկ քանի Հատ օտայ,
 Աննիկ, դու Հանես նոր մօտայ:
 Տալըս 1) Խոճիկանց մէջ մէկ Հատ ա.
 Քոյր մ'ունիս, լմանի փատայ:

Մի հարս
 ձիճապար

Ի/Թ. ԵՐԳ.

Գինուոյ վրայ

Արի ծառ վազենի, 2) քեզ Հետ խօսակցեմ,
 Զարմացել քո բնութեանդ, բնութեանդ:
 Բերնի քաղցրացուցիչ, աչքի վարդ էիր,
 Էրնիկ տայի քո բնութեանդ, բնութեանդ:
 Երբոր զարնէր գարնան մայիսին արև,
 Կոկոններդ բանալին կանաչուկ տերև,
 Ամենաչն տեսնողներ կուզեն տալ բարև.
 Էրնիկ տայի քո բնութեանդ, բնութեանդ:
 Արպէս չափսոսեցար, դատուեցար վազէն,
 Քաղցր պտուղ բաժնեցիր գեղեցիկ կուծէն, 3)
 Ինչպէս չվախեցար ճգմիչ հաւուզէն.
 Զարմացել եմ քո բնութեանդ, բնութեանդ:
 Ծառէն իջար, ալ անունըդ տալու չէ,
 Ընծան կերթաս, ալ ետեւէդ գալու չէ,
 Առջ պիտի լալ, ետքէն լալու չէ.
 Ա' չեմ հաւնիր քո բնութեանդ, բնութեանդ:
 Քեզ տեղ պատրաստեցին խորխորատ, սպան, 4)

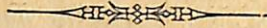
1. Էրկան քոյրն՝ հարսին տալ կըտուի. երկու եղբոր կիներն իրարու նեխ
 կըսուին: 2. Վազ, վազենի, որթ, սրթ, որթանտուկ: Ժուռ, չհասած խաղող
 պապ ծուռ, մի տեսակ, կամ այժմպուկ: Հալիլիկ, խաղողին ճուրճն ու
 շատ մանր մունք ըլլայ: Ճեռ, ճութին կամ սղկուզին մէկ մասը: 3. Կուծ, ճիւղ
 4. Սպան, գինոյ ընդունարանը, որ ընծանէն կըլեցուի:

Ոչ մեծ ջորին եկաւ, ոչ ալ մեծ փասպան,
 Կարմիր ջորին Հեծած ոտքդ եկաւ Տեփան. 1)
 Ա' չեմ հաւնիր քո բնութեանդ բնութեանդ:
 Երբ որ լեցուիս կարասն, 2) կըլնիս սպորէն, 3)
 Խելօքներ խենթացնես, չի ըլնիր չարէն,
 Իրարու խնայեն Աստուծոյ բարէն.
 Ա' չեմ հաւնիր քո բնութեանդ բնութեանդ:
 Չեմ հաւատալ քեզի թէ խօսիս շիտակ,
 Քեզ գրուողներուն զլուիս չմնաց դտակ,
 Յամաք աչքեր էրիր արտասուաց վտակ.
 Միշտ վար կու տան քո բնութեանդ, բնութեանդ:
 Ափսոսացի՛ր մէյմ՝ թէ աշխարհք է՛նչ էրեր,
 Քանի թագաւորներ թախտէն վար բերեր,
 Հատ բարի ծնողաց սիրտը տըրեր, 4)
 Միշտ կ'անիծեմ քո բնութեանդ բնութեանդ:
 Չեմ կրնար զանց առնել, միտս եկաւ մէյ մ'ալ,
 Ազնուական տղաք, որ էրիր համալ,
 Չինել կուտամ բանձր տուն, տակ չունի թամալ.
 Միշտ կ'անիծեմ քո բնութեանդ, բնութեանդ:
 Ասա՛ ինչ կուզէիր այն խեղճ տղեցէն,
 Հոխէմ՝ եղն ալ հանել տուիր քուղեցէն, 5)
 Ծոցին մէջ չթողիր հէչ քսակի ձէն.
 Միշտ կ'անիծեմ քո բնութեանդ բնութեանդ:
 Անունըդ տալու չէ բաժակէն ի բաց,
 Այն որ մեր մարդասէր Փրկիչն է սրբած,
 Այն որ է մէջ սկուռն է փոխարկուած,
 Նա ընկեր չէ քո բնութեանդ բնութեանդ:
 Մի՛ք ասիլ. Յակսբին ըսածներ են զուր.
 Աւերածներդ անթիւ, շինածներդ ո՛ւր,

1. Ստեփան: 2. Կարաս, կամ բուլուիթ,—կուէ շինուած մեծ անոթ: 3. Ռսե-
 լէն—խոտովարար: 4. Տըրեր, սխմել, ցաւցնել: 5. Քուղայ, փայտէ միակուսը բա-
 ռակ աման:

Եղած բաներդ բոլորովին են ծուռ ծուռ.
Միշտ կանխես քո բնութեանդ բնութեանդ:

Տէր Յակոբ Թաթմանեան
Խնդածոր, 1835

Լ. ԵՐԳ.

Մանի, կանանցմէ ըսուած

Երկրնուցէն իջաւ ծիրանի գօտի,
Իու բալաշխան ծաղիկ, ես մեռնիմ հոտիդ.
Սարերըդ մում էրա, հալա ու արի,
ձամբէդ կտաւ էրա, ծալա ու արի:

Մեր տան վերին բարակ բալի, մոլենի, 1)
Քանի՛ քու սէրդ քաշիմ խալպաթ, ալէնի. 2)
Ելայ բարձրը այվան, 3) չորս կողմըս հով էր,
Իմ ու քէ սէրըն ալ անատակ ծով էր:

Դիմացէն հետ 4) կուգաս, բարակ ձէնով ես,
Հետըս ալ չես խօսիլ, մակեար քէնով 5) ես.
Դիմացէն հետ կու գաս, ուղտ կը լմանիս,
Լեզուդ շաղուած շաքար՝ ղուշ կը լմանիս:

Դիմացէն հետ կու գաս, ի՞նչ պաղ աղբիւր ես
Հետըս ալ չես խօսիլ, մակեար գինով ես.

Ակռէնիդ մարգրիտ, պակունքդ ալմաս քար,
Պառկած տեղըդ կասես: Ա՛խ սև 6) ուռնտ եար:

Մեր տան վերև քառսուն կարաս,
Քառսուն կարսին գինին էր խաս.

Դունջս 7) վրայ դնեմ կլկլայ,

Թէ ետ տանիմ՝ սիրտըս կուլայ:

Երկրնուցէն մատնի մ'իջաւ,
Մատանս վրայ խաչեցաւ.

Իմ եարիս բան գիտէի,

ձաւայիլ քարին թափեցաւ:

Սարերն էր ձուն ու բուք, մարմանդներ 1) թաթաւ, 2)

Իմ եարը լմանէր սարերու կաքաւ.

Դիմացան 3) պաղչէնին պատ եղան ինծի,

Հեռաստան կաքուրնին եար չեղան ինծի:

Սարերն էր ձիւն ու բուք, դաշտերը տուման,

Նազլի եարս կորուսի, դեռ ունիմ կիւման.

Բարձրը սարան վրայ մէկ սար մըն ալ կայ,

ինոր ծարան վրայ խնկենի ծառ կայ:

Փչէ հարամ քամին, խնկենին վար գայ,

ժողվէ ծոցով գօտով, եարն իրկուն տուն գայ:

Կիսակ:

ԼԱ. ԵՐԳ.

Ոսկան քէհին բռնուիլը

Հարցուցին քննեցին Կաղմուխուտ գտան,
Ջուխտակ հոգիառներըս երբ որ նե մտան.

Անունդ ի՞նչ էր տէյի, հարցուցին ինծի,

Աստուածածին հասիլը օգնութիւն ինծի:

Պէղափիլ 4) Կաղմուխուտ բունեցին ինծի,

Կլոր էմին ըրախուն զօր էրաւ ինծի,

Չորս ֆինճան միատեղ խմցուցին ինծի:

Առաւօտուն ելան ու հայհայ 5) էրին,

1. Մոլ, մանր տունի ծառոց: 2. Բաց: 3. Այվան, տան վերի գօտիկը որուն առջև քայ է ու միայն ճաղերով կամ վանդակներով պատած: 4. Կըր նաս: 5. Քէն ունիս, իս ունիս: 6. Չատ: 7. Դունջ, բերան. աւելի անասնոց մար կըրործածուի:

1. Մարմանդ, երկրն տաք կողմը, ուր լուս ամէն տեսակ պտուղներ առաջ կուգան: 2. Անձրև: 3. Դէմի: 4. Յանկարծ: 5. Չտապեցուցին:

Մարդ զրկեցին Քեղուտն, մանծիլ ձի բերին,
Տարին բազմութեան մէջ խառնեցին ինծի:

Թաթարողի, ես ալ քեզի ինչ էրի,
Չալըզողի տարիւր քեզի մանչ էրի,
Ես գիտեմ թէ այդպէս զուլում բան չէրի.
Աստուածածին հասիր օգնութիւն ինծի:

Գորգովիտողի, դու հալայ մի՛ ճըվալ, 1)
Եղածըզ չի առնուր դուրար ու ջըվալ,
Միթէ կասե՞ս. Ոսկան քէհին դայ զավալ. 2)
Պատարագ, աղօթքներ պրծուցին ինծի:

Ծերունի մայրս երբ որ խաչքէն դէմ ելաւ, 3)
Ինչոր խելք ունէի գլխուցէս եյաւ.
Խելք չմնաց ալ, խեւցուցին 4) ինծի.
Աստուածածին հասիր օգնութիւն ինծի:

Ջատ ժամ ու պատարագ ես էրի խոստում,
Տէր Յիսուս, իմ տղաքս չթողուս օքսուզ,
Ես որ մեռնիմ՝ իմ տեղըս մնայ Յիսուս.
Յիսուս քու սիրոյդ, ես կըմեռնիմ, Յիսուս:

Մանծիլի ձիու հեծուցին,
Կչինց կարմունջ դէմ անցուցին,
Վեր աշեցի, սարեր լացին,
Ասի. ձորեր, մնաք բարով:

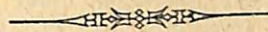
Ինծի կրակի մէջ կերէք,
Անտունըս կարմրջէն բերէք,
Աւել պակաս հալալ էրէք.
Բլած քարեր, բարով մնաք:

Ես Ոսկանս տարտերս յիշեցի,
Կեանքըս ընդունայն մաշեցի,

1. Գոռալ, կանչել: 2. Փորձանք: 3. Դէմ ելաւ, հանդիպեցաւ: 4. Խեռալ, խենթ. խեռալնալ:

Սուրբ խաչն ի վեր վեր աշեցի.
Բանձրը սարեր բարով մնաք:

Ոսկան քէհայ Ոսկանեան
Խնդածը 1839

ԼԲ. ԵՐԳ.

Յաւակցութիւն բարեկամի

Մենք արդէն իսկ էինք իրարու եղբայր,
Հիմա որ երկուքս ալ մնացինք անհայր,
Խնդրեմ Աստուծումէն, Համբերութիւն աար
Ես սիրով տարած եմ, դուն ալ տարսիր:

Արդէն իսկ բարեկամ, սիրով սրտակից
Աստուծոյ պաշտօնեայ և պաշտօնակից,
Ես ալ այսօր կըլլամ քեզի ցաւակից.
Ես սիրով տարած եմ, դուն ալ տար սիրով:

Կարգով եղբայր էինք, վիճակով ընկեր,
Խնդրեմ Աստուծումէն, քեզի տայ Համբեր,
Քուրջըս կողմանէ ըսեմ, ողջ եղիր.
Ես սիրով տարած եմ, դուն ալ տար սիրով:

Լուսաւորչայ անունն վրագ գրեցիր,
Ծաղիկ հասակիդ մէջ դու որը մնացիր,
Եթէ սիրով տարար, հոգիդ փրկեցիր.
Ես սիրով տարած եմ, դուն ալ տար սիրով:

Լալով հառաչելով օգուտ մը չի կայ,
Ճամբան քոյր իրիցկին երբէք ետ չի գայ.
Մնացած գաւակունքդ Աստուած կը հոգայ.
Ես սիրով տարած եմ, դուն ալ տար սիրով:

Դուն Տէր Միքայէլեան, ես ալ Մահտեսեան
Աշակերտ գրուեցանք, կարգով Յիսուսեան,
Եւ սիրով ընդգրկենք, պարծանք Պօղոսեան.

Ես սիրով տարած եմ, դուն ալ տար սիրով:
 Քամարեանին ցաւեր խորունկ մեզի պէս,
 Կորուս իւր սէրն անկար, կուլար դառնապէս
 Աչքերուցէն արցունք թափին գետի պէս.

Ես սիրով տարած եմ, դուն ալ տար սիրով:
 Գիտեմ դու ով եղբայր, ունէիր շատ ցաւ,
 Կը յուսամ թէ անդին կը մնաս անցաւ,
 Այսքան ցաւակցութիւն տայ Համբերութիւն.

Ես սիրով տարած եմ, դուն ալ տար սիրով:
 Մահտեսեան Տէր Յակոբ պարտքը կատարեց,
 Լալով հառաչելով այս խօսքեր գրեց,
 Իմ Տէր եղբօր ցաւած սիրտ մխիթարեց.

Ես սիրով տարած եմ, դուն ալ տար սիրով:
 Տէր Յակոբ Մահտեսեան
 Ի Կրման

ԼԳ. ԵՐԳ.

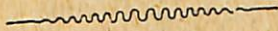
Տաղ Ծննդեան Քրիստոսի *)

Այսօր ատօն է և Ծննդեան, Աւետիս.
 Տեառն մերոյ և Յայտնութեան, Աւետիս:
 Երեւեցաւ ի մեզ մարդկան, Աւետիս:
 Ընդ մեզ օրհնեն զանմահ Արքայն, Աւետիս:

Մայրիկը զինքը կը բալուէ, 1) Աւետիս.
 Ննջէ, Որդեակ, քաղցր անուշ, Աւետիս,
 Հանդիստ քնովդ, քեզ ոյժ կուտայ, Աւետիս:
 Ձեր սնտուկնին լեցուին Հացով, Աւետիս.
 Ձեր ոչխարներ զային ջուկով, 2) Աւետիս:

1. Բալուէ, խանձարուք. բալուէի, պատել: 2. Գունդ գունդ:
 * Սոյն երգս մանուկներ յունուարի 6-ին տնէ տուն պատելով կանչեն ու
 ստակ կըժողովեն:

Ձեր կարասնին լեցուին զինով, Աւետիս,
 Ձեր քոցոնին 1) գային ջուկով, Աւետիս:
 Ձեր խորոզնին կանչին ձայնով, Աւետիս,
 Ձեր հեռաւորք զային բարով, Աւետիս:
 Ձեր ճուկն 2) ու թասն երթան ու գան, Աւետիս,
 Ձեր մանչերուն Աստուած օրհնէ, Աւետիս:
 Օրորելով քուն կու տանի, Աւետիս,
 Նանիկ, նանիկ, սիրուն գառնիկ, Աւետիս:
 Սիւն քուն 3) եղիր, քաղցր անուշիկ, Աւետիս,
 Տղայ, տղայ, Յիսուս Փրկիչ, Աւետիս:
 Միշտ անդադար քեզի փառք տանք, Աւետիս.
 Մեզ տղայոցս խելք ու միտք տուր, Աւետիս:
 Ամէն գիշեր մեզ ազատես, Աւետիս.
 Արքայութեան որդի ընես, Աւետիս:
 Օճախ եունար, քեպպապ պիշար, Աւետիս.
 Օ քեպպապտուն պիղա տուշար. Աւետիս:
 Ձեր մանչերուն ճուկն ու պտուղնով որ ուտայ, Աւետիս.
 Ով որ ուտայ անոր պտղէն, Աւետիս:
 Ապրին հարիւր հազար տարի, Աւետիս.
 Ծառ խնկենի, արմաւենի, Աւետիս:
 Խաթուն մայրիկ, մի խլանար, Աւետիս,
 Գնա օգնեա՛, մի՛ քնանար, Աւետիս:
 Մէկ մէկ ոսկի ընծայեցէք, Աւետիս.
 Օրհնեմք զձեզ միշտ անդադար, Աւետիս:

ԼԳ. ԵՐԳ.

Պ ա Ր Ի Տ ա Պ

Աղջի, անունդ ի՛նչ է.— Մարան.
 Կարմիր երես, պզտի բերան.

1. Գոցոյ, բօշ, նոխազ: 2. ճուկ, պղնձէ ջուր կրելու աման: Կորով, ճու-
 կին մեծը: Խաղկիկ, տճ. զազան: Էղկալ, ճուկէն փաքը: 3 Սիւն քուն, խոր. քուն:

Մազեր ունիս էրան էրան.

Աղջի ուունտ, ո՞ւմ տնէն ես:

Աղջի, անուսդ ի՞նչ է.—Չուշան.

Հագել կապել ես խշխշան.

Ոսկի մատնիքըս քեզ նշան.

Աղջի ուունտ, ո՞ւմ տնէն ես:

Աղջի, անուսդ ի՞նչ է.—Սառա.

Ստեղծողիդ ըլնիմ ծառայ,

Մէկ բարև մ'տուր, ահա մեռայ.

Աղջի ուունտ, ո՞ւմ տնէն ես:

Ակուաներդ ճերմակ մարգրիտ,

Քրսան ու վեցին էր տարիդ,

Պաղը մտայ չտեսայ բարիդ.

Աղջի ուունտ, ո՞ւմ տնէն ես:

Արարատին կասեն Մասիս,

Պուպուլի ձայնով կըխօսիս,

Մեր տունն եկէ երբ որ մսիս.

Աղջի ուունտ, ո՞ւմ տնէն ես:

Ուխտատեղ ունէինք խաղեր,

Ինծի վառեց անուշ նագեր,

Երեսն ի վար շէկ-շէկ մագեր.

Աղջի ուունտ, ո՞ւմ տնէն ես:

Սիրտըս լցիր ախ ու խոցերով,

Խնձոր զրկէր իր ծոցերով,

Յակոբ վառի հոս բոցերով.

Աղջի ուունտ, ո՞ւմ տնէն ես:

Քրման 1) շալն առել էր վրէն,

Ինծի աջօք կէնէր կալէն,

Ինչո՞ւ վախես ղոնաղ գալէն.

Ճանրս քու ճիւղալի պոլիդ,

Ման էկայ չգտայ սոյլդ. Աղջի...

1. Քրման, վրայ առնիչ կանանց:

Աչք ու ունքըդ խառնուած իրար,

Բարև մ'տաս, չես ընել զարար,

Ես քու սիրոյդ եղայ ֆիրար.

Ճանրս քու.

Ակուէներդ զալամ թրաշ է,

Խոռոլ 1) խոռոլ ետ մի աշել,

Խօսելով քեզի չեմ աշել: Ճանրս...

ԼԵ. ԵՐԳ.

Ա Ղ Օ Թ Ք Ն Ե Ր

1

Լուսացաւ լուսն ու բարին,

Ես հաւատամ Հայր կենդանին.

Երկինքըն ծով ի ծիրանին,

Մարիամ նստաւ սուրբ սեղանին:

Մարիամ, Մարիամ, հոտ ի՞նչ գատիս:—

Իրիցներուն շուրջաւ կարիմ,

Սարկազներուն գուպայ քաղիմ,

Որ գան ինծի պատարագ էնին,

Ննջեցելոց աղօթք էնին:

2

Լուսացաւ լուսն ու բարին,

Մեք հաւատանք Տէր կենդանին.

Սուրբըն նստաւ սուրբ սեղանին,

Հագել կապել պատարագին.

Պատարագն ա Քրիստոսին:

Քուն եղայ, երազ տեսայ,

Ետոյ զարթայ զարհուրհեցայ.

Անձինս արիւն փաթութեցայ,

Լուսեղէն փուշ պսակ տեսայ:

1. Խոռոլ, խոռնիլ. ծուռ նայիլ:

3

Ածին, ածին, Աստուածածին,
Մանուկ տղին զարդարեցին,
Մաղալ կամուրջնինի անցուցին,
Չոքեցուցին, լացուցին:

4

Ածին, ածին, Աստուածածին,
Վրէն լսաչին բւեռեցին,
Տարին քաւարան ցուցուցին,
Արքայութեան դրան բացին,
Հոգիս էն տեղ աւանդեցին:

5

Հայր և Արդի և Հոգի սուրբ,
Օր կըստովի սաքսան քուրդ,
Մէկ հատ հայ, էն ալ սուտ:
Ո՛ւմ փոյն անօթի ա ո՛ւմ ա կուրթ,
Իմ ու քու բան մնաց բուրդ:

6

Աղօթեմ, լաւնաս,
Տաս քաթայ գողնաս,
Ես ուտեմ դու լաւնաս:

7

Սուրբ Սարգիս,
Բռնէ գօտիս,
Չեղնէ հոգիս:

8

ձումի 1) աղօթք *

Հաւքն 2) երկնուց անցաւ,
Ծովէն կանանչ տերեւ եբեր.
Միսը մսին դրի,
Ձիւը ջլին դրի,
Ոսկորն ոսկորին դրի:
Քար վեր 3) կալի՝ անդնդոց դարձաւ,
Վար դրի լացաւ.
Ո՛վ Տէր, դու յանդնդոց լսես,
Դու յանդնդոց լալսես:

9

Աղօթք այլազգ հիւանդաց վրայ
Հայր մեր երկինք, Հայտա դալտի,
Սուրբ եղիցի, չայտա դալտի,
Անուն քո եկեսցէ, տահա կեալմատի:

10

Տկնորին 4) աղօթքն

Ուլ էիր, թաքեայ 5) դարձար,
Բարձր սարերուն արծեցար.
Ծաղկնոցնին մաղուեցար, 6)
Չարչրկուելով մորթուեցար.
Բզրդկուելով քերթուեցար,

1. ձում, — առնուլ ցըտառութիւն. ընթացութիւն: 2. Հաւք, անգղ: 3. Վեր կալնուլ, վերցնել: 4. Տկնոր, ուլէն հանուած պղտիկ տիկ, որ օղիի կամ գինույ համար գործածուի ճամբորդութեան մէջ: 5. Թաքեայ, քօշ: 6. Մաղուիլ, անասնաց քովէ քով հանդարտ արածուիլ:

* Սոյն աղօթքն երեք անգամ կը կրկնեն. հիւանդին ցաւուն տեղը տրորելով. միայն թէ՛ կրկնած ժամանակ կանանչ տերեւ, կարմիր տերեւ, կապոյտ տերեւ կը կրկնեն:

Կպրախանէն կուպրուեցար,
Չիրաճխանէն կնքուեցար:
Ո՛վ երանելի սուրբ տկճոր,
Լուլէդ բաց, ողորման մեզ:

11

Աղօթք երեկոյեան

Յիսուս սրտիս, Քրիստոս գրկիս,
Սուրբ աւետարան, խաչն ա սրտիս.
Քաղում աղօթք բարձր տեղիս,
Աստուած կապայ չար թշնամիս:
Գլուխս դնեմ սնարքին,
Հոգիս դնեմ դրախտին.

Երկնուցէն երեք հրեշտակ իջաւ,
Մէկն ինձի պահապան, մէկ դրանս պահապան,
Մէկն ալ ազգ ու աղաքիս պահապան:
Յիսուս նազովրեցի, չար Հրեաց թագաւոր
Հրեայք հալածին, անդունդն անցնին,
Իմ բոլորս ցագի փուշով պատին:

12

Գայլը կապելու աղօթք

Տես քերականութիւնք 24 համար

Գեալոզ, գեալմալոզ,
Ութ մատով երկու բլթով,
Աստուածածնայ քաղցր զթով,
Սուրբ Սարգսայ ճիուն ձարով,
Կոռշիմ գալուն գարն,
Ալ չբացուի մալիս գէմ:

Լ.Ձ. ԵՐԳ.

Մի մանուկ սարի վրայ

Նանիկ, մտամոլորի, օրդի, նանիկ,
Քամին փչէր օրորացնուր,
Եղնիկնին գային քեզի ծիծ տային,
Հրեշտակնին գային քեզի լեղացնէին.
Նանիկ, մտամոլորի, օրդի, նանիկ: *

Լ.Է. ԵՐԳ.

Ա. յ ի եւ ա յ ի ֆ

1

Մայսին օխտի, ութին,
Կորաւ պառւուն պոռնութուն զութին,
Երբ որ գտնուաւ էն զութին,
Ուրախութուն ինկաւ էն փնթի քնթին:

2

Գաբի դեղբուն կու գայ,
Մաղի մղմղուն կու գայ.
Գուս աշան թէ ո՞վ կու գայ,—
Մեր Չալապին տուն կու գայ:

3

Ուտենք, իմենք, ուրախութիւն,
Մեռնինք երթանք արքայութիւն:

* Կըպտամեն օր, սարէն տաւարն գեղի բերելու ժամանակ, երկու հարսեր
լըբնց կեսուրին կըսեն թէ՛ դու գնա, մենք տղաքը կը բերենք: Մէկ մերն ալ իր
տղուն կառնու և կըսէ քրոջն. դու գնա, ես տղաքն կառնում կու գամ: Իրկուն
կիջնան գեղն, մամը կիմանայ որ մէկ տղան լեռն թողած են: Բոլոր գիշերն կա-
ղթէ և սոյն տաղը կըգուրցէ. երկրորդ օրն լալով սարն կելլէ. խուզը կըմտնէ,
աղան ողջ կըգտնէ և սար ելած, ուրախութեամբ կառնու կու գայ տունն: Մէ-
կալներն նախանձեկով՝ տղան տանի սարն վար կըզնէ, որ հրեշտակներ նային ու
չոյտ օտք ելլէ: Երկրորդ օրն կերթայ՝ մեռած կըգտնէ:

4

Խմենք ի՛նչ գինի ունինք,
Վաղն ապրի՛ տուտն ալի բերայ:
Կարգենք ի՛նչ աղջիկ ունինք,
Հայրն ապրի՛ մայրն ալի բերայ:

5

Արի՛, պառաւ, քեզի գովեմ,
Դու Քաջքարու 1) զև լմանիս.
Աւեր ջաղցաց նաւ 2) լմանիս,
Թեպուլ փոխուած հաւ լմանիս.
Դու կուլուլած 3) կաւ կաւ լմանիս,
Կոճոճ 4) ցախատ 5) մայրդ լմանիս,
Թէլլիսարոխ 6) հայրդ լմանիս:

Հ.Ը. ԵՐԳ.

Պարի մէջ կանչուած

Կատար, քու բունրդ գիտէիր,
Ինձի լեռներ ո՛ւր 7) տանէիր.
Ճերմակ բրգեր կըմանէիր,
Սրմալի գուլպէներ ինձի:
Ոսկի օղերրդ կախեցիր,
Ջուրում, Ասծումէդ վախեցիր,
Ջուր տեղ անունըս քաշեցիր.

1. Մի բարձրավանդակ սար Համշահու և Խեկու մէջտեղ բարձրացած. տն
Գարաթաշ: Այս ահակի սև քարն Իրիզայէն կընշմարուի. ալեկոծութեան ժամա
նակ նաւորդաց մի միակ փրկութեան կէտն է: 2. նաւ, ջաղացքի ներսի սարքը
Ա. րդուհ, ջաղացքին միջի ցորենի տաշար: Կ. և հ. ան, փարք ընդունարան, ու
տեղէն ցորենը կըլեցուի քարին մէջ: Գ. Ի. ան, կամ սասանի ոտք, որ կտկտ
նը կըլողացնէ ցորեն թափելու համար: 3. Կուլուլել, գնդել, սեղմել: 4. Կոճոճ
մաշած: 5. Ախտի մեծ աւել, որ արմրդիէ և լոնտատիէ կըշինեն: Փարսախ
թոնրի համար խոտէ փարք աւել: 6. Թէլլիսարոխ. հալարտ: 7. Ո՛ւր, ինչո՛ւ:

Դու սատրղ 1) եար չեղար ինձի:
Սիրականիս պոյն էր սողախ, 2)
Արտրսունքներս օլախ օլախ,
Թող մէկ ձեռքդ ալ ըլնիր չօլախ. 3)
Դու ի՛նչ անկեալ 4) եղար ինձի:

Պապ աղբըրու ջուրն պաղ ա,
Նստիմ կուլամ, կատարս, ո՛ւր ա,
Չկար ըսող, Սսկան կու լայ:

Ոսկան քէ՛նայ Ոսկանեան

Հ.Թ. ԵՐԳ.

Մի կիկն կուրացած

Աշխրհքի երես կեանք թանկ ա,
Աչք չունեցողն մարու անկ ա. 5)
Աչուիս գոցեցի գնացի,
Չորս ամիս օթախ մնացի:
Չորս ամսէն վերջ գուս գնացի,
Սրտէս հառաչեցի, լացի.
Աչուիս բացի լոյս խնդրեցի,
Ատուծումէ յոյս խնդրեցի:
Օտիս մէջ նստիլըն հով ա,
Տոտիմ 6) օտայ 7) գիտեմ ճով ա,
Դուխս բոլորովին բով ա 8):
Չատ լացի ու շատ պոռացի,
Գետինն ընկայ ու գոռացի.

1 Աշմարիտ: 2 Երկայն: 3 Գոտրած: 4 Անկեալ, բեռ, պալայ: 5 Անկ. մայ
րիկ մէջ ինկած չորքած ծառեր: 6 Տոտել, հալել: 7 Օրայ, կրոր: 8 Բով, կաւ
չինուած մեծ աման: Կ. և ու. ձ, անոր փոքր կերակուր եփելու համար: Կ. և ու. ձ,
կճուծին փարքը: Փափ, սափսի շինուած, խալիճ կամ պանրեատապակ եփելու
համար:

Տղիս անունն ալ էր Նունա,
 Ասաց. «Աստուած քեզ համբեր տայ.
 Գլուխդ գալիք էր ատ, թող գայ,
 Պէտք ա Աստուած աչքի լոյս տայ»:
 Նունէն կասայ. ես ինչ քաշեցի,
 Բոլոր աշխարհ մէյմ՝ չաշեցի,
 Տարի տասն ու երեք տարուն
 Նեքսևս ի վար հեղաւ արուն:
 Յամքին ձնին կուգայ գարուն,
 Նեքսևս ի վար հեղաւ արուն.
 Ծաղկնուն հոտեր կու քաշիմ,
 Աչք չունիմ ծաղկնուն աշիմ.
 Աշխարհքի լոյս աշխարհք կօգտէ,
 Քաշողին հարց քեզի հեգտէ:
 Աչքեր ընքեր որ մտածեմ,
 Ղատ խորունկ տեղունք ընկած եմ.
 Կասիմ. Նունա, հոգուդ աշն,
 Կերթաս գըլնիս էնդին փաշայ:
 Աշխարհքի բաղձանք մի քաշի,
 Աչք ունեցողի մի աշի.
 Աշխարհք սուտ ա, թողունք կերթանք,
 Պէտք ա որ Աստուած հոգի տանք:
 Քուն գըլնիմ, խորունկ քնանամ,
 Ետ գարթիմ ու լուսի մնամ.
 Յեցկեր կեանքըս ինչպէս մնաց
 Աչուընեբուս լոյսն որ գնաց:
 Իմ աչուիս եղան սափսէմ 1) խոց,
 Սրտիս վրէն կայ օխտ հատ խոց.
 Աս ճակտանս գիրն ինչպէս գիր ա,
 Ամէն ցաւ ինձի կու տիրայ:

1 Սափսէմ, ու յողորովին:

Տղէս ղրկեց ութ հատ լիբայ,
 Ութ լիբէն ալ մէննակ կերայ.
 Ղատ պատարագներ խոտեցայ,
 Պէտք ա Աստուած աչքի լոյս տայ:
 Տղիս մայրըն լոճկէն գնաց,
 Երեխէն առանց մայր մնաց.
 Տղէն պուպուլիվեր 1) ճվայ, 2)
 Մայրըն թե կառնէ ու խվայ: 3)
 Օրուան մէկն ալ դուս գնացի,
 Դրան տակ ընկայ մնացի.
 Ղատ լացի ու շատ փետուեցայ, 4)
 Ամբուն վէէն ընկայ կեցայ:
 Բոլոր մարմինս ինչպէս դողար,
 Թագունն որմնիվեր սողար.
 Տիրացու Ակորն ո՛ւր գնար,
 Էն չլնիր Թագունն հուն մնար:
 Ըսաւ. մօրքուր, դու մի վախեր,
 Սիրտըդ ալ տխուր մի՛ կախեր:
 Ձեռքէս բռնեց. կամաց քալա՛.
 Ես ալ եղայ անոր պալա:
 Կաշիմ մօտէս մէկէն ծվեց, 5)
 Գնաց ու գեղ խապար տվեց.
 Օրհնաջուր կատարն ալ թռաւ, 6)
 Մէկէն բովքս 7) սաստկացաւ ուռաւ:
 Եկաւ շալկեց ու տունն տարաւ,

1 Սաստիկ: 2 ճվայ, պոռայ: 3 Խվալ, փախչիլ երթալ: 4 Փետուիլ, սաստկացիլ լալ մօտերն քաշելով: 5 Ծվեց, խվեց, կծկեց, կծիկ դրաւ, կուճէ կուճ եղաւ: 6 Թռաւ, ճեպեց: 7 Բովք, երկու քովի հաստ սփռնելին:

Վախենալու շատ եմ ծարաւ.
 Տէր, քեզի փառք, որ ես քաջ եմ,
 Հայտիս համար շատ մեծ խաչ եմ:
 Երկընուց աստղերըն փայլում,
 Երկինքն ի վեր շատ եմ զմայլում.
 Աստղերուն կարօտ քաշեցի,
 Նուաղած կեանքս մաշեցի:
 Ինձ մխիթարողներ շատ են,
 Որքն կակուղ, որքն փատին.
 Գիշեր տասնուերկու սահաթ,
 Ման դառնալով մենք զլնինք փատ:
 Քիչ մը զարթինք, քիչ մ'քնանանք,
 Ետ զարթինք ու լուսի մնանք.
 Լուսանայ ու արև ծագի,
 Կի'ն մարդ, վերի 1) լաթերդ հագի:
 Մայրիկս եղաւ ինձի ծառայ,
 Տէր Աստուած դու անոր վառւ. 2]
 Շատ սրտով ու ճանով աշեց,
 Հատ չարչարանքներ ալ քաշեց:
 Գիշեր թախ լոյս խըզմաթ էրաւ,
 Կեանքիս առողջութիւն բերաւ.
 Աչուրնուս համար էր տխուր.
 Տէր Աստուած, ինձի համբեր տուր:

Թագուհի Հ.

Խնդածոր, 1899

Խ. ԵՐԳ.

Ճանապարհի դժուարութիւն
 Օխտ տարուան սիլայճի կիտի,
 Չեզի հրեղէն ձի պիտի.

1 Վերե, վեր ել, սոք ել: 2 Վատիլ, խղճալ, զթալ:

Արծուալով կէմին մտիբ,
 Սարն անցիր Չահսինէմ 1) գտիր:
 Մեր գեղին ձորերն կապան ին,
 Օխտ հողի կան տուղտապան ին.
 Անոնք թող մէջերնէն հանին,
 Իմըր կու գայ եուչի տանին:
 Կասին ճամբէնին բռնուած ին,
 Էսոնք մեր ճակտան գրուած ին.
 Տուշէթ, Կախէթէն էկած ին,
 Ճամբայ չկայ շվարած 2) ին:
 Հապոչ չարի չարի դառնայ,
 Ի Տէր յուսացայ չի մոռնայ.
 Վանք շինողն ալ ծոցեր խառնայ
 Սուրբ Սարգիս օգնական բռնայ:
 Խնդածորցեց մէջ ուր չկայ,
 Ամէն փորձանք էնոնց կուզայ.
 Երթամ պիտի ճամբայ չկայ,
 Ե՛րբ Սուլթանէն էմըր կուզայ:
 Ամէն թաղէ գնացած ին,
 Խնդածորցիք մնացած ին.
 Ճամբայ չկայ շվարած ին,
 Էսոնք մեր ճակտան գրուած ին:
 Բեռներ կապած վար գրուած ին,
 Մախարիչն 3) առած խմած ին,
 Սեւ փողերն պիթուեն պրծած ին,
 Ոսկեստան խուրտայ եղած ին:
 Մեռելոցն ալ եկաւ անցաւ,
 Մեր թելին ջուղապն հետացաւ. 4)
 Զիւրկեալն 5) բեռին մէջ հոտեցաւ,

1 Չահսինթ, մի աշուղի կին: 2 Չուարիլ, սպչիլ: 3 Մախարիչ, բարեկամ
պատիւ մէկ առթիւ մը: 4 Հետամալ, ուշանալ: 5 Աղած ագնիւ ձուկ:

Միք վախնալ երթալ մօտեցաւ:

Կաթողիկն կասայ, բան ունիմ,
Երթամ պիտի, ճամբայ չունիմ,
Չարեկ մ'գինի առնում խրճիմ,
Երթամ օթախ պառկիմ քրնիմ:

Ուսթապաշուն անունն Կիլան,
Ճամբէն բռնուաւ, մանչեր կուլան,
Չեհել տղաք ձեռքայ ելան,
Մնացինք տիւոր ու մնացինք:

Մատթէոսեան Ալէք աղէն,
Էն էր Մատթէոսեան ցեղէն,
Հետացաւ ուշ եկաւ գեղէն,
Մանչեր չհանեց բանեյ տեղէն:

Խապէր չեկաւ մեր Սուլթանէն,
Չերբերներս կտրեցինք բանէն,
Ծօ արիք երթանք քեարխանէն,
Խմենք Կախէթու ըզբանէն:

Հարս ու աղջիկ ճամբէն կաշին,
Չեղի համար ումըր մաշին,
Սուրբ խաչն ի վեր միշտ վեր կաշին,
Չեղի համար հալին մաշին:

Ճին Պետրոսն ալ շարաղըրայ,
Ղալամ չունի թղթին գըրայ,
Խնդրեմ, պակասութիւնս ներես,
Սրան երգողն ինձ միտ բերայ:

Պետրոս ձնեան

Խնդաձոր 1899

ԽԱ. ԵՐԳ.

Մի հարս իւր ծնողացմէ կըցաի

Ե՛ր ծնողք իմ, գութերդ մերժէիք,
Սիրելի զակներդ ձեզմէ գատէիք,
Չեր կարօտուն հուրով ալբէիք,
Ահով մահուան դուռ տանէիք:

Հայր իմ, մայր իմ, ա՛հ սիրելիք,
Յաւին պատճառն ինձ գատէիք,
Այս ինչ վիշտ էր ինձ բերէիք,
Սիրոյն կրեմ վասն իմ Փրկչին:

Ես չեմ խորշի: Յիսուսի խաչէս,
Միշտ անբազտ էի ճննդենէս,
Առ թիւ իմ շուտով յղութենէս,
Սիրոյն կրեմ.

Անբաղդութիւնս էր բնական,
Դժբաղտութիւնս էր մայրական,
Վշտերս բոլոր են հայրական:
Մայր իմ, ատելութիւնդ էր ինձ զարգ,

Ուսում սորվեցնելուդ եմ հանդարտ,
Որ ամէն վշտերուս կրնամ տալ փառք:
Չեզմէ գատուիլս է հինգ տարի,
Կարօտութիւնս մէկու մ' շլայտնեցի,

Գաղտուկ գնացի ու միշտ լացի:
Սրտիս հուրին մարում չկայ,
Քանի՛ ըսեմ վերջը չի գայ,
Յաւերս անթիւ՝ ո՞ժիշկ չկայ:

Աշխարհք գալըս քօան տարի,
Աշխարհք եկածէս համ չառի,
Այսչափ ողջ մնալս յոյս չունէի:
Աշխարհքս երջանկութիւն չկայ,

Բերէք նա իմ, ո՞վ է վկայ.

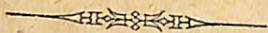
Վկայեն ալ ես չեմ հաւտայ:

Աշխարհք ընդհանուր չափած իմ,
Հաստատ, երջանիկ գտած չիմ,
Վկայ եղէք թէ՛ սխալ իմ:

Ջանանք քրիստոնեայ նմանինք,
Գործքով կատարել աշխատինք,
Յիսուսի չարչարանք մտածինք:
Գատաստան արդար գայ արևելքէն,
Բազում գոհ ըլլայ արդարէն,
Վայ անէծք տայ մեղաւորէն.
Արդար զժբաղտ աւխտենից:

Աննա Չիւրիւկեան

Սանկից, 1877

100. 609.

Գեղի մէջ հրդեհ

Կիսակնցիք թըֆանգ լարին,
Մեր տներուն կրակ ճարին.
Կիսակնցիք եղան սապապ,
Մաշարին հորթն պուրեան քեպապ:
Նարթոսին 1) տունս դիմաց կաշայ,
Հաճին էրին Չարկանց փաշայ.
Հաճողուն կինն ալ էր ճինտար,
Փամին մէջ չմնաց մինտար:
Նարթոսին գտկին 2) փարէնին,
Յորոնին 3) սրտին եարէնին.

1 Կնոջ անուն: 2 Գտակ, կանանց զլխարկ, որուն երեսն 8—9 շարք արծաթ-
թէ ստակ կըշարեն, վարի շարքը՝ ոսկի. քովերն ոսկի է կամ արծաթէ փնջեր
կախ եղած: 3 Մերթ, փաղաքշական:

Նարթոս, դու էրիր, դու էրիր,
Առջըմ 1) Հաճուն տուն քիւլ էրիր:
Կալաշին անդատակն բաց ա,
Հայս գիտայ թէ՛ իստակ հաց ա.
Միջնթաղն էր Հէսայ Հէսայ,
Քերթով Սերորանց փեսայ:

Մելին Մաւուրեան

Միջնթաղ 1885

100. 609.

Մի հաւի վերայ

Մեծ պանն եկաւ մօտեցաւ,
Հաւ ձնին տակն հոտեցաւ.
Մեր Սկունն ալ հաւ ման կու գայ,
Հաւ ձնին տակ եան կուգայ:
Սկունն ալ էր արդէն լացիկ,
Հաւին համար տիվան 2) բացին.
Չանէսին 3) պոյն ալ էր կայծ,
Իրեք զուրուշ հաւին էր խայծ:
Չանէսին պոյն ալ էր ճիվան 4)
Հաւին խօսքերն մէմէկ տիվան.
Մաշուր պապն ալ զնաց մարին,
Իրեն կացին տուաւ քարին: *

Մելին Մաւուրեան

Միջնթաղ, 1876

1 Կսկիծ: 2 Տիվան, դատաստան: 3 Չանէս, Նանէս, Յովհաննէս: 4 Ճիվան,
կալայն գեղեցիկ:
* Գեղին տղաք արդայթ կըլարեն թռչուն բռնելու համար. ըստ պատահ-
ան հաւ մը կ'իյնայ մէջն ու կըստակի: Տղաք վախերեն՝ հաւը կ'առնուն ձեան
էջ կըթաղեն: Գու գայ բարեկենդան, մարդիկ տար կըխաղան ու պարի մէջ կան-
թով տիրոջն կ'իմացնեն:

ԵՄԻ. ԵՐԳ.

Մի կին իր երկան վրայ

Հաւք 1) ըննայի՛ կէմուն խասքին 2) թառէի,
 Արրմու օտէնին կրակ վառէի:
 Արրմու փարէն ալ ոսկի չէր, թուճ էր,
 Իմ ետրին պարսաւելն իմ սրտին կուճ էր: 3)
 Եար էջ եար էջ, եար այ եար այ, եար օյ եար օյ
 Արրիմն էր մէկ անուն, քաղաքներ Հազար,
 Եար դու խելօք էիր, ո՛ւր առիւր նաչար, 4)
 Տուշմընիդ շատ էին, բիւր ու Հազար.
 Եար էջ եար էջ, եար այ, եար այ.
 Իմ օգտուգութիւնս էր Ատուծոյ մօտ մալում,
 Յիսուսէս վախեցիր, Ատուծոյ գալում. 5)
 Ահէկութիւնս տեղ թողիր ինձ չաշեցիր,
 Գոհիք ու քաւարան մէկ տեղ քաշեցիր:
 Կեսուրս ու կեսարայրս ալ Հար ու մար էրի,
 Սարերու կաքուրնին ինձի եար էրի,
 Յովհաննէս որդիս ալ քեզմէ քեար էրի.
 Եար էջ, եար էջ, եար այ.
 Յիսուսէս խնդրէի, տար քեզի բարի,
 Եար դու մի երկար կենալ այդչափ տարի.
 Գլխուս բան չմնաց, ես էրի մարախ,
 Սիրականիդ կերածն՝ արիւն ու թարախ:
 Մարկեղանց շինէաք խասքարայ եափու,
 Եար դու Արրիմըն ո՛ւր էրիր գափու.
 Մատունանց 6) քարերն ալ մէյմէկ Հատ էին,
 Եար քու պարսաւողներդ ո՛րչափ շատ էին:

1 Հաւք, անդրի կամ բաղէի նման մեծ թռչունք: 2 Խառք, նաւու
 փայտեայ շէնք բարձրացած անկիւնք: 3 Կուճ, ցաւ: 4 Նաչար, աչք առնող
 Չալում, գէշ, անպիտան: 6 Մատունք, յա. անուն, լիւ:

Պախչէնին բուսնէին գարնան մի արօտ, 1)
 Եար ծոցէդ եմ Հատրաթ, երեսէդ կարօտ,
 Իրիկուան մութն ինկնիր, էգուան լուսանար,
 Իմ կարն Հեռու գնաց, էնթի գ'ուշանար:
 Էլին 2) խորթենին սիրտս էրին եարայ,
 Կասին մարդըդ Արրիմն, ծոց չունի փարայ.
 Եար ինձ ալ չէր պիտի էւէլով փարայ,
 Եար քու սաղութիւնդ քու եարին քեար ա:
 Իման 3) ալ մնացի, չունիմ տիրական,
 Աճապ պիտի գտնամ, սիրուն տիրական.
 Տարտերս ալ սրլ էին, էրաճի եարայ,
 Աճապ պիտի գտնամ քու գալուդ չարայ:
 Օրն երեք չորս անգամ մեռնիլս լիշէի,
 Սիրականդ ձեռքս ինկնիր, սիրկիւն քշէի.
 Արրիճ, դու մի էնի իմ չուխին տավի,
 Իմ եարն օտար երկիր, իմ սիրտ կըցաւի:
 Ես ալ լուսնկի պէս Հալիմ ու մաշիմ,
 Տակայ ջէհէլ էի՝ կարօտդ քաշիմ:
 Ատ Ատուծոյ գալում, քեզի մի Հանչի,
 Բաց աջօք քաւարան թող էնդին տանջի:
 Ներքեւ ճամբութ գրինք, մնաց օխտ տարով,
 Պալքի վերեւ կու գայ Համշէնու սարով:
 Քեռիս ալ որ եկաւ՝ գնացի Հարցի,
 Ոչինչ ալ որ չիգտէր իման մնացի,
 Ծամբէս ձեռքս առի լալով գնացի:
 Եար էջ եար էջ, եար այ եար այ... .

Զանաւն Մանուկեանց
 Սունինց 1875

1. Մի արօտ, գեղեցիկ կանանչութիւն: 2. Էլին, ուրիշին: 3. Իման, իւ-
 ման, իման, այսպէս, այդպէս, այնպէս: Իսա, իտա, ինա. ափի, ափի, անի, ի-
 սոնք, իտոնք, ինոնք:

ԽԵ. ԵՐԳ.

Տան մէջ գողութիւն

Տնտնայոցէն ելայ, մէկ գազ 1) մը առի,
 Որդրտիքի լացի, աչուիս կըվառի: 2)
 Գուս ելէք աշեցէք Մեծ գետին ական,
 Իրիցնին շարական կարդալով եկան:
 Զատ բարև ալ տարէք Ղըրըմու աղին,
 Քու օգտուդ նշալուդ մախթնին 3) մարին:
 Գարնան հետ փապուերուն 4) ճամբէն աշէլը,
 Իմ Թագուենին ծամերն մէկ մը հուսէիր:
 Եկայ որայ Վահնէն՝ մէկ ձէն մ'իմացայ,
 Մեր Տէրն էր պատարագ, էնթի զիմացայ:
 Պատարագէն ելայ, մեծ օտէն մտայ,
 Էն գողցած դերձնին չափջին 5) մէջ գտայ:
 Կալ մահանայ էրին, կրակ մուրեցին,
 Էն գողցած դերձնին մեծ կալ գոլեցին.
 Իրիցկին մայրիկն ալ վերևանց կաշայ,
 Ոչլոտ հալաւ ունի՝ դող բերայ խաշայ:

Մի հարս

Վահանա 1869

ԽԵ. ԵՐԳ.

Ման Բերդի Ոսկանեանի

Լրսեցէք ինձ, ազնուական քաղաքացիք,
 Մեր Խոտորջուր գեղին հալն ու զարմացիք:

Մեծ աւազակ Թոյլողլի Տուրսուն կասին,
 Իրեն օրով շատ չարիք շատ մեզ հասին:

Սասանեցուց, սարսափեցուց ամէն տեղ,
 Քանդ ու վերան և քիւլ էրաւ մեր ուռնտ գեղ.
 Ո՛չ զայմախան, ո՛չ մուտուր նա ճանաչէր,
 Իրեն ուզած կէսէր, մէկէմ՝ վախնալ չէր:

Գըրած ունէր իր բոյն վերայ լեռներու,
 Իրիգաքաղաքէն երեք ժամ հեռու.
 Առանց իրեն օջով չըկարէր խըթխըթալ 1)
 Համշէնու սարեր նա չուներ հէչ զըթալ:

Էնոր չար աչքն Խոտորջուր իժիր 2) կաշէր
 Մալ ու մուլ լեռներէն կու քաշէր.
 Մէկին տեղ տաս, տասին տեղըն ալ հազար
 Կառնուր փարայ մեզմէ, չքուէր ու կերթար:

Արեգակն էր մեր երկիր պայծառ ծագած,
 Մեր սիրտն մթնած, բոլորս էանք սև հագած.
 Չկար մեզի մէկ օգնութիւն մարդկային,
 Մեր դրացիք մեզի պիթուն խու 3, նային:

Հանեց հըրաման Տրապիդոնի վալին.
 «Զարնել Թոյլողլին, ազատել ահալին»
 Ելան մարդիկ քիչ մը սրտոտ ասպարէզ,
 Մէկ երկու հեղ հետ 4) զըրին գայն աներես:

Չկար մէկ մարդ այն մարդկանց մէջ անհամար,
 Իւր անձ զընէր ազատման գեղի: Համար.

1 Գազ, մի տեսակ կառ, զլիւս նման կըտարածուի արեգեստան. որուն
 յարմար շատ եղոտ է, որմէ կըհանեն մազկապը. (մասթիբայ): 2 Կսիծիլ: 3 Մա-
 խաթ, ջվալ կարելու ասեղ: 4 Փապու, գարնան ծառոց կանանչիլը: Ժիժի, ծառոց
 կոկոններուն նոր բացուիլը 5 Չափուկ, ձեռքի զամբիւղ: Կաղարդ, ատոր նման
 ամուր գործուած:

1. Խթխթալ, շարժիլ: 2. Իժիր, միշտ: 3. Խու, ծուռ: 4. Հետ դնել, փախ-
 ցնել:

Այնչափ երկիրդ էր ամէնքին տուած անի,
Մինչև կասին. «էնոր դորշուն չի բանի»:

Հազար ութ հարիւր ութսուն ու վեց թուին
Խոտորչըցիք մեծ քաջութիւն ցոյց տուին:
Թոյողլին ելաւ Մոխուրկուտէն անվախ,
Գիշերացն էկաւ հասաւ վար ձիւնապաղ:

Գեղին մէջ պահապանք կային ցիրուցան,
Տեղերնին պողկեցան երբ դալն իմացան:
Այս ինչ գուլում բան բերաւ ինձ սև գիշեր,
Ասանկ գէշ օր կենացըս մէջ չեմ վիշեր:

Երէկ ազաւան էգուրնայ իրիւուն
Վայէր գէշգէշ, ալ չէր կանչել քաղցր կուկուն.
Սև կատտոն 1) ալ կրկրգալով նէն 2) անցաւ,
Գեղին բերած ունէին մեծ բօթ ու ցաւ:

Աւագակն ելաւ շուտ Կլտակու վերև,
Մտքէն չէր անցել, տուող կայ ցուրտ բարև:
Արծիւմ՝ սրլացաւ Վերի Խնդաձորէն,
Ջարգել վերցնել աւագակն անօրէն:

Վերէն ֆըղաց 3) արագապէս արծիւն քաջ,
Երթալ ելնել ախոյանին իր զիմաց.
Հարիւր քաջ ալ չէր մնացած Քերօր Ոսկեան,
Երկու ընկերք աներկիրդ երևան եկան:

Միջնթաղաւ տակ և Չորոսք ըսուած տեղ
Մէկէն կրբացուի մէկ պատերազմ ահեղ.

1. Կատտ, օրի: 2. նէն անցնիլ, անցնիլ երթալ: 3. Փղալ արծիւի, խոյլ

Երկու Սապունճիք՝ Աւետիս, Յարութին,
Մէկը բռնուեցաւ, մէկ ալ ծվեց 1) մէկ դին:

Քաջ Քերօրէն մէկէն որմէն վար թրուաւ,
Էնտեղ ամուր՝ տասնութ հոգույ դէմ դըրաւ:
Թոյողլին կասալ. «Բռնեցէք շանն սաղ սաղ»:
Անոնց ամէնուն սիրտն էր պատած մեծ վախ:

Թոյողլին ելաւ ասպարէզ միայնակ,
Գիտէր թէ Քերօրն կանէր իրին հանագ: 2)
Քերօր կասալ. «Մի ինձ մօտենար, Տուրտուն,
Թէ չէ կըստակիս իմ ձեռքէս ինչպէս շուն:

Աւագակն շտեպեց, տուաւ իրեն յորձանք.
Քերօրէն ըշտապեց ու լարեց թըֆանքն:
Աճապ Գէլի մը պէս հոս տըտըղկեցաւ. 3)
Եւ յանկարծ մուխ թռաւ, քաշած էր կաքաւն: 4)

Ծառի պէւ լորխեցաւ 5) գողըն չաղթանդամ,
Բակլէն 6) սրտէն անցած՝ կորաւ անդգամն:
Թոյողլուն ընկերք զայս տեսան, կատղեցան,
Փատթեցին Քերօրին չորս կողմէն ցիրցան:

Քերօրէն զետակէն նէն * անցաւ մայրին,
Ան տեղ ամուր բռնեց զիրք էաւ քարին.
Խեղ մը ժամանակ դէմ դրաւ քաջապէս,
Մէկէն պատուի մարթիւնըն 7) ու կըլնի կէս:

1. Ծվել, փախչիլ: 2. Կատակ, շաղալ: 3. Տագկիլ, դարանի մանիլ: 4. Ոտք:
5. Եւ պառակիլ: 6. Գնդակ: 7. Նորագոյն հրացան:

* Եւն անցիր, նէն զնա, նէն չքուս ու դէպի անդին: Եստ արի, նա
պարաւ, նաւ տուր,— դէպի ինձի: Եւն՝ մտիլ, նն տուր, նն քաշա: Օ՛ս ասը,—
ինձ: Ա՛ւն տուր,— իրեն: Սոյն մասնիկներս՝ գերմաներէն լեզուի շատ նմանու-
թեամբ կը գործածուին:

Օգնութիւն կրկանչէ մօտիկ գեղերէն,
 Անոնք ամէնք իրենց տեղը պաղեր են.
 Քերորէն վէրք կառնու, օգնութիւն չըկար,
 Դորշուն մ'ալ տուաւ իր կենացը վրձար:

Երկու քաջք երկնցան, մէկն յաղթուած խայտառ
 Մէկալն կանգնած տարած էր մեծ յաղթանակ:
 Արշալոյս բացուեցաւ, կարծես տխրագին,
 Քիչ քիչ ալ մղրեցաւ 1) մէկ կողմ երկնքին:

Գողերն շուտով դէմ անցան բարձրավանդակն,
 Կծիկ դրին առնելով Մեծին ճանտակն: 2)
 Քերորին գուժն կայծակի պէս լուեցաւ,
 Առհասարակ դիմեցին ձորն սիրտ ի ցաւ:

Ազգք ու ազինք, կին ու մարդ, մանուկ ու ծեր,
 ժողվեցան քով մարմընոյն աչկունք լցեր.
 Ձերմ արցունքներ թափեցին վրայ Քերորին,
 Ձէն 3) ածեցին սար, ձոր, լեռ ողորմագին:

Երկինքըն ալ վերէն կոծեցաւ տխուր,
 Թափեց Քերորին վրայ կաթիլներ բիւր բիւր:
 Փութացին բոլոր քահանայք այս վայր,
 Տէր Անտոն իւր հայր, Տէր Սերոբ իւր եղբայր:

Քերորին մարմինն գազաղի մէջ առին,
 Ուսերնուն վրայ տաղ երգելով տարին:
 Բոլոր ժողովուրդն իր ետևանց կերթար,
 Լային ողբային ողբերով անդադար:

1. Մղրել, սաստիկ ամպամած լինել: 2. ճանտակ, դիակ: 3. Չայն ան
 արձականգ տալ:

Եկան հասան Խնդաձորու Մեծ մայր ժամ,
 Տխուր պաշտօն կատարեցին վրան մի ժամ.
 Սփռեցին վարդ անոյշ ու գեղեցկահոտ,
 Կակաչ ու ձնծաղիկ, մանուշակ, հորոտ: 1)

Առին եկան ու մօտեցան սև հողին,
 Իւր մերձաւորք յաչաց հեղեղ վար թողին:
 Գեղին Մեծաւորն լեզուանի ու ճարտար,
 Յուզեալ սրտիւ դայս դամբանական կարդար.

«Լըսեցէք ինձ, ով դուք ժողովուրդ բարի,
 Մեռաւ գնաց մեզմէ Քերորէն արի.
 Նա չմեռաւ թողուց անմահ յիշատակ,
 Տանելով երկրի վրայ մեծ յաղթանակ:

Մենք ամէնքըս կերթանք կու գայ ժամանակ,
 Պարտենք թողուլ մէյմէկ բարի յիշատակ.
 Հանապազ գործեցէք դուք միշտ ըզբարին,
 Միք հետևող լինել աշխարհի չարին:»

«Փառք ի բարձուն» կանչեցին միաբերան,
 Լալով ողբով Քերորին հող տուին վերան.
 Գերեզմանին վրայ լցին վարդ, ծաղիկ,
 Արեգակն ալ վերէն ծագեց գեղեցիկ:

Քերովբէից գունդ մ'յերկնից վար սըլացաւ,
 Պայծառ լուսով, բոլորակ դաբնի պսակաւ.
 Հողեղէն Քերորին առին տանէին,
 Փառքով պսակելու քովն անմահ էին:

1. հորոտ, մանուշակի նման մի տեսակ ծաղիկ:

Անցան տարիք, ժողովուրդն երախտապարտ,
Կանգնեց շիրիմ մարմորէ գեղեցկազարդ.
Քանդակեցին վայելուչ գեղեցկատես,
Ոսկի զրով լիշատակ զրեցին այսպէս.

Այս է շիրիմ ՔԵՐՈՒՆԷ ՈՍԿԱՆԵԱՆԻՆ,
Հազար ութ հարիւր ութսուն վեց թուականին.
Հանգիր հանգիր, դու քաջբղ և անսասան,
Ջալս նուիրենք Քեզ լիշատակ յաւիտեան:

Հ. Մ. Հ. Գաւառացի

1902 Միջնթաղ

ՆՍԻ. ԵՐԳ.

Ա.գաւառացի Ա. Կոյս Աւսուածածին *

(Մի դէպքի առթիւ, 1890):

Աստուածածին, դուռն երկընից,
Ազատարար Կոյս Մարիամ.
Ծնար բացող զբրան երկնից,
Ազատարար Կոյս Մարիամ:
Եղեր դու մայր մերոյ Փ, կշին,
Տուն և տաճար Տեառն Արարչին,
Քեզ յուսացողք ոչ ամաչին.
Ազատարար Կոյս.

Ձինող մատրանդ է Ազադեան,
Անուանակից է Կեփալեան,
Կրէ յատուկ զանուն լինքեան:
Իւր անուամբ կոչի Տէր Պետրոս,

* Մի ուխտասնդ, որ կըհանդէի Գաուակուժ սարին վրայ, շինեալ յամի 1889:

Եւ իւր որդին է Կարոյոս.
Վասըն նոցա լեր բարեխօս:
Մականունն իւր կոչի Ապագ,
Ունի զարդիւնըս աննուագ,
Լեր օգնական միշտ հանապագ:
Հըրաշ ցուցեր ըսքանչելեաց,
Եւ պահեցեր ի փորձանաց,
Ի սուսերաց գէշ դող լազաց:
Վառվառէ, գերդաստան նորին,
Մատուռնդ լիշատակ նորին,
Եւ Կարոյոս որդւոյ նորին:
Լցո՛ գայնըս համայն բարեօք,
Հանդերձ սիրասուն զաւակօք.
Սնդառնալի քո մաղթանօք:
Գու եօթն արփեան շընորհօք լի,
Մայր սուրբ լուսոյն սքանչելի,
Ի հրեղինաց ես գովելի:
Գլուխ վիշապին դու կոխեցեր,
Փանիս նորա խորտակեցեր,
Ջանկեալն ի քեզ ազատեցեր:
Փոքր աշխատանքս Մահտեսեանիս,
Նուաստ լետին Տէր Յակոբիս,
Լեր բարեխօս բազմամեղիս:

Կրման 1892

ՆՍԻ. ԵՐԳ.

Գ. ա ն գ ա ս

Կաղմուխուտու վերի մայրի,
Առանց կրակ տունը կայրի,
Մեր տունն չկայ լուզուտի խուս,
Ինձի կասին. է՛լ տնէն դուս:

Տղաք զրկին կակլի թափին,
 Մէ թաս գինով պապին խաբին.
 Խապար էրէք էն սև գաբին. 1)
 Աւիրաւ աշխարհս, աւիրաւ:
 Կալերն էրին էրան էրան,
 Ինծի տուին գեղին բերան,
 Զաքարն էլաւ վերի օտան.
 Ի՞նչ անենք ո՞րքելիս, ի՞նչ անենք:
 Ալէքսանանց տան տակ փորած,
 Վեր որ էլան Թամպիկն 2) կորած,
 էն Թամպիկն ձեզի ի՞նչ էրաւ.
 Մէկ ժու՛մ 3) նստաւ, օխտ հաց կերաւ:

Մելքոն Պոյաճեան

Կաղմուխուտ 1895

ԽԹ. ԵՐԳ.

Հւածե՛տ հայրենեաց

Խոտորջուրէն էլայ թիֆլիս գնացի,
 Ըսի. կեցիր բարով, սիրուն Խոտորջուր.
 Ճամբան երկար, շատ նեղութիւն կրեցի,
 Ըսի. կեցիր բարով, սիրուն Խոտորջուր:
 Տարիմ՝ բոլորովին հոն տեղ մնացի,
 Յաւ քաշելով ճիւղան ումրըս մաշեցի.
 Սրտանց հառաչեցի ու ախ քաշեցի.
 Ըսի. կարօտ եմ քեզ, սիրուն Խոտորջուր:
 Օրէ օր ցաւերըս սւեյցան, պոլցան,
 Զատ բժիշկներ եկան, ցաւըս չիմացան,

Ամէն բարեկամներս քովէս հեռացան.
 Ըսի. ինծի օգնէ, սիրուն Խոտորջուր:
 Յաւերըս խորունկ են, հարցնող չըկայ,
 Եարաներս խորունկ են, լաւցնող չըկայ,
 Ծարաւ յեղուտ չորցաւ, խմցնող չըկայ.
 Ըսի. մէկ ջուր մ՛ խմցուր, սիրուն Խոտորջուր:
 Երբ որ գարունն բացուա՛ դարձայ հայրենիք,
 Ո՛ւր մնացիք մարեր, քուրեր, եղբրտիք,
 Խնդրեցի յԱստուծոյ հոգևոր բարիք.
 Ահա քեզի կուգամ, սիրուն Խոտորջուր:
 Երբ որ եկայ բարով հայրենիք հասայ,
 Ազգ ու ազինք ամէնք ողջաւողջ տեսայ,
 Կարծեցի որ ես ալ մուրատիս հասայ.
 Զատ փափագներ ունիմ, սիրուն Խոտոր.
 Իմ սիրուն հայրենիքս զաթ Խոտորջուրն էր,
 Մէջէն վագեն կերթան քաղցրահամ ջուրեր,
 Ամէն քարէ կելլեն անուշ աղբիւրներ.
 Լեզուս պապակեցաւ, սիրուն Խոտորջուր:
 Ամենէն աւելի սրտիս ցաւ սաստիկ,
 Կերևի որ կերթամ Աստուծոյ մօտիկ,
 Փառք Աստուծոյ կուտամ հաղարապատիկ.
 Ահա քեզի թողում, սիրուն Խոտորջուր:
 Իմ սիրելի եղբարըս Տէր Յարութիւն,
 Կըհաւատամ պատարսօղիդ զօրութիւն,
 Խնդրեմ որ իմ յետնէս ընես օգնութիւն.
 Ահա քեզ կըյանձնեմ, սիրուն Խոտորջուր:
 Սրբուն խաթուն, դուն ալ սիրով համբերէ,
 Վարդարանրդ ձեռքդ առ ու աղօթք էրէ,
 Խնդրեմ յԱստուծոյ սր հոգևոյդ դէմ բերէ.
 Դուն հոգա ասկէ ետք, սիրուն Խոտորջուր:

1. Գաբ, բերան, անարգական: Գողոշ, գլուխ, անարգական: ձանկ, ձի
 2. Սուտ անուն կնոջ: 3. Մէկ ժու՛մ, մէկ հեղ:

Ես Քամարեան Պետրոս ձեզի օրինակ,
Մահտեսեանին բերնով էրի ձեզ կտակ,
Սշխարհքէս ալ ելայ, կերթամ միայնակ.
Հեռացայ քեզանից, սիրուն Խոտորջուր:

Գրման 1871

Ժ. ՆՐԳ.

Գիր առ բարեկամ

Մայիս ամսուն, կասին, ամենէն անուշ,
Մենք ալ զնացեր էինք այն օր, սիրելիս.
Բայց ինչ օգուտ, ամէնք ծաղիկ ստացան,
Մենք անծաղիկ մնացինք, սիրելիս:

Լեռները լիք ծաղիկ, հոտով կրփայլին,
Ուրախութիւն ունեցողներ կրփայլին.
Մեզ նման եարալիքն անոնց կրղմայլին,
Տրտում ու տխուր կեցել ենք, սիրելիս:

Աջողութիւն չունինք, ոչով սրտակից,
Չունինք քեզի նման ուրիշ հոգակից.
Եթէ գուգես լինել ցաւիս ցաւակից,
Անուշ ջրերուն հետ արի, սիրելիս:

Մենք ալ փափագէինք զեղեցիկ գարնան,
Մանչերն հիմա հայրենիքէն կրղառնան.
Իմ ցաւերուս վրայ ուրիշ ցաւ բառնան,
Գուն ես մինակ ինձ մխիթար, սիրելիս:

Պուպուլն հիմա իր մուրատին հասել ա,
Իրան սիրականին վարդին տեսել ա.
Բազում թռչուններուն ձայներ լսել ա,
Մենք մնացինք անվարդ, անգուլք, սիրելիս:

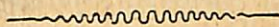
Եթէ սիրտըդ թրուած, ելնես պիտի գաս,
Յաւալի քեռուդ վիճակին վրէն լաս,

Եկած ճամբէներուդ ախ ու վայ տաս,
Լաւ է հանդարտ կեցիր, անուշ սիրելիս:

Ստեփանն եմ, չունիմ ուրիշ քեզ նման,
Բարեկամներուս մէջ դուն ես իմ Կիւման.
Վարդիդ սիրոյն մեռայ պուպուլի նման,
Հեռու երկիր ինկանք, անուշ սիրելիս:

Ստեփանն Բեապասպնան

Խնդաձոր, 1892

ԺԱ. ՆՐԳ.

Խ ո յ Ե Ր Ա Յ

Հազար ութ հարիւր իննանասուն երկու թուից,
Սաստիկ հով մը ելաւ Պարսիկի հողից.
Տարածուեցաւ տիեզերս, սաստիկ նէ հարեց,
Երկնի երկրի ստեղծող, դու օգուտ հասիր:

Նոյն տեղից ալ հասաւ Պաքուի քաղաքն,
Չատ մարդիկ մահացուց, էրաւ աւերակ:
Չատ հարուստներ փախան Երևան քաղաք
Դիմեցին տէրութեան. օգնութեան հասիր:

Տէրութիւն Ռուսաց Կայսրը Ալեքսանդր
Տուաւ հեռագիր, կակնեցուց պահապան.
Պաշարեց չորս կողմը, սարքեց կարանդին,
Ուղարկեց բժիշկներ, օգնելու հասիր:

Բժիշկներ թոյն ծուխ կու տային քիթերուն,
Մէկէն գլտորէին քարու, հողերուն.
Այս բանըս ցաւ եղաւ Պաթում պէկերուն,
Քաշեցին զէնքերըն ու շուտով հասան:

Բժիշկներուն վրայ բացին զէնքերը.
Գուք եաղուով կը սբանէք մարդիկները,
Լսողին թող նորոգուին վէրքերը,
Ճար ու հանճար չի հասնիլ բռնուողին:

Պաթումը մօտ դուռ էր բոլոր տեղերնէն
Հաւաքուեցան ազգը հոս տեղ զեղերէն.
Գիմեցին գոնցօլին, երթան տեղերնին.
Հրաման ելաւ նաւերուն, շուտով հասնին:

Հիւանդացոյն ալ իրմէ լուր չունիլը,
Մէկէն գետին կ'ինկնէր, վեր բռնող չունիլը,
Վերէն վարէն քակուէր, խառնելիք չունիլը.
Մտերիմ բարեկամ բռնել չի հասնի:

Սաստիկ ցաւէն ոտքեր, թւեր կամէին,
Քոյի եղողներուն խելքեր խառնուէին,
Հիւանդանոց չի հասած կրմեռնէին.
Հողաբարձութեան քահանայ չի հասնի:

Լուրերնիս շոյտ հասաւ մեր հայրենիքին,
Ունէանք հայր ու մայր, ամուսին տիկին.
Անոնք ալ մեզ համար ցաւեր կրէին,
Կու լային ցաւերով, ձեռքերն չի հասնի:

Գժբախտ տարիները եկան մեր գլխին,
Փայտողլի Մարկոսին սահի կրղրկին.
Ողջ լուրերնիս տանի մեր ընտանիքին,
Որ ազօթով մեզի օգնութեան հասնին:

Տասնումէկ օր կարանդին օրոշուած էր,
Չորս կողմը զինուորք մեզի պաշարած էր.

Աշխարհս կալծես մեզի խաւարած էր,
Իրկուն պառկողն յոյս առաւօտ չի հասնի:

Քառասուն ու ութ օր հոն տեղ մնացինք,
Բաւականի գումարներ ալ հատուցինք.
Մարդ չմնաց, ամէնքին ալ դիմեցինք,
Տէր Աստուած ճար դու ես օգնութեան հասիր:

Ազատարար կոյս մայր, հասիր օգնութիւն,
Հոս տեղ չին կատարէ հոգեբարձութիւն.
Անկարծ մահէ չիմ յուսալ ինձ փրկութիւն,
Անգութ մահ չհասած օգնութիւն հասիր:

Գիշերը մինչի լուս արցունքով լայր,
Յաւին սաստկութենէն բերանս չբացի.
Սիրտըս կրակ ինկաւ, թալիպցած կանցնի,
Մարիամ մ'ուշանար, շոյտ օղուտ հասիր:

Անմիջապէս հասաւ իւր ողորմութիւն,
Յայտնապէս ցուց տուաւ բազում գթութիւն.
Մէկէն պակասեցաւ ցաւիս զօրութիւն,
Ասծոյ ողորմութեան գումար չի հասնի:

Ողորմութեամբն Ասծոյ հայրենիքն հասանք,
Տեսանք ազգ, բարեկամ, ոյժ ուրախացանք.
Խոտտմունքներս և ուխտերս կատարեցանք,
Անվնաս բոլորս ալ փափագի հասանք:

Համբարձումն անարժան էր իրեն ծառայ,
Մարիամ Աստուածածին, դու ինձի վառայ,
Իմ փափաքըս դու ես, սէրըդ զիս վառայ.
Ողորմութեանդ կարօտ՝ օգնութիւն հասիր:

Համբարձում Պալլոգեան
Կաղմուխուտ

Ծ. ԵՐԳ.

Երկրաւարժ Կարնոյ 1860-ին

Սէհր էրէք Էզրումու թողին,
Ոչ մոլլայ մնաց, ոչ ալ մազին, 1)
Էվլատներ 2) թողին դուս վազին.

Ազատեան Տէր իմ, ազատեան:

Քաղքէն ելան չատըր 3) մըտան,
Էղածին կէորայի գըտան,
Մէկմէկալու ումեկս 4) կու տան.

Ապրեցո՞ Տէր իմ, ապրեցո՞:

Քաղքէն ելան գերեզմըններ,
Տակնուվրայ եղան տըներ,
Դարտակ կակնած էին սըներ.

Ապրեցո՞ Տէր իմ, ապրեցո՞:

Քաղքին բոլոր չատըր դարկին,
Ամէն երկիր փոշթայ ղրկին,
Արեգակներու մէջ խարկին.

Ազատեան Տէր իմ, ազատեան:

Քաղքին տակն էր դրուած գըլան,
Քեակիր պինաները բըլան,
Իրար գրկուած ին, կու լան.

Ապրեցո՞ Տէր իմ, ապրեցո՞:

Ման էր դարձած կեափուր պողան,
Քոլոր բան, ոչինչ եղան,
Հէջ չէր շարժած մեր սուրբ սեղան.

Ազատեան Տէր իմ, ազատեան:

Դադարում չունի հանգչելու,
Ալճար չկայ հէջ փախչելու,

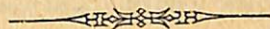
1. Մազին, կարդացող: 2. Էվլատ, տղայ: 3. 2տաըր, վրան, խորան: 4. Ումեկս, քաջալերութիւն:

Քիչ է մնացած շրջելու. Ազատեա...

Ես ալ եղայ քիսք ու քեարէս,
Ումուտս կտրեցի աշխարհէս,
Սաղ խապար մ'ալ չառի եարէս. Ազատ.

Աշըղ Սարգիս Մատիկեան

Կրման

Ծ. ԵՐԳ.

S r s n i ն ջ

Հազար ութ հարիւր վաթսուն ու վեցին,
Աւերաւ աշխարհս աւերաւ.

Տուրքերուն դուռիններ բացին,

Աւերաւ աշխարհս աւերաւ:

Գնաց այս աշխարհիս համըն

Խօսք չի բռնի Եւս մամըն.

Մենք չինք երթալ ճամբան թամըն. 1)

Աւերաւ աշխարհս աւերաւ:

Նշանները ելան Նեուին,

Նորոգ կանոնները բերին,

Եկել են կնկտիք ղրին.

Աւերաւ աշխարհս աւերաւ:

Այս աշխարհս պիթուն սուտ ա,

Ցեցի պէս կեանքերըս կուտայ,

Վերջին դատաստանը մօտ ա.

Աւերաւ աշխարհս աւերաւ:

Այս աշխարհըս պիթուն փուջ ա,

Տէրտէրներուն քարողն հէջ ա,

Կապել ենք երկաթայ քեաչայ.

1. Թամըն, շխտակ:

Աւերաւ աշխարհս աւերաւ:

Ղապաճաթ սատանին բառնանք,
Սուրբի պէս երկինք կրկերնանք,
Եկէք մեղքերնումէս զառնանք.

Աւերաւ աշխարհս աւերաւ:

Երկինք կապէր կամար կամար,
Սէրգիս կու լար մեղքին համար,
Վատարեցաւ գրին տումար.

Աւերաւ աշխարհս աւերաւ:

Աշրղ Սարգիս Մատիկեան
Կրման

ԺԴ. ԵՐԳ.

Վեջր մարդու

Քանի որ մտածեմ կըլեցուին աչերս,
Կսկի՛ծ, ափսոս, գարտակ անցուցի օրերս.
Ռաներս ցաւ ինկաւ, թափ չունին ձեռքերս,
Բանիս գործիս համար ես ինչպէս անիմ.

Ինիկ անոր կուտամ ով որ խելք ունի,
Փուչ աշխարհիս համար հոգ ու ջանք չունի.
Կու տամ ես ալ անոր հազար երանի,
Կորուսի ձեռացէս, ես ինտոր անիմ:

Մահս հեռու կարծելով մօտիկներս զտայ,
Ղաֆիլ զարկաւ խորշակն ու հիւանդացայ.
Սուտ ըլնալն աշխարհքիս ես նոր իմացայ,
Գնաց խելքըս գլխէս, ես ինտոր անիմ:

Բերէք եորդան, տոշակ տեղըս ձգեցէք,
Ղովթուխներըս մտէք տեղըս անցուցէք.
Տաճայ մաճալ 1) չունիմ, վրէս ծածկեցէք,

1. Մաճալ, թափ, կարողութիւն:

Խխտ անձար հիւանդ իմ, հալս ինչպէս կըլնի:

Հայր ու մայր ոչ ունիմ խաթըրս հարցընեն,
Կանչեցէք քոյրերուս բարձրս զարձընեն.

Աղբբէն մէկ պաղ ջուր մ'իսծի խմցընեն,
Ծարաւ լեզուս չորցել, հալս ինչպէս կըլնի:

Հալալութիւն տուէք ինձ, բարեկամներ,
Սիրելի եղբայրներ, քոյրեր ու մայրեր.

Թամամեցաւ վատէս, օրերըս հասեր,
Ես ճամբօդ եմ կերթամ, հալս ինչպէս կըլնի:

Բերէք գիւլիթ, դալամ, ձեզ օտաթ ունիմ,
Զատ քէֆդուս եմ, խօսելու մաճալ չունիմ.

Ձեզի մէկ քանի խօսք ըսելիք ունիմ,
Աղէկ մտիկ արէք, ձեզ լսեցնիմ:

Մէկ քահանէ մ'բերէք, ես խոստովանիմ,
Զատ խղճմտանք ու շատ մեծ մեղքեր ունիմ.

Չըլնի թէ ես անմաս, անհաղորդ ելնիմ,
Ահա պիտի մեռնիմ, ճարս ինչպէս կըլնի:

Պատուական՝ քահանայ, դու կարգով սուրբ ես,
Ամէն թուրլի դու Աստուծոյ վաքիլ ես.

Խնդրեմ պատարագիդ մէջ ինձի լիշեօ,
Անճարակ մեռել եմ, ճարս ինչպէս կըլնի:

Յաւերըս շատացան օրկանց օր աւուր,
Խնդրեմ, հայր պատուական վերջին պաշարս տուր,

Առանց սիլահ 1) ինձի ճամբայ մի թողուր,
Թշնամիներս շատ են, ճարս ինչպէս կըլնի:

Գաբրիէլ հրեշտակն եկեր կակներ է,
Հետըս հէջ չի խօսել, ջիգտիմ ջորեր 2) է.

Միայն հոգիս կուգէ, տաճայ ալ բան չէ,
Ձեռուրնուցէն վախիմ, հալս ինչպէս գլնի:

Ալ չեմ կրնալ խօսիլ, բերանս խփեցէք, 3)

1. Սիլահ, գէնր: 2. Ջորիլ, սրղողիլ. Աստուած կըջօրի: Ջոր կապել, յիս պահել: 3. Խփել, խփել, դոցել:

Աչուրներս չեն տեսնուլ, հողով ծածկեցէք.
 Ամենայն սրբունայք ինձի օրհնեցէք,
 Ահեղ դատաստանին ճարս ի՞նչպէս գլնի:
 Ոտքդ ինկած կաղաչեմ, սուրբ Աստուածածին,
 Ինձ օգնական եղիր վերջ դատաստանին.
 Երբ դուրուլմիշ կըլնի նիզամ թարաշին,
 Մեղք ու վարձքս կշռուի, հալս ի՞նչպէս գլնի:
 Կտրիճներ զրկեցէք, երթան դերեղման,
 Քահանայք թող ասեն պատարագ ու ժամ.
 Իմ հոգիս չթողուն, մնաց քաւարան,
 Ապրանքքս ձեզ հալալ, ես ի՞նչպէս անիմ:
 Վերջին խօսքքս ասեմ, տահայ չխօսիմ,
 Միշտ հանապաղ Յիսուս Մարիամ կանչիմ!
 Երբ որ Աստուած երես առ երես տեսնիմ,
 Ահեղ փառաց չիմ դիմնար, ճարս ի՞նչպէս գլնի:
 Այս ետքինս ով լսէ, թող լաւ մտածէ,
 Խելքըն բոլոր անէ ու գլուխն ածէ.
 Այս ամենայն ցաւերս քեզ ալ պահած է,
 Անանուն եմ, անուն չունիմ, ճարս ի՞նչպէս գլնի:

Քեղուս
 1830

ԺԵ. ԵՐԳ.

Ունայնութիւն

Մի ցանկար այս աշխարհիս ունայն փառքին,
 Գիտցիր անցաւոր է, քեզ օգուտ չունի.
 Հընարը գիտ դու քու Մահու չափ մեղքին,
 Գեղեցիկ պարտէզը քեզ օգուտ չունի:
 Միշտ աչքիտ աւաջ բեր ահագին օրը,
 Որ դու պիտի երթաս Յովսափատ ձորը.

Թէ ընկած ես մեղաց ծովերու խորը,
 Փառաւոր պալատըդ քեզ օգուտ չունի:

Հոգիդ ըրած մեղքերուտ հետ կըշրուի,
 Ականջտ կըգոցուի լեզուտ կը բըռնուի.
 Թէ մէկ պակասութիւնդ այնտեղ բըռնուի,
 Բովանդակ աշխարհս քեզ օգուտ չունի:

Կիջնան հրեշտակներ մարդիկ կըդատեն,
 Արդարը մեղաւորի միջից կըդատեն.
 Մեղք ու վարձքդ մէկտեղ կը համեմատեն,
 Թէ պակաս ես՝ լացըդ քեզ օգուտ չունի:

Եղիր պարկեշտ քրիստոնեայ ու ընտիր,
 Գրրկէ խաչըտ, քայլքդ տիրոջ ճամբան դիր.
 Սապունձեան, խօսքերուս եղիր ունկընդիր,
 Այլոց արդարութիւն քեզ օգուտ չունի:

Ժ. Գ. ԵՐԳ.

Ուխտագնացութիւն

Ինպէս պատմիմ քու գտութիւնդ մեզի վրայ մայրական,
 Յոյց տուիր անհաս զօրութիւնդ երբ ծնողքս քեզ եկան.
 Ունէին մէկ խորունկ ցաւ մը սրտերուն մէջ հեգեկան,
 Գտան իրենց ցաւին դարման միշտ սուրբ կոյսէտ, Մա-
 րիամ:

Ծնողներս երբ եկան դուռտ, ուխտեր կատարելու,
 Իրենց զաւակ չմնալուն մեզի փոխարէն լալու,
 Հաստատ յուսով եկած էին Քեզմէն զայն պահանջելու,
 Բացիր անհատ զանձարանտ տուիր պարզւելտ, Մարիամ:

Չատ փափագանօք քեզ եկան ու տուին խոնարհ բարև,
Քու մայրութեանդ զիմելով խնդրեցին ինձի արև.
Բարի ճնողացս աղօթքով ինձ ըրիր երկար արև,
Չնորհէ որ բարի մնամ միշտ հանապաղ, Մարիամ:

Ծնողացս համար կաղաչեմ պահես աշխարհիս անցքէն,
Երևելի աներևոյթ չար թշնամեաց փորձանքէն.
Երբ կըհասնի ժամանակը, փոխուին աշխարհիս կեանքէն,
Արքա ութեան մէջ տուր անոնց պսակ սրբոց, Մարիամ:

Ստորոտիդ վերայ ունիս սիրուն Մոխուրկուտ զիւղը,
Գէպի երկինք բարձրացած է Աստուածամօրտ սուրբ տեղը.¹⁾
Մէկ անմահական ջուրմ ունիս քարիտ գլխու մէջտեղը,
Արժանացուր Սապունճեանիս խրմել ջուրըդ, Մարիամ:

ԺԷ. ԵՐԳ.

Տաղ առ Մարիամ Աստուածածին

Երբ որ կըմօտենայ Մահուանս օրերը
Մարիամ սուրբ կոյս իմ, ինձի ողորմէ.
Տուր շնորհք որ չիչնամ մեղաց խորերը,
Ապաւէն և յոյս իմ ինձի ողորմէ:

Երբոր հրեշտակը աչք ձգէ հոգւոյս
Չնորհէ առ տէր սէր ու հաստատուն յոյս,
Որ չերկմտեմ ու կորսուիմ անտարակոյս.
Քաջալերով ինձ սուրբ կոյս ողորմէ:

Երբ որ բարեկամներս չորս կողմս շարուած,

1. Այդ մտաւոր Մոխուրկուտու գլուխն մի բարձրավանդակ ժայռի մը վրայ կըհանգչի, Ոչնաղէն երկու ժամ հեռու. ընտկան մի ամբուլթին է, որուն հետ խառնուած է արուեստն ալ: Գլուխն բաւական ընդարձակ տեղ մը կըզբաւէ և ունի երկու ջրոյ համբար քարի մէջ փորքուած, մէկը մշտաբուլիս: Չատ պայժառ մի տեսարան է, որուն ստորտէն կանցնի ձորոխ զետեղ:

Որ ողբ ու կոծ կընէ, որը շարուած
Սիրելեացս աչքերու լոյսը խաւարած
Նայէ պաղատանացս, ինձի ողորմէ:
Երբ որ կըհասնի Մահուանս վերջի կէտը
Տուր զօրութիւն, անցնիմ հրաբուխ գետը.
Պահապան Գաբրիէլ հրեշտակիս հետը
Պարզ ելես առաջ կենալու ողորմէ:

Երբ որ երթանք հասնենք ու ելնանք ատեան,
Տուր համար ըսելով տեսնեն դատաստան,
Կամ դժբախտ կամ երջանիկ վճռին յաւիտեան.

Երջանիկ ըլլալու ինձի ողորմէ:
Գիտեմ որ դու ես այս աշխարհիս յոյսը,
Խնդրեմ չխաւարիս իմ հոգւոյս լոյսը.
Իմ Փրկիչս քու արգանդիտ անարատ բոյսը,
Գատելու ատենը ինձի ողորմէ:

Բոլոր Քրիստոնեայք երկնից հարսանին
Քու բարեխօսութեամբդ արժանի լինին,
Գիրգորին հետ իրենց փրկիչ, սիրելին
Յաւիտեան տեսնելու սուրբ կոյս ողորմէ:

ԺԸ. ԵՐԳ.

Խ ա դ ո ղ ի վ ր ա յ

Հաղողէն կելէ գինին,
Քրիստոնէից սիրելին
Երբ որ կելէ ի բեմին,
Կըլլայ Արիւն Յիսուսին:

Կուտայ թողութիւն մեղաց,
Կաղատէ մեղաւորաց.
Երանի զայն սիրողաց,
Կըլլան որդի Յիսուսին:

Տեսնեն իրեն սուրբ տեսքը
 Կըլսեն. էկայք. խօսքը.
 Բայց կանխձուին տտոխքը,
 Որք ձախ կողմն են Յիսուսին:
 Անգին արեամբ գնուածին,
 Աւազանաս սրնուածին.
 Ողորմէ կոյս Տիրածին,
 Աջ կողմ Յիսուսին կանգնին:

ԺԹ. ԵՐԳ.

Կուռնկի վրայ

Կըռուակ դու ես երկնից թըռչունեաց լաւը,
 Զատ տեղ կըտարածես երգիդ համբաւը.
 Սպասիր քեզ պատմեմ իմ սրտիս ցաւը.
 Հեռու մնացի հայրենիքէս հեռու:

Պզտիկ էի մէկէն անկից հեռացայ,
 Հայրենեացըս ճանապարհներ մոռացայ.
 Հիմայ քու այն կողմը երթալդ իմացայ.
 Հեռու մնացի.

Ահա քեզի կուտամ նամակ մը գրած,
 Չըմուանաս, տանես երկիրըս սիրած.
 Մէջն իմ սիրելեացըս շատ բարև գրած.
 Հեռու մնացի.

Հայրենիքըս կըսուի խոտորջուր երկիր,
 Երբ կըհաւնես այնտեղ քիչ մը հանկեր.
 Քեզ կըտեսնեն ու կըսեն. բարով եկեր.
 Հեռու մնացի.

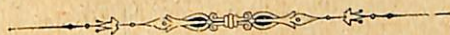
Ինձանից բարև տար կայնած ծառներուն,
 Աջ ու ձախ եռացող քաղցր աղբիւրներուն,

Խնդածորու բարձրահասակ լեռներուն.
 Հեռու մնացի.

Քառակուսի չորս կողմ այն սուրբ վայրերը
 Ինձի համար բարեխօսեն առ տէրը,
 Անոնց համար կըբոբբօքի իմ սէրը.
 Հեռու մնացի.

Արագավազ ես դու կըռուակ թըռչունըս,
 Զատ տեղեր կըլսեն քու մարմաջունըդ.
 Մեծի ու պզտիկի տուր քու ողջոյնըդ
 Հեռու մնացի.

Սապօնճեսնցը պատմեց իրեն տարտէլը,
 Քնա ու հիւր եղիւր այլինց արտերը.
 Երբ որ կըկատարես քու այդ պարտքերը,
 Ապա հեռացիր հայրենիքէս հեռու:

Կ. ԵՐԳ.

Պատգամներ

Գանկատ ունիմ ես իմ բախտիս շրջանից,
 Ինձ թողուց մոլորած հեռացաւ բախտըս.
 Զուրկ մնացի իմ հայրենի բուն տանից,
 Ինչո՞ւ չիս տեսնելու, կուրացաւ բախտըս:

Ընկայ զթբախտութեան խորը կուրի պէս,
 Խորունկ հառաչանքներ կըհանեմ սրտիս.
 Չի ենթարկուայ բազում ցաւերու պէս պէս,
 Անտես առնելով ինձ մոռացաւ բախտը:

Արդե՞ք այդպէս անգութ մի էր ի բընէն,
 Թէ կը ննջէ, գեռ չի արթըննար քընէն.

Թողեց նեղութիւններ, ինձ այսպէս կրնեն,
Մեռած դիւ նրման պաղեցաւ բախտըս:

Գիշերը լապտերով ցերեկը լուսով,
Ջինք կը փնտրուեմ զտնայու յոյսով.
Ո՞րտեղ է զարգարված նորատունկ բոյսով,
Վազող, ջրի նման սաՀեցաւ բախտըս:

Արի, ով բախտ, Սապօնճեանին խնայէ,
Գարձուր նայուածքդ իմ խեղճութեանըս նայէ,
Ինձի միշտ երջանիկ կեանքի մէջ պահէ
Որ բեմ վարդի պէս բացուեցաւ բախտըս:

ԿԱ. ԵՐԳ.

Չ ա ր մ ա ն ֆ

Նոր երսուն տարին լեցուցի,
Մազերս սիպտակաւ, ի՞նչ բան է.
Արագ ծերութեան մօտ գացի,
Օրերըս շուտ անցաւ, ի՞նչ բան է:
Աշխարհն է ցաւոց տանջարան,
Շատերն երկար կըղիմանան.
Բայց ես, նսեա վազի նման
Չատ շուտով հասայ. ի՞նչ բան է:
Մեր մեծ տունը բաժնուեցան,
Հազիւ տարի մը դիմացան.
Մենձերը բոլոր մահացան
Միայնակ մնացի. ի՞նչ բան է:
Պատուեցի իմ հայր ու մայրըս,
Ջերմ սիրով սիրեցի եարըս.
Բայց չտեսայ մէկու ճարըս,

Անգաւակ մնալս ի՞նչ բան է:
Սապօնճեան՝ դու Աբրահամին,
Յիշէ իւր կին ծեր Սառային.
Խոստացաւ տվեց Սահակին,
Կամի, կարող է, ի՞նչ բան է:

Գրիգոր Սապունճեան

Խնդաձոր, 1880

Գաղթական Ի Ղարախաչ

ԿԲ. ԵՐԳ.

Ա. Ռ. Ա. Կ Ն Ե Ր

1. Մեծ սարին մեծ ձիւն կու գայ:
2. Աստուած սարին կաշայ ու ձիւն կու դնայ:
3. Չուկն ծովն ի քեան պագար չին էնիլ:
4. Տէրն տուածին կու լայ, գեայը տարածին ինտայ: 1)
5. Տարին տուին (աղջիկն) գետափայ 2) լնտին, նէ ինտայ գիտէ նէ թնգալ:
6. Կրակին վրայ եղ չին լլնուլ:
7. Միննակ հայսն տղայ բերել չի:
8. Աստուած ողորմած ա, խեղճ մարդն մոկուեա՞ծ ա: 3)
9. Մազայ ջվլին ապշնայ տունկ: 4)
10. Տղան ես շաւը 5) կերթայ, ես շաւէն կուգայ:
11. Զուրն ակէն կտրեն:
Վնասի մ'առջև մէկէն առնելու է:
12. Քէօթակն արքայութենէն էկած ա:
13. Ծերոց մաՀն աստայ 6) ա, անոնց կայոց ա,

կայոց ա:

1. Խնտայ, ուրխանայ: 2. Լուստ, գետափունքն ինկած սիւղաւոր շատ
մեծ քարեր: 3. Մոկուելի, առել, հնարել: 4. Տունի, ջվալներու երկու կախ-
ուած ճողան, որոնցմով բեռը կըբառնան: 5. Չառ,—էնիլ, անմեղ անցնող
տղայ, բան մը կտրելի, թափիլ: 6. Աստայ,—կու գամ, անհրաժեշտ:

14. Անկուռ հրեշտակն, ամպարիշտ սատանէն:
Մարդս ինչ պակասութիւն ալ գործէ, նորէն հաշտուելու է:
15. Մարդս մարդ ըլնի, հազար դուրուշ պարտք ըլնի:
- X 16. Սատանին ասեցին. մոխիրն աչքդ: Ասաց. ո՞րով:—Նորով:—Նորով ըլնի ու թող աչքս ըլնի:
- v 17. Անէ՞ք, անէ՞ք, նոր կերթաս:—Անիծողիս ծոց կերթամ:
18. Գերնդիդ սուտ ա, հանտը 1) փայով ա:
19. Քու թանգ թթու չի՞լնիր թէ: 2)
20. Բուրդ ու աղ ծախողն խաբուել ա, կասին:
21. Էմէնք իրենց եղով տապկին:
22. Ախտակ ասողն տէր չունի:
23. Գողն որ գող ա, իր բանին մուղաթ ա:
- v 24. Սոխին սնուշը չիլնիր:
Օտարին վտահանալու չէ:
25. Իմացողին հերիք ա սագ, չիմացողին զուռնէն ալ հերիք չէ:
26. Տուր ոսկէգօտեորին մի քննի:
27. Վով որ քեզի ման կու գայ, ետեւդ կու գայ:
28. Խնտոտ քնթին ցուրտ մահանայ:
29. Յաւան փորուն բակլէն մահանայ:
30. Խմիչքն՝ մէկը լաւ, երկուսն բաւ, իրեքն ցաւ:
31. Աղբօրս հարցնես ինձի ա կախելու, ինձի հարցնես՝ աղբարս ա կախելու:
32. Ով որ չունի կով կթան, օրերն կանցնէ մթան:
33. Լեղուդ լուռ ա, կունակդ դուր ալ:
34. Էնիկ պէճանեաց: 3)
35. Տղէն մահանայ՝ մօրը փորը կրթանայ:

1. Հանտ, կամ հանտիւր, պայիւր, հասարակաց տեղ, ուր գեղին անասուններ կարածին: 2. Ամէն հարցական խօսքի վերջ թէ ն կանչցնեն. օրինակ. կերթան թէ, հետո շեռ գայ թէ: 3. Պեռանի, անմիտ:

36. Էմէն բանին բարակն է կտրած, ինտնին ալ հաստը:
37. Բեր էն աշն որ բռնէ էն խաշն:
38. Մէկ աչքս հողն ա, մէկ ալ աչքս Երանաողն 1) ա:
39. Ե՛ս հերկ ու բան, ե՛ս թարկ ու վաթան:
40. Մէկ որովին 2) բանը սենայ, մէկ կովին թանը:
41. Հորթը մարագը 3) պարպայ, տղէն ալ սնտուկը:
42. Փափէն 4) պօլ, եղը վրան կէօլ:
43. Հաստ մանողն ալ մէկ ա, բարակ մանողն ալ վայն բարակ մանողին:
44. Ով կուտայ եղն ու ճմուռն, 5) ով կըզարնէ զլուսնն ի դուռն:
- Մէկը կաշխատի, մէկ ալ վայել է:
45. Քոր հաւքին բոյնը Աստուած շինայ:
46. Մայսին օխտին ութին
Ծոցումս ունիմ նշղուն դութին.
Մէջն ածել եմ լաւ պուռնութին.
Երանի քաշողին քնթին:
47. Ըունը շնէն փոկը կաշուցէն:
48. Ըունը շան մսէն չի ուտեց:
49. Թէ շունը տէր ունի, գեալն ալ Աստուած ունի:
50. Պանրին տիկն աղուէսին պոչը կապած ունի:
51. Ծոծրակս քերիմ, տեղ կու բերիմ:
52. Աւրն իրեն ծակն հանայ:
53. Խապարն պէհն հոտեցար ետեւ, 6) տիրոջն ուտեցուր:
54. Աստուած ի՞ծիր քաթայ չի տայ, խաթայ 7) ալ կու տայ:
55. Այլազգն ինքն անիծած ա, համայ խօսքն օրհնած ա:
56. Ուտողն ի՞նչ գիտայ, բրդողը գիտայ:

1. Մի սար, որուն կատարը կըհանդի Ս. Գեորգայ մի մատուռ: 2. Որս-վայ, կնիկ մարդ: 3. Մարդ, անասնոց փոքր բնակարան: Առաձիք, խոտի փոքր շանմարան: Քորս, անասնոց համար շինուած մեծ շէնք: 4. Փափայ, լազուտէ կամ դումէ կերակուր. փոլէնթա, խտայ: 5. ճմուռ, եղէ ու մանր հացէ շինուած կերակուր: 6. ետքէն: 7. Վիշտ, նեղութիւն:

- 57. Էրզը 1) քուկդ չէր, մարագը քուկդ էր:
Չափաւոր ուտելու էիր, որ չհիւանդանայիր:
- 58. Ետինը գայ խապար բերայ:
Սպասենք քիչ մը, որ ճշմարտութիւնը յայտնուի:
- 59. Քիւֆիւրն որ տեղը գայ չասես՝ մեծ մեղք ա:
- 60. Չայնաւորն վերջացուցիք, զոգուուն նե ձգեցիք:
- 61. Բոլորն ալ ճակտունս, այդ մէկդ ալ ծոծրակիս:
- 62. Զունը հաչայ, քեարվան կանցնի:
- 63. Զունը քաշա, փող աշխատան, մի ամչնա:
- 64. Մէկին տակ հաղար շգանած 2) ին, հաղարին տակ մէկը չէ շգանած:
- 65. Ազուան էրին գեղին քէհեայ, մոխիր տուեց գեղին վերայ:
- 66. Հին հաւերուն քշու, քշու, նորերուն ճուճու, ճուճու՝
Բարեկիրթ մարդու համար ըսուած է:
- 68. Այդ քու բուսուցդ 3) ման կու գամ, թէ չէ Բասէն ցորեն շատ:
- 69. Տարին տասնուերկու ամիս,
Գուլպէմ՝ կէնիմ մէկ տոտիկիս: 4)
Ծոյլ մարդու խօսք:
- 70. Անչափ ասի որ բերնիս մէջ մաղ բուսաւ:
- 71. Կամաց տոտան, իժիր տոտան:
- 72. Գեղն որ ոտք ելնայ՝ գերան կոտրայ:
- 73. Գահանէն քաւարան չունի, ես արքայութիւն, ես գժոխք:
- 74. Գէշ օրն ինծի, գէշ հարսն քու դուռդ:
- 75. Գեմուրճուն կնիկն մանգաղ չունի,
Պիչախճուն կնիկն ալ դանակ չունի:
- 76. Չուտողին մալն ուտողին հալայ:
- 77. Գէշն օջ կուտայ, օջ կուտեցունայ,
Թանը թարաքն 5) կու հոտեցունայ:

1. Յարդ: 2. Հովանաւորի: 3. Բուսուց, արդիւնք: 4. Ոտք: 5. Թարաք՝ տան մէջ պատի վրայ սարքուած տախտակներ, որոնց վրայ բան կը գնեն:

- 78. Էլին 1) ձեռք օձ բունա, էն ալ աւեղելով: 2)
- 79. Տղէն լաւ ա, մէկ աչքը քոր ա:
- 80. Աչքդ բաց, աճալդ 3) դիմաց:
- 81. Տուն բլցնողին տուն չիլնիր:
- 82. Հաղողն հագողի կաշայ ու կըսենայ:
Օրինակը մեծ գործ կըտեսնէ:
- 83. Զունը սպանողին քաշել կու տան:
Յանցաւորը պէտք է պատժուի:
- 84. Ետին շունը վազան կըլնի:
Ճամբան ընկերս՝ ետ մնացած ալ ըլլայ՝ շոյտ կը-
հասնի:
- 85. Չասեն թէ էշ ես, թող ասեն թէ՛ գէշ ես:
- 86. Հաւը կածայ, կատուն տանի:
- 87. Էշը քանի քուռկտա, 4) միջին թայը կաւելնայ:
- 88. Իշուն թալ 5) խաշայ, թէ կուտայ ալ խաշայ:
- 89. Էշն իշուն քեռորդի:
- 90. Սերն սովորն է կերել, թանր մոլոր:
- 91. Էշն որ շկերած խոտն ուտայ՝ գլուխը կուռչի:
- 92. Իշուն դատանքն ձիուն համար ա:
Պղտիկը կաշխատի մեծը կըվայելէ:
- 93. Զուն որ շուն ա, իր կըրճն 6) չի լուանայ:
Մարդու հողին հանելու չէ:
- 94. Զանը բան դրին, 7) շունն ալ պոչին էգեր:
- 95. Անճղուչն թուչի ճիւն 8) երեւան:
- 96. Հայսնետունը ջիգտէք՝ չանախ 9) կըէք:
- 97. Եղդ դուլաթով մարդու տու, ջորիդ անդուլաթ մարդու:
- 98. Կինս կու տամ, ջորիս չիմ տայ:
- 99. Աղջիկը շան տուին, կենայ 10) ասին. կսկիծ շան:

1. Ուրեշին: 2. Աւեղել, խնայել: 3. Աճալ, վերջ: 4. Գուռակիլ, քուռակ բե-
րել: 5. Թալ, մի տեսակ վայրենի ձիմէլ կամ սպանաղ: 6. Գրիճ, լակաման: 7.
Բան դնել: 8. Գլուխ: 9. Չանախ, քաղրայ, սկաւառակ: 10.
Կենայ, նորէն:

- 100. Վազն ապրի՛ տուտն ալի բերայ:
- 101. Ծուռ ակոտն մեծ եղէն ա:
- 102. Փիլոն թափին, մարդիկ խաբին:
- 103. Աչքին չտեսածն անծին կուսուլթիւն:
- 104. Հեռու ջրին ձէնը անուշ կու գայ:
- 105. Գնա՛ մեռիր, էկէ 1) սիրեմ:
Առաջ նայելու էիր, Հիմա բանը բանէն ելած է:
- 106. Երկաթը տաք տաք կու ձեծեն:
- 107. Ծուռ նստինք, շիտակ խօսինք:
- 108. Սատանին չարոխն մաշեցաւ:
Երբ անհատին գործ մը յաջողելու մօտ է:
- 109. Գող, սիրտը դող:
- 110. Կխողի էշն գեալը կերած ունի:
- 111. Եղաւ որ եղաւ, քուռակ էր ու դադրեցաւ:
Եղածն եղած է, ալ խօսիլ աւելորդ է:
- 112. Սատանի՛ն ականջն խուլ ըլնի:
Մէկն այդ բան չիմանայ:
- 113. Էգուրնայ խանձին 2] նիստ ու մնա, երկուրնայ խանձին բարձ ու գա:
- 114. Մէկ մ'որ մօտէն սև ըլնի՛ էնոր խրատն ի՞նչ էնայ:
- 115. Սևին սապոն ի՞նչ էնայ, խևին խրատն ի՞նչ էնայ:
- 116. Մէկ մ'որ մօրէն ռուստ ջըլնի՛ էնոր սրմէն ի՞նչ էնայ:
- 117. Մինարին ծայրն հարիւր բեռ կակալ 3) լցին, մէկ հատ ալ չկակնեցաւ:
- 119. Փայտն որ խաչին ոռն դնես, հալպաթ խաչն վեր վեր թռչի:

1. էկէ, եկուր: 2. Խանձ, երկնից շառագունիլը: 3. Կակալ, -ի, ընկոյզ: Փիլոն, ընկուզենոյն ծաղիկը: Պոպուկ, ընկուզին կանանչ հաստ պատեանը: Երբ ձեպ, անոր կարծր կեղևը: Ընկոյզ, անոր միջի պտուղը: Ջնձու՛մ, անոր միջուկն ամբողջ կլած: Փառակ, ձնձուսին կէտը: Պ՛նեղ, փառակին կէտը: Պէխո՛ւ, ձնձուսին միջի շուտելի առաջատոր, նոյնպէս խնձորինը, տանձինը:

- Որչափ ալ բարի մարդ ըլլայ՝ պատճառ կու տաս, զայրանայ:
- 120. Թէ տանձ էիր՝ հասար, թէ խնձոր էիր՝ հոտեցար:
 - 121. Լամպան իրեն տակ լուս չի տալ:
Առանց օգնականի անհնար է գործ տեսնել:
 - 122. Վեր աշիմ ունքս, վար աշիմ պուռնկս:
 - 123. Տավէն նալպանտին թարս կաշայ:
 - 124. Ատեղն քու քովդ ա, մախաթն ալ ընկերոջդ:
Ընկերէդ զգոյշ կեցիր:
 - 125. Ագուաին ասեցին թէ՛ ծիտդ դեղ ա, էն ալ գնաց ծովի մէջ ձեյտեց:
 - 126. Չէն անուն՝ աւեր քաղքին:
 - 127. Տղին թողուլ չին որ հօրն էլնայ:
 - 128. Մէկ ծաղիկով գարունն գալ չի:
 - 129. Մէկ կուկուով գարուն գալ չի:
 - 130. Երկու ոսկով Գարան 1) պսակ երթալ չի:
 - 131. Մայրը տես, աղջիկն առ:
 - 132. Ըուն շապիկ հագած ունի, կատուն վարտիք:
Ամառ ժամանակ ամէնք բանի մէջ են. շէնլիք չի մնար:
 - 133. Մեղքը լալով պարտքը տալով, (կըլլայ):
 - 134. Ինչոր փշրես՝ էն կուտես:
 - 135. Ջողաց վերնական դիւանքն հետ:
Մէկը չարչարանք ունի, վրան աւելցնելու չէ:
 - 136. Իշուն չիշն իրեն հոգին:
 - 137. Սար ու ձոր, իրեցու փոր:
 - 138. Աղջիկ նորեկան, ջէհէզ 2) տարեկան:
 - 139. Իմացել ես որ խորատան խալիչայ գործեն, համայ ջիգտես օրման 3) գործեն:
 - 140. Փոխինդը խաշա, կոպալը 4) քաշա:

1. Գայիանէ: 2. Ջէհէզ, օժիտ: 3. Օ՛րման, ինչպէս 4. Կոպալ, հաստ բեղ, դակենակ:

- 141. Էն՝ կիսողի ապիշուն չի բանի:
Գործի մէջ չի մտներ օգնելու:
- 142. Պարսպ չիմ ճայ չկայ, բերայ վրէս վայ ձգայ:
- 143. Զիմն 1) է շիմին քաշայ, հարսն կեսուրին:
- 144. Զան խաղալն խածել ա:
- 145. Էմէնն իրենց տունն, ճանճն իրեն բոյնը:
- 146. Մէկ ազգը լաւ ա, քանց հազար զանճ ու ծրարոց:
- 147. Զուլի թարգուն ձիւն, խրչայ 2) խրչայ վայ լինայ:
- 148. Մուկն իրեն ծալը՝ դուռն առիւծ ա:
- 149. Զատ գեալն վնաս չունի:
- 150. Տուր ճնողին որ տայ զաւկին, մի տայ զաւկին, չի տայ ճնողին:
- 151. Փեսին շուքը 3) փշեր շքնին. փշին շուքը լաւ ա քանց փեսին շուքը:
- 152. Նն տնփեսէն 4) տնանիք, 5) նն զետատար մուլքըն հայրենիք:
- 153. Եզը մորթեցին զանկուորը 6) պոլցան:
- 154. Սճն ուշպին 7) հետ ճապկտեցաւ, 8) հազար տեղէ կտրատեցաւ:
- 155. Եզն մինչև սը կոթող 9) չունենայ, մէկու մ՝ հետ կուռիլ չի:
- 156. Ուտն որգիք, վճարեն հոգիք, վնջ դատաւորին:
- 157. Ըանճն պղտիկ ա, համայ պողոզը մնտուայ 10) կու:
- 158. Զիճուն փայտին մէջէն կուտայ, օջով չիմանայ:
- 159. Ըորտն ինճի համար մածուն կերթայ:
Տես առակ 68
- 160. Եզ ու պանիք, կեր ու բանիք:

1. Զիմ, սեամբ: 2. Խզրի, դանակով կամ միրատով մանր կտրտել: 3. Զուք, հովանի: 4. Տնփեսայ, նա որ կարգուելէն վերջ կնկան մուլքին վրայ կերթայ: 5. Տուն: 6. Գանակ ունեցող: 7. Ուշապ, վիշապ: 8. Ծապկտիլ, դէմ առնուլ: 9. Գոտոշ, եղջիւր. Բ. լուբիայ փեճեկով: 10. Մնտուել, աղտոտել:

- 161. Հաղլին 1) մեռելն ուրիշին ծաղր:
- 162. Գէշն ու լաւն իրարու ազպար են:
- 163. Թագաւորն թախտէն ինկնի լաւ ա, քան տղէն օրրոցքէն, (այսինքն մեռնի):
- 164. Գանակն գէր տեղնինի կերթայ:
Ուրտեղ տակ կայ՝ պատիւն հոն է:
- 165. Եկաւ փաշի պէս, գնաց բոշի պէս:
Բախտաւոր կապրէր, վերջն անբախտ մեռաւ:
- 166. Ուրագն 2) իրեն թարաֆն տաշայ:
Ամէնք իրենց կողմն հոգ տանին:
- 167. Ուրագն իրեն պոչն տաշել չի:
Տես առակ 121 և 7:
- 168. Կամաց երթամ, զալուած 3) կասին. չուչուտ երթամ՝ խեռայ կասին. խաղաղ երթամ ոչինչ չասին:
- 169. Քեալը դեզ գիտնայ իր զլխուն կէնայ:
- 170. Ով որ ունի լայլախանի՝ կուտայ խմէ, կանչէ մանի. ով որ չունի լայլախանի՝ որտեղ նստի քունը կու տանի:
- 171. Արի, մեղի նեղ կենինք, քեզի տեղ:
- 172 Առաջ գողերուն զլխաւորն էի, հիմի կասեն. ետէ, 4) ոտուիդ շիշփուն կու գայ:
- 173. Չոպանին եղն որ պոլնայ՝ տակենկին քսայ:
- 174. Վարդավառին տղէն բամպկի մէջ փաթթեցին, տրղէն ալի մօեցաւ, կասին:
- 175. Եզը մինչև որ ուղտի չափ ըլնի, ուղտը սարի չափ կըլնի:
- 176. Զատ խելօքին Աստուած ալ անիծած ունի:
- 177. Քիչը քչին օգտած 5) ա, պոլը պոլին օգտած չա:
- 178. Զեռ 6) ելած ոչխարն քարի ու սարի աշել չի:

1. Հաղլ, կաղլեք, տնեցիքն: 2. Ուրագ, քէսէտ: 3. Գալուած, տարտամ: 4. Ե՛տէ, մէկդի գնա: 5. Օգտել, հերիք ըլլալ: 6. Զեռ ելնել, զլտորիլ:

Մէկը, որ ուղիղ ճանապարհէն շեղի՝ աջ ու ձախ
չի նայիր:

- 179. Էմէնք իրենց գործածն ներկելու ետեւէ են:
- 180. Չուածեղին 1) խաթերն թավին պոչ լիղին:
- 181. Գեղը գեղի 2) վրայ եկաւ, տունը տան վրայ չեկաւ:
- 182. Չորթանն 3) ալ թանէն ա:
- 183. Ոչխարն վայեց ապրեցաւ, այժը չվայեց սատկեցաւ:
- 184. Ծառին մէկ երեսէն խաչ կելնայ, մէկալ երեսէն
Թափէն 4) ալ չի ելներ:
- 185. Աշուն չէ, շուն: (Օրերն կարճ ըլլալուն):
- 186. Կուրթն անթուն գերմակ 5) փշրայ:
- 187. Կուրթն ինչ գիտայ, անթին ինչդ 6) ա:
- 188. Չուրն որ ջուր ա, ջրամանոցը կըհոտի:
- 189. Յամաքութեան մի աշեյ, քարէն կակուղ կեյ:
- 190. Գեալուն կերածն խաչին մատանդ սեպես թէ:
- 191. Մէկին սուր. մէկին դուր, 7) քիբ ունտն ալ Հի-

մի ուր:

- 192. Բանը սահաթէն, հոգս տարէն:
- 193. Է՛շ, իշումէ ալ գէշ:
- 194. Էլողլուն 8) սիրովը չեն կրթանալ:
- 195. Օղուլ հաւատքն իրմէ պէտք ա, վրայ քսուած հա-
ւատքն հաւատք չէ:
- 196. Գողցուած ջուրն անուշ ա:
- 197. Կացնին պոչն ծառներէն ա:

Տես առակ 167.

1. Չուածեղ, հաւթէ ու հղէ շինուած կերակուր: Հասուրայ, հաւթէ, հացէ ու եղէ շինուած: Խաւիթ, ալիւր կամ դմի ալիւր եղով, փերով երբեմն ալ թանով եփուած: Փոխնդխաւ. քանխաւ, մի տեսակ փափայ որ թանով եփուած է: Կեազուցող, ալիւրն եղով եփուած, յետոյ մանր գնդեն ու կրակով շորցնեն, և եղով ու մեղրով ճաշկեն: Թեքրայ, թանէ ապուր: Մալէգ, պահքի ապուր: 2. Վրայ դալ, յաջողութիւն, առողջութիւն գտնել: 3. Գուրութ: 4. Քիւրէկ: 5. Գերմակ, մանր: 6. Ինչդ, ինչպէս: 7. Գուր, գուրելի, սիրելի: 8. Էլողլի, օտար:

- 198. Գիտես թէ դուք իժեր ե՞ղ կուտէք, մենք թան թէ:
- 199. Գուք վերի արտին դմչն էք թէ:
- 200. Ծանր որովին աւելն տու, հետ նեն երթայ:
Յղի կինը միշտ թեթեւ բանի մէջ ըլլալու է, որ
առողջ մնայ և դիւրաւ ազատի:

- ✓ 201. Էշն իր տոպրկին չի դուալ:
Ուրախութիւն կամ երգն իր տեղն ունի:
- 202. Տղէն որբոցքի մէջ մարդ կէնին:
- 203. Մի էնիր բան անօրէն, մի վախենար ահեղ չօրէն:
- 204. Տէր 1) որ պղտիկն մեծին տեղն բռնայ՝ վայ կու-
գայ մեծին հալին:
- 205. Խուայ 2) դամին ուշ սատկի:
- 206. Որին աստղն շիրին 3) ա, որին քոր:
- 207. Աշխարհք արտիվան ա, մէկը կելնայ, մէկը կիջնայ:
- 208. Բերանով ուղիմ ետե՛ւ ո՞րով ուտիմ:
- ✓ 209. Ուզողին մէկ երեսն սե, չտուողին երկու երեսը:
- 210. Սոխին դիմաց սխտոր չեն ծեծիլ:
Նոյն խօսքն իժեր ասելու չէ:
- 211. Ոսկրկետ հաւքն ոսկորն իրեն հետ չափայ չափը-
փայ թէ՛ կուլ կերթան թէ չէ:
- 212. Յորդրնիդ կէորայ ոտուիդ վար հանա:
- 213. Գրկիցներուն մէջ թէ կուլ չըլնի՝ էն գեղն շէն
չի ըլնիլ:

- 214. Խօսքն որ լաւ ըլնի՝ ճամբէն խոտ բուսնի:
- 215. Ըանճն հանել իքեան՝ մուկը նե ձգեցին:
- 216. Բան չունիս բանատեղ փետայ 4) կենես:
- ✓ 217. Նայսայ կեուրս մեռաւ, տեղ եղաւ:
- 218. Էղած բանին ջուր չի լցուիլ:
- 219. Ըունը շալկուորին հաջայ:

1. Տէր սը, մինչև որ: 2. Խուայ, հիւնդոտ կին, մարդ: 3. Գեղեցիկ, սիրուն:
4. Փետայ էնել, հնարել:

- 220. Գետն էմէն ժամանակ գերան բերել չի:
- 221. Էմէն մարդ իր կտաւն ներկելու ետեւէ ա:
- 222. Մեծն որ շառ էչնայ՝ պղտիկին խեղդայ:
- 223. Էն տարուան հարսին քողքն՝ իրեն շալակա:
- 224. Կճճին ու իանին հաստը կտորի:
- 225. Քաղցր լեզուն օձը պատէն կըհանէ:
- 226. Զունն այ տեղ հաց կուտայ՝ էն տեղ հաջայ:
- 227. Ընկերդ դունէն պաշարդ տնէն:
- 228. Չուանին վրայ կորեկ 1) չին ցանիլ:
Գործի մը մէջ զժուարութիւն հանելու չէ:
- 229. Թէ երիտասարդք յօդն ելանեն՝ բան ձերոց հաստատ է:
- 230. Մուլքն անմեռ որդի ա:
- 231. Ոչ խաչին 2) խոստում, ոչ տղին բիւլիթ 3):
խոստում թէ ըրեր՝ կատարելու ես:
- 232. Զունն որ զիտնար թէ՛ գեպն երկնուց երեսէն կու գայ, պոյտ ի վեր կըլնիր:
Մէկը թէ յառաջուրնէ ըլլալիք գիտնայ՝ ինքն իրեն կը զգուշանայ:
- 233. Ազուին ասին թէ՛ բոյնդ փոխէ: — էն ալ ասաց.
նոր որ երթամ ձերտս ալի հետոս ա:
Տես առակ 114, 115, 116, 117:
- 234. Մայրն հաց, տղէն լաց:
- 235. Մեղաւորն մեղաւորին փոխ կու տայ:
- 236. Ինսանողլին կ'ըսն 4) մոմ ա: (Կեանքը տկար է):
- 237. Իշուն ծաղիկ տուին թէ՛ հոտ էրա:
էն ալ բունեց 5) կերաւ:
- 238. Գինիէն ելած քացախը թունդ 6) կըլնի:
Մէկը որ ալակըսն կըլլայ՝ մոլեռանդ կըզառնայ:

1. Կորեկ մի տեսակ քուրի: 2. Խաչ, մատուռ: 3. Բիւլիթ, եղջերաւոր աղ-նիւ հաց, սիմիթ: 4. Կեանք, մեղրամոմ: 5. Բունեց կերաւ, ելաւ կերաւ: 6. Թունդ քացախ կամ շայ, սաստիկ, զունոր: Զար քացախ, բարի քացախ:

- 239. Չուչուտ զնա վատէդ անցնի:
- 240. Մէյ մ՝ գէնճուլթ, մէյ մ՝ալ ձերուլթ, (կին, ընտանին):
- 241. Հետը պանիր բերել չի, էկած ա՛ Վագուպար պանիր ման կու գայ:
- 242. Խլանաս, ականջ խլանաս, քանի կենաս բան կիմանաս:
- 243. Կոպրոստունը 1) քանի նոսրնայ՝ պինդ գլուխ կառնէ:
Մարդկաց պակսին իրարու օգուտ է:
- 244. Քեռուն մալն եկեանին ա:
- 245. Օքսնուզն ասաց. ես խնտացի: Աստուածն ասաց. ես չաւտացի:
- 246. Տունը գրկել, դուրսը փրկել՝ մեծ մեղք ա:
- 247. Յեցը մեր մէջէն ա: (Մատնութիւնը մեզմէ է):
- 248. Բան մ'որ իր տիրոջ չլմանի՝ ես գողունի ա, ես գտունի:
- 249. Էրիկը սով տարին, հալաւն ցուրտ ամօին:
- 250. Գեալն որ պառուրնայ՝ շներուն մասխարայ կըլնի:
- 251. Ով որ կիրակի իրկունն ալիւր մաղայ՝ ազիզ որդին հետը թաղայ:
- 252. Արեգակն փութարուն կարպետն 2) ա:
- 253. Կոռուորը 3) ձմեռն թափ կ'էնին,
- 254. Տղէն ինչու քի չլայ՝ մեծնալ չի:
- 255. Հաւը ջուր խմայ՝ Աստուն կաշայ:
- 256. Մարդ մարդու հրեշտակ, մարդ մարդու սատանայ:
- 257. Չիէն ինջաւ, իշու նստաւ:
- 258. Թաթաւ օր հաւերուն ջուր տուող շատ կայ:
- 259. Ակուի ժանգը փորը չի կշտացնիլ:
Թէ բարութիւն կընես՝ լաւ ըրէ:

1. Կոպրոստուն, լականայ: 2. Կարպետ, անմաղ գորգ: Զուլ, շոր մագէ գործած կարպետ: 3. Կոռուոր, կոռ էնիլ, դեղին մէջ մարդ կամ կին կանչել մէկու մը բանելու համար ձրի:

- 260. Գնաց Վերիսաղում, 1) լոյս չտեսաւ, ետ դարձաւ:
- 261. Գեղն որ մտնես՝ խապարն տողոցմէ Հարց:
- 262. Քանի որ կուգէի չէին տալ, հիմա որ չիմ ուզել, բերեն զնջիս դէմ կու տան:
- 263. Երեք մարդ, երկու քուրդ, ատենին մնաց մէկ թուրք, էն ալ զըրթ ու զըրթ:
- 264. Խաղ պոլ գիտեմ, համայ ձէն չունիմ որ կանչիմ:
- 265. Կախգլուխ մարդումէ վախեցիր:
- 266. Կատուն մսին չհասաւ, ասաց. այսօր պաս ա:
- 267. Կնիկարմատին 2) խօսքն լսողը կնիկ ա:
- 268. Հանագը 3) դանակ կըդառնայ:
- 269. Օձն որ օձ ա, մարդու ջուր հարամ չի էնիլ:
- 270. Թաթաւ որ գայ էմէնք թաթւին: 4)
- 271. Եզան կոտոշին մէջ ալ սար ու մարմանդ կայ: Երկրի մը փոքրիկ բարձրութեան մէջ ալ օդո՞ տարբերութիւն կայ ջերմութեան և ցրտի:
- 272. Ով որ ջոկայ՝ 5) ջոկուքս բաստ կու գայ:
- 273. Պապեր ժուռ 6) կերան, թռուններուն ալուէն հարուեցաւ: 7]
- 274. Անբմակ շունը բամպակ ծախողին զարար ա: Արուեստաւոր արուեստաւորի ծուռ կը նայի երբ Լրարու մօտ գործի են կայնած:
- 275. Երկուս չափա, մէյ մ՝ կտրա:
- 276. Լաւ ա իմաստուն սատանէն, քանց յիմար արգարը:
- 277. Քորին ինչ դարտն ա թէ՛ մոմը թանկ ա:
- 278. Մէյ մ՝ կուէն, երկուսն ծովէն: Կաթին հետ ջուր խառնել:
- 279. Ոչում կրակն մինչուկ ի լոյս չի վառի:

1. Երուսաղէմ: 2. Կնիկարմատ, կին մարդ: 3. Հանագ, չախայ: 4. Թաթուիլ, անձրեկ թըջիլ: 5. Ջոկել, ընտրել: 6. Ժուռ, թթու խաղող: 7. Հարուիլ, ատամանց առնուիլ:

- 280. Ալար 1) ածելուդ իշուն քեռի կասես:
- 281. Մեղքը շներ քաշին: Երբ յանցանք մը մէջ տեղ չի ելլեր:
- 282. Երկու ձեռք մէկ գլխու համար: Գու քո առողջութեանդ հոգ տար:
- 283. Կուճուկն 2) մարդու կճուայ: 3):
- 284. Կուճուկն ասաց. համ ճամբէն ծռիմ, համ տավին պոչն հանիմ:
- 285. Մայտն մէկ օյն * օխտ կնիկ փոխայ:
- 286. Ով որ ապրիլին ցանայ՝ ապրի ու քաղայ, ով որ մայիսին ցանայ՝ մզմզուկ 4] քաղայ:
- 287. Գէշ դրկիցի մարդու մալտէր կէնայ:
- 288. Պաշիկ 5) պուշիկ մարտ մտայ, մարտն հանեցի դառուն մտայ:
- 289. Ոչխարն կասայ. իմ օրն էր մայիս, իմ հաւքն էր կուկուն. երբոր զար կանչէր իմ փոր կըթանար:
- 290. Մայն ուտայ եղեղէն, տղէն ընի հրեղէն:
- 291. Ով օձէն վախենայ՝ խատուտիկ 6) չուանէ ալ կանենայ:
- 292. Տան մեծը տղէն ա:
- 293. Ամառն սարպիւնը 7) ածուքն ա:
- 294. Իրկուրնայ լուծք ու չորոցք, էզուրնայ ոչ լուծք, ոչ չորոցք: Ծովը կըսէ իրկուն. էզուց բանինք ու ետ կըլլայ:
- 295. Փարայ կայ, չարայ կայ:
- 296. Ալիւրս մաղած, մաղս կախ էրած ունիմ:

1. Ալար ածել, տեղէն չուզել վեր ելլել: 2. Կուճուկ, փետրուար: 3. Կըճուկ, կեղեկ, հոգին հանել: 4. Մզմզուկ, չնչին բան: 5. Պաշիկ,—տալ, անսանոց խայտայ: 6. Խատուտիկ, ճուտուտիկ, բժաւոր, խայտախտիւ: 7. Սարպին, տախտակէ շինուածք առանց լուսամտի, ուր կերակրեղէնք դնեն, ամպար: * Այս գաւառուկուին մէջ ք ներն շատ անգամ յ փոխուած են, ինչպէս. օյն, հօյս. մօյս. և այլն և այլն:

էս ամէն բանէ պրծած եմ:

- 297. Երկու խաչի լուսարար՝ մէկին սև երես:
- 298. Սար սարի չի դպչի, մարդ մարդու դպչի:
- 299. Երբ որ եղաւ գիշեր, թող ընի կէս գիշեր:

300. Ի կորուստ կարգկան դեք միաբանեն:
 Չար բանի մը համար թիաբանութիւն շոյտ կըլլայ:

301. Օխտ մօրու մօրմէ՛ մէկն արքայութիւն կերթայ:

302. Մեծնողին մաշն իրմէ առաջ կերթայ:

303. Մեծնալ կուգես՝ միս առ, փութարայ ընել կուգես՝
 ձուկ:

304. Աղքատն սատանէն ա, որ Աստուած չունի:

305. Լաւ եղն ու լաւ մարդն գեղին համար ա:

306. Ծօ փնթի, ի) քեզի աշիլ չես ու Սաման փաշայ
 փաթի կերթաս:

307. Արուեստաւոր արուեստաւորի ձուռ կաշայ:

308. Չեռք մեղաւորին թմրի արդարին:
 Զատ անգամ մեղաւորին մեղքն արդարը կըքաշէ:

309. Լաւ մարդու հետ տոտա, լաւ օրինակ առ:

310. Կինն որ մանչ ծնի՝ տան պատերն ալ խնտան:

311. Ազուան կակրատանէն քէն էրաւ, զուշ 2) մը
 կակալ էն տարին աւել էղաւ:

Քու քէն ընելովդ մի կարծեր թէ ուրիշին վնաս է:

312. Էլողուն ձին հեծնողն թէզ մ'վար կիջնու:

313. Աստուած փառին ալ հօգի կու տայ:

Հիւանդն որչափ ալ ի վտանգի ըլլայ՝ վհատելու չէ:

314. Եղ, փորու գեղ:

315. Նազ կէնիմ, համայ հազ կէնիմ:

316. Մէջ մ'որ շարժիմ՝ աշխարհք կարժիմ:

317. Բան մ' չըլնի ոչ, թէ չէ հաւքերն ալ խապալ
 տանին:

1. Փնթի, մուստա, գէշ, կեղտոտ մարդ: 2. Գուշ կամ կոտ, ցորենի հին
 չափ, 14 խոհանոց:

318. Ում սիրտն խոցի, ում սիրտն խօսի:

319. Սուտն ճամբէ չունի:

320. Տղին մայրն որ մօրու ընի, հայրն ալ հօրու կըլի:

321. Խեն էն ա, որ շէն աներոջ տունն իրեն գիտայ: 1)

322. Մողին 2) մինչև եզ ընի, մեծ եղան գլուխը կտրեն:

323. Կատուն որ մուկ բռնայ իրեն կենայ, քեօի չի տայ:

324. Գողը տնէն ա:

325. Աղջիկը գրան ետեն ա:

326. Հաւք թեով թռչի, ինտանն արխապով: 3)

327. Հիւնդին աչքն դուռն ա:

328. Լաւ ա ազուա 4) էրիկ, քան պագրկեան եղբայր:

Լաւ է կարգուիլ, քան տունը հարուստ մնալ:

329. Բան տեսնողն հաճաթն 5) ա:

330. Առաջ մահանէն տարեպտոյտ էր, հիմայ էգուան

ըրկուան ա:

331. Գժուարն ինչ ի կայ, զոյէն փախայ ուտելն ա:

332. Իմէն բան զըքի մէջ զըուի թէ, որն ալ չայեստան

ման եկէ:

333. Լէն հալաւն ամօթով կու մաշի:

334. Զունը չի ամչնալ, տէրը կ'ամչնայ:

Պառային պակասութիւնը տիրոջը կերթայ:

335. Մակարին 6) աչքն զարար տալ ա:

336. Ո՛վ կ'ուզայ թէ իր աչքն քոր ընի:

337. Խալպաթ բանը կ'ալենայ: 7)

338. Իմէն բան կըլնի, մեծնողին ճարն չելնի:

339. Տան տիրոջ օրհնան Տէր չին ասի:

Տան տէրն իր բանը զիտէ, ասելու չէ:

340. Եզը կաշիով կըծախեն:

1. Դըկարծէ: 2. Մողի, մէկ տարին անցուցած հորթ: Երիկն, շոյտ սարե-
 կան. ծնող մողի: 3. Բարեկամ: 4. Ազուա, հոս վտիւ, աղքատ: 5. Հաճաթ, գօր-
 ծիք: 6. Մակար, 5—6 մարդիկ, որոնք հարսանեաց հարսին կողմանէ փեսային
 տունը կերթան: 7. Ալինալ, յայտնուիլ:

Բան մ'որ ծախեն, սարքն ալ մէկ տեղ է:

341. Տղէն ասած ունի. Մայրս որրոցքիս կամարն դո-
ւէր 1) ու ինծի լեղացնէր, (որ Հանգիստ ակուայ Հանէ):

342. Իշուկն քանի վեր վեր թռչի՝ ղաչուխն իրեն դպչի:

343. Սև եզն սև օրուան Համար:
Չատ է աւուրն չար իւր:

344. Չիտակ ասողին, ձին տակն պէտք ա:
Չիտակ ասողն գործողն պէտք է լինի:

345. Հաց մ'կերայ՝ Հաց էր, Հաց մ'ալ կերայ՝ տաք Հաց
էր, կուտ 2) մ'ալ կուտ էր. կեսուրս չեկաւ որ Հացն ուտէինք:

346. Հացն ո՞վ ուտայ. — ես ու դու: Բանն ո՞վ էնայ. —
ես ու դու:

347. Փոր մը Հաց՝ Հոր մը Հաց կորուս:

348. Մէկ ձեռքով երկու դարբուզ չին բռնի:

349. Ուտելով բանջար եղանք անձար:

350. Վայ միամտին որ դատի երկու մտքի:

351. Ունիմ չունիմ ապէս 3) ա, տաս փարայի կապէս ա:

352. Չնորհաւոր բարեկենդան,
Մեծ պատը մնաց օրթուն,
Բարով Հասնինք սուրբ Յարութեան:

353. Սուտը սատանին վայլայ:

354. Անօթի մարդուն Հացը քաթայ 4) ա:

355. Երկուտակ 5) կնիկն տուն պէհած ունի, տղամայր
կնիկն տուն աւրած ունի:

356. Կայր կայրցին կէսին: (Ամէն բան ժամանակին):

357. Արիք խմինք Հոխայ ու կէս,
այի բլնինք էրէկու պէս:

358. Մեղի երկուս երկուս, ութեանուն տասնութուս
տասնութուս:

1. Գոյել, վառել. 2. Գոյել, կրակը վառ պահել. 3. Գոյել, օտէն, թոնաիրն
գորով... Եոզ ա, օղը տաք է. 2. Գուտ, թոնքի արուած հաց: Գուտ եր-
թայ: 3. Ապայ, անթարի: 4. Քաթայ, մի անսակ խմորեղէն: 5. Յղի:

359. Մէկ ասեղ մ'գողցողն ալ գող ա, մէկ ձի մ' գող-
ցողն ալ:

360. Բալ, 1) դալ, 2) թալ 3) զարար ին:

361. Սիրտը չի ծերանալ:

362. Նստողն ինչ գիտայ, գնայողն ուր Հասաւ:

363. Այդ ո՞ր զրքին կողը գրուած ա:
Երբ դէմինը անհաւատալի բան մ'ասէ:

364. Խեռալն որ չընի՝ ինչօքն ապրել չի:

365. Խաչին գորացնողն Տէրն ա:

366. Աստուած տուն չէ:

367. Արեգակն էգուրնայ իշու նստի, ցորեկուան ջորու,
երկուրնայ ձիու:

368. Մեր Տէրն անիծած * ունի. Ջորուն ծինը չօրնայ,
մոշուն 4) Հարը կտրի, ճուրխ ձէն չունենայ:

369. Հոգւոցն Հանգուցելոց. պոչէն բռնէ, ձգէ փողոց:

370. Տէր որ ջուրն առուն գայ, գորտին աչերն դուս կու
գան: Տես առակ 322:

371. Պսլ Համբերութիւն իշուն վայլայ:

372. Աշխարհքս բանուկին ա:

373. Տղին ղալիպն որրոցքն ա:

374. Պտուղ մ'չունիմ կերած քու էգուցէդ, թէդ մ'կա-
սես, ել էգուցէս:

375. Էրիկ մարդուն քակած տունը Աստուած շինայ.
կնկան աւրած տունը Աստուած ալ չի կայնայ շինել:

376. Էլլիկութիւն որ կաննար, 5) լաւ եզան դանակ չէր
Հասնել:

1. Բայ, կեռաս: 2. Դալ, նոր ծնած մալի կաթ: 3. Թայ, վայրի սպանազ,
ձիմէլ: 4. Մոշի, գետափունքն բուսած մի ծառ կամ թուփ, մշտադալար, կարմիր
փայտով, տերեւներն փնջլիկ: 5. Գաննար, գտնուէր:
* Քրիստոս Տէր մեր մէկ հեղ ջորով ձորոխափ կու գայ կըհանգչի: Մէկէն
ջորին մոշինբու մէջ կը կորսուի. շատ ման կու գայ, չի կրնար գտնել՝ մէկ կող-
մանէ ձորոխին ձայնը գալուն և միւս կողմանէ մոշիններն գէշ հոտելուն. այն ժա-
մանակ կըզառնայ այդ անէծքը կը դուրցէ:

- 377. Կնկան աւրած տունը մարդը չի կայնայ շինել. մարդուն աւրած տունը կնիկն շինայ:
- 378. Մեծն համ պալայ ա, համ դալայ: 1)
- 379. Չատր գնաց, քիչը մնաց:
- 380. Աստուած՝ Աստուած է Աստուած, որին կու տաս եղ ու մեղը, որին կու տաս թան, Աստուած:
- 381. Գէշ ապուրն մեծ գզլով կուտեն: Չարիքի մ'առջև մէկանց առնելու է:
- 382. Մոզուն տիրոջն եղ չին աւելել:
- 383. Կռնկին բեռ չէ եկած, էնթի 2) կեռ 3) չէ եկած:
- 384. Հացիկ, ջրիկ, կեանք երջանիկ:
- 385. Հաւն դաղին աշեց, անոր պէս հաւկիթ ածեց ու սատկեցաւ: Տէս առակ 154, 211-2:
- 386. Սուֆրէն հաց կուտայ:
- 387. Գործդ մոքեամ բռնա, գրկեցիդ գող մի բռնիլ:
- 388. Թացան 4) կացած տուն, սով չի մտնուլ:
- 389. Գոգս նստած ա, մուրուքս փետայ: 5)
- 390. Ես էրի իմ ձեռուրներովս, նստիմ ու լամ իմ աչուրներովս:
- 391. Հին էրդը դմակ 6) ա, Հին տուն 7) դանակ:
- *392. Սրջ վախնալուն մեծ բորջայ:
- 393. Համբերա, համբերա, տան տէրն գայ բան բերայ:
- 394. Անհովիւ այծած, անփարախ պառկած:
- 395. Չուկը գլխէն կըհոտի:
- 396. Մուրուք չունիմ, խօսքս անցնի:
- 397. Ածան հաւն կականան կիլնի:

1. Գալէ, բերդ: 2. էնթի, անոր համար: 3. Կեռ գալ, ծովի: 4. Թացան, եղ, կարագ, բանիլ, դուրմայ, և այլն և այլն: Հաց ու թացան էնել, թացանը խնայել: 5. Փետել, քաշել հանել: 6. Դմակ, գոյրուգ: 7. Տե, կանանչ ծառուցմէ ժողոված ճղտեր՝ անասնոց դարման:

* Այս վերջինորս և առջիններէն մէկ քանի մը Վիեննա հանդէս ամօրէի մէջ հրատարակուած են:

- 398. Ստին տունն էրէցաւ, ոչով չիմացաւ:
- 399. Բորոտ չիս, մի քերուի:
- 400. Աղջիկ, քեզի կասիմ, հարս դու իմացուր:
- 401. Էրկէն բարտի՝ դակ ոլորի: 1)
- 402. Երես տուին, աստաւը մնաց:
- 403. Հօրու, մօրու, ետ տար կորու:
- 404. Մածուն կուտես կով պէհա:
- 405. Լեզուն ոսկոր չունի:
- 406. Խուփը դեռ ելաւ, կծուճը գտաւ:
- 407. Լորտնուկն 2) էլած ա, բունին կու թուքնայ:
- 408. Էշն ինչ զիտայ, նուշն ինչ ա:
- 409. Գու քո ապուրդ կեր:
- 410. Գու քու հապուկիդ 3) խտնա:
- 411. Ձուր չտեսած՝ մի բոպիկեայ:
- 412. Թաթէն փախչողն կարկտի լստտ կու գայ:
- 413. Մուկն իր ծակին մէջ շատ բան ունի:
- 414. Հեռու ջրին ձէնը անուշ կու գայ:
- 415. Ես աղայ, դու աղայ, մեր ջաղացն ով աղայ:
- 416. Կաղնաս կուտես, չորնաս չես ուտես:
- 417. Գեալն ուտէ ալ գեալ ա, չուտէ ալ գեալ ա:
- 418. Լաւ ա մարդուս աչքն ելնէ, քան անունը:
- 419. Գեալն ինկաւ ջոկին մէջ, վայն էկաւ մէկին տիրոջ:
- 420. Էշն իշուն քով դնես՝ ես առօք կառնու, ես փառօք:
- 421. Ոչխարն իր ոտքէն, այծն իր ոտքէն կախ կէնին:
- 422. Ուղտին ասին. ճիտդ 4) ծուռն ա:— Ասաց ո՞ր տեղըս շիտակ ա, որ ճիտս ծուռ չըլնի:
- 423. Բախին մէկն ոսկի, երկուսն արծաթ, երեքն պղինձ ու թուջ:

1. Վայրի սալոր: Տուուգ, սալոր. տօտուռ, սե, մեծ ու թթու տեսակը. դպմոն, դեղին կլոր լու տեսակը: 2. Երկրամայր: 3. Թարքի: 4. Վիդ, պարանոց:

- 424. Ալևորին կերածն վնաս ա, աշխատածն քեար:
- 425. Ագուլին ասին. Ինչու վերով քալես:— Ասաց. Հպայտեմ: Հապա էվուր փիս բան կուտես:— Ասաց. Կեղութենէս ա:
- 426. Խեռալ մողին լաւ եզ կլնի:
- 427. Խորոջն որ շաղանայ՝ 1) կերթայ ուրիշին դուռն կանչայ:
Երբ բարին շատնայ՝ բաժանում լառաջ կու գայ:
- 428. Քուրջը քոջ կերթար, ասեղն թուաւ ետ պեհէց:
- 429. Ջրէն ու քարէն չվախեցողն՝ Աստուծմէ ալ չի վախենալ:
- 430. Գողութիւնը չունի թողութիւն:
- 431. Կետուր չունիք վախիմ, ոտուիս թունտիրն ի վալ կախիմ:
- 432. Փարէն նեղ աւուր Համար ա:
- 433. Փուխարոն երեսն պաղ ա:
- 434. Թամամն Աստուած է:
- 435. Սխտորն օխտ տարի հայտնութիւն էրաւ, ալի հոտը չելաւ:
- 436. Կակալն ինկաւ գլխուս կոջ, ես չիմ կենալ կերթամ քոջ:
- 437. Ով որ էգուրնայ մութ ի մութ կ'ելնէ՝ եղով հացն անոր ա:
- 438. Ջրին պոլ գալն կտրելու նշան ա:
- 439. Աշխարհն ի հողին, մարդս ի յօրին:
- 440. Արջն ինչ ասայ չասայ քոթիթն (թօթիւն) կասայ. Տանձ:
- 441. Զան պոջն օխտ տարի կաղպար դրին, ալի էն կեռ պոջն, ալի էն կեռ պոջն: Տես առակ 114—7:
- 442. Հայուն էտի խելքն իմ ըլնիլ:
- 443. Որբւարի կնոջն դատածը քիշ, կերածը պոլ:

1. Դիրանայ:

- 444. Ինչ որ նորագոյն՝ էն ա գերագոյն:
- 445. Աշոտէն (Հաճար) շանը համար, գարին ձիուն համար, ցորենը մարդուն համար:
- 446. Սարին գլուխն ամչնալու՝ սարին տակ կամչնամ:
- 447. Տղան որ շուն դառնայ՝ դապահաթը ծնողաց ա:
- 448. Քիւրտն թէ Աստուրնծածին սարէն վար չիջնայ՝ չատըրին դուռը դարձնայ:
- 449. Սարին քուրտն ալ որ աղէկութիւն էնայ՝ իմ աղբէրս էն ա:
- 450. Պառաւն ալ դժոխք չի երթայ, համայ գորով տանին:
- 451. Փատով ու մախրով ալ կնիկ կը խնդացունեն:
- 452. Եզ կայ լեզուով կերթայ, եզ կայ չիպղով:
- 453. Պղտիկն որ մեծին մտիկ չէնայ, ես գլուխն քարին կըղարնու ես ոտքը:
- 454. Քորն ինչպէս Աստուան կաշայ, Աստուած ալ քորին էման կաշայ:
- 455. Լաւ ձին գարին կաւելցնայ, գէշ ձին՝ դամչին:
- 456. Ուրիշին քարոգել, իրեն շոլոգել:
- 457. Թէ կատուն կռնկի կու գայ՝ յանցաւորն ալ կռնկի կու գայ:
- 458. Եզը դանկին քով չի երթայ, դանակն եզին քով կերթայ:
- 459. Մօրու մայրն թէ խրատ տայ, կասին գէշ ա. թէ խրատ չտայ՝ կասեն էշ ա:
- 460. Հազարը գայ, մէկը չերթայ:

ԿԳ. ԳԼՈՒԽՍ.

Հանելուկներ, (Հանաանելիք) *

1. Սնէն Հաստ, բրէն թեթև:
2. Ես Հոս, բալնիքս Տրապիզոն:
3. Սև շունը դուռը կացած:
4. Մողի մ'ունիմ, սաէն լծուի:
5. Չորս չորթան, տասնուերկու հելթան, 1) Հեծել են ու կերթան:
6. Հուտին 2) եկաւ գոռալով, գունջը կապած կէմերով:
7. Խունջ 3) դեռ ելաւ, մըջիւնն ուր թափեցաւ:
8. Կու դայ աղի պէս, նստի փաշի պէս, կերթայ բոշի պէս:
9. Գագ. գագին տակէն սալ, սալին տակէն խոր, խորին տակէն Հոսան Հոսան:
10. Իրեք աղբար ին. մէկը կուտայ կրթանալ չի, մէկն պառկած ա վեր աշել չի, մէկն կերթայ ետ աշել չի:
11. Չորս աղբար մէկ գտկի տակ:
12. Ղուպէն 4) փայտ, միջի մեռելն երիաթ, երբ որ ձէն տայ՝ աշխարհք թնդայ:
13. Լուն Հորն ինկաւ, լնտերք բուսաւ:
14. Զօրն արանդ փարանդ, գիշեր բերան բաց:
15. Պիծի ածուք փշով պատած:
16. Պիծի խորան տաշխով լից:
17. Խոռ 5) գասխանը 6) պատր:
18. Կարմիր եզ գում մտաւ, պոչն ափս մնաց:

1. Հելթան, մածունը կըհարեն խնոցիով, կարողը շուկի, մնացած ջուրն կըսառի՝ հելթան: Հելթանը կեփեն, կըթանձրանայ, թունրմիով կըքամեն՝ առաջ կու գայ թանը: 2. Չեան հիւս: 3. Կտրուած ծառին հողին մէջ մնացած մասը: 4. Գագաղ: 5. Խոռ, ամանի մ'ափը քիչ մը կտրած, նոյնպէս դանակի. կտրոցի, կացնի և այլն և այլն: 6. Գասխան, հացի տաշտ:

* Հանելուկներուն լուծումն տես երես 126:

19. Հոգայ 1) կուկուզ, հունայ կուկուզ, դռան ետև կուկուզ:
20. Սուրբ Սարգսայ դուռն արծթայ, քանի՛ քաշիմ ճիւղկտայ: 2)
21. Կուզը կրայ կրայ, կուզը բերդուցէն զղեր կրայ:
22. Անծակ հլուն, Աստուած շինեց, մենք քակեցինք:
23. Ակ հլուն պատն:
24. Սլիկ սլիկ սորափունք, ձողիկ ձողիկ ձորափունք:
25. Սլիկ սլիկ սարն ելաւ, սև սև այծերն վար էրաւ:
26. Սև ածերն ձերմակ փլերն մաղուած ին:
27. Չորս Հողի բանին, մէկն ալ խեպար կրայ:
28. Տիլ էրա, տիլպար էրա, տար բանեցուր բեր կախ էրա:
29. Քարէն էլաւ, ուշապ դարձաւ, աշխարհք կերաւ, չըկրթացաւ:
30. Պեծի մ' տանիմ, շալկով բերիմ:
31. Կարմիր եզն ածուքն բուսանք կէնայ:
32. Յեսան յեսան հիւլ յեսան, իրար դիպան ջուր լցուան:
33. Պապ մ'ունիմ տաս քիւրք Հագած ա, ալի մսի, ալի մսի:
34. Երկէն էրէց, կարճ գօտի:
35. Այծ մ'ունիմ եանայ եանայ, կօտոշ 3) ունի մսուրխանայ. կերթայ կուտայ ցրթի 4) լիլիկ, 5) կու դայ պառկի ալոց էրդինք:
36. Պիծի պիծի մկրատիկ, աշխարհ էնոր Հարսաթիկ:
37. Ացի, բացի կարգացի, խփել չկարցի:
38. Չգեցի Հոսան, ելաւ տասուերկու գիրկ ճուպան:
39. ձութկուն 6) Հայան ածուք քաղհնայ: 7)
40. Պապ մ'ունիմ ձութկած մուրուք:

1. Հոգայ, հոս 2 ձիւղկտիլ, բարակ երկննայ: 3. Կօտոշ, եղջիւր. կօտոշել, կօտոշել. եղջիւր ածել: 4. Ցրթի, գիհի տեսակ ծառ, որուն ասեղներն փղի պէս են: 5. նոյն ծառին կարմիր հունտը: 6. ձութկուն,—կել, գարդարուն: 7. Քաղհնել, բաղհանք էնել, մոլախոտեր մաքրել:

- 41. Պապ մ'ունիմ բորոտ կունակ:
- 42. Հողի չունի, հողև որին ետ պէհայ:
- 43. Հողի չունի, հողև որին խածայ:
- 44. Ամառը սառի, ձմեռը լի: 1)
- 45. Վերիդէն պէնտի, ներքիդէն պէնտի, միջի նստողն էֆէնտի:
- 46. Թուն ու թֆանք լարեցին, Ասլանափոս ծակեցին:
- 47. Տակը տերև, վրան տերև, մէջն աւազ:
- 48. Մէկ շախէ 2) մ' միս ունիմ, նէ էգա, նէ որձ:
- 49. Անբոյսն անծնին բարձին, անգաղար երգն 3) անցուցին:
- 50. Ճոպանը ջրին, մողին կուռչի:
- 51. Առակ առակ, դաստառակ, կէսը գործած, կէսը գործիկ:
- 52. Հաւ սիրամարդ մտաւ մարագ, վեր ժողվայ Հատ մարգրիտ. ոչ կրթանայ Հաւ. սիրամարդ, ոչ պարպի Հատ մարգրիտ:
- 53. Մեծ խաչ ու պղտիկ խորան, ոչ սիւն ունի, ոչ գերան:
- 54. Խոտ կուտայ, մոխիր դուս լինայ:
- 55. Ծնի որայ ճերմակ ա, ճերանայ որայ սևնայ:
- 56. Այն ինչ է որ, ուր տեղ մէկ անգամ միայն արեգակ զիպաւ:
- 57. Քանի որ սղջ էր, էրդ ու գարի: կուտէր, երբ որ մեռաւ միս ու արիւն կերաւ:
- 58. Միսը շամբուր ա, քեապապն շիշ ա:
- 59. Աշխարհ հով էր, բալոր ծով էր, այս ինչ մեծ եր էր, բերածը կով էր:
- 60. Քանի քաշիմ քաշուկս ա, այս ինչ երկէն մաշուկս ա:

1. Այլի, սառած բան մը հարկու վիճակի մէջ գտնուի: 2. Ջաղայ, մորթած ոչխարն մէկ դին: 3. Երգ, երգիչը, — ասնիք:

- 61. Քառսուն ծակաման, իշու լակաման:
- 62. Վրէն չայիր ա քաղիմ, տակն աղբուր ա, խմիմ:
- 63. Սև հաւին փորը բաց:
- 64. Զօրն ի կախ, գիշերն առ ի հող:
- 65. Թուրքինց հարսն արեգին 1) չընկըլ մընկըլ երեսին:
- 66. Խաթունն ածուքն փէշերն ետ ծալած ունի:
- 67. Գունէն եկաւ պատը դիպաւ:
- 68. Պիծի խժուժ անուշ ապուր:
- 69. Սև կծիկն երգինքէն վար ինկաւ, պառաւն պորտի վեր եղաւ:
- 70. Մէկ թիզ արտ ծայրէ ծայր, մէջն բուսած ա հազար ծառ:
- 71. Տիգն է պատը, տիգն ալ պատը. գնացէք բերեք տիգ պապալուն, որ դայ Հանայ տիգն ի պատէն:
- 72. Աշխարհքին սիրելին ա, աշխարհք որ էլնայ՝ մեռնի:
- 73. Թրով թրատեցին զիս, սրով սրատեցին զիս. կորչայ ես, ճեռայ ես, առջի տարին ելայ ես:
- 74. Ինքը մաղէ, ոտուին դաղէ, 2) շկտր մկտր նեն կա վաղէ:
- 75. Ինքն է հաւի, պոչն է թավի: 3)
- 76. Ինքը քար ա, քար չէ. հաւկիթ կածայ, հաւ չէ. խոտ կուտայ, կով չէ:
- 77. Եղոտ թասպէն հողին տակ:
- 78. Թուրն վար ինկաւ, շթկուն 4) չելաւ:
- 79. Չորս կախիել, չորս կոխիւ, մէկ զբիւլ: 5):
- 80. Ճամշի կաշի, գոմշի կաշի. թէգ կըծակի, ուշ կը մաշի:
- 81. Էն ս'ր մարգարէն էր, որ աշխարհք եկաւ, ոչ կի-

1. Արեգի, ծմակին հակառակ կողմը, ուր տեղ արեգակ շատ զիպչի: 2. Գազ, մի տեսակ կառ. բ. ազցոն: 3. Թավայ, աճ: 4. Չթկուն, ձայն: 5. Զբիւլ, զարնոդ, պոչ:

- րաւ, ոչ խմեց. քառասուն օր քարոզեց ու մեռաւ:
 82. Ոտք չունի, տօտայ. լեղու չունի՝ խօսայ:
 83. Պիծի տղայ, վար որ գնիմ սղլի, 1) ձեռքս որ առնում կու լայ:
 84. Պիծիլի, սչհ:

Հանելուկներուն լուծումը

1. Տիկը: 2. Միտքը: 3. Աղպակը: 4. Ասեղը: 5. Տարին:
 6. Խնոցին, գործի, որով մածուն կըհարեն, կարող հանեն: 7
 Թխսամայր: 8. Չիւն: 9. Գլուխը: 10. Կրակ, մօխիւր, մուխ:
 11. Աթոռը: 12. Հրացան: 13. Զողզամ: 14. Տրեխ, չարոխ:
 15. Աչք: 16. Բերան: 17. Ականջ: 18. Կեռաս: 19. Աւել:
 20. Պանիր: 21. Ուտելը: 22. Խտրող: 23. Աչք: 24. Օձ: 25
 Ածիլի: 26. Գիր: 27. Գուլպայ քաղելը: 28. Ղանթար: 29.
 Կրակ: 30. Հունտ: 31. Զակնդեղ, ճանկի տեղ: 32. Չուկ: 33
 Սախ: 34. Գետն ու կամուրջը: 35. Մեղուն: 36. Ստակ: 37.
 Ընկող, կակայ: 38. Գրում: 39. Անժոյժ ծաղիկ, հինայ: 40
 Խաղող: 41. Կամ: 42. Կապ: 43. Եղիճ: 44. Զունչ: 45. Մե-
 դու: 46. Ահան, լաղըմ: 47. Լիցք, տոլմայ: 48. Սունկ, ման-
 թար: 49. Աղ, ջորին, կամուրջ: 50. Դդուճ: 51. Չեռք, թա-
 թը: 52. Գիր գրելը: 53. Երկինք: 54. Ծուխ քաշելը: 55
 Խաղող: 56. Կարմիր ծով, ուստի Մովսէսն անցաւ: 57. Սամ-
 սոնին իշու ծնօտը: 58. Մատանին ձեռքն: 59. Աղամ: 60.
 Աննապարհ: 61. Տուն: 62. Ոչխար: 63. Վառարան: 64. Փա-
 կանք: 65. Տուղտ: 66. Կաղամբ, կոպրոստուն: 67. Լուացիտ-
 տը: 68. Ծիծ: 69. Գիշեր: 70, Գլուխ: 71. Թոնրի հաց ե-
 փելը: 72. Չուկ: 73. Յորեն: 74. Ոգնի: 75. Անձեխ, կաչա-

1. Սղլի, շիտ:

- ղակ: 76. Կռունկ: 77. Օձ: 78. Զող: 79. Կով: 80. Զաղաց-
 քի քարերն: 81. Զպուռ, գարեխաշ: 82. Թամացոյց: 83. Քը-
 նար, քեամանչայ: 84. Փուշ:

ԿԳ. ԳԼՈՒՄ.

ՅԵՄԱ ՔԻՐԱՍԱՏՈՒՅԻ ԱՆԵՐ

1. Բարեկենդանին թէ բուրդ մանեն՝ սով կու գայ:
 2. Սեղանի վրայ թէ մէկն ուրիշի մը բրդուճն ուտէ, ա-
 նոր բախտն իրեն կանցնի:
 3. Ագուան երբ մէկու մը տան վրայ գայ գէշ գէշ վայէ,
 գէշ լուր կու գայ:
 4. Անձեխն երբ գայ տան վրայ ճիւճխայ՝ սիւլայճի կու
 գայ:
 5. Մէկը թէ ուրիշի վրայ կար ընէ, անոր բերանը փայ-
 տի կտոր մը դնել կուտայ, որ բախտն իրեն չանցնի:
 6. Ով որ օձ տեսնէ, թշնամույ կը հանդիպի:
 7 Մեռելն որ անցնի, վեր կեցելը որ չքթանաս 1):
 8 Մէկը թէ ուրիշի մը վրայէն անցնի՝ առաջինն ալ չի
 մեծնար. անոր համար հարկ է անոր վրայէն վերստին ետ
 ցատկէ:
 9 Ամբորդն երբ մեկնի՝ սեղանը շոյտ չեն վերցնեն, կամ
 անկողին չեն շիտկեր, որ մահ չպատահի:
 10. Կատուն թէ դունջն լուանայ՝ թաթաւ կու գայ:
 11. Նոր-տարին կացինդ պահէ որ արջ չտեսնես:
 12. Չուանդ պահէ որ օձ չտեսնես:
 13. Կինն երբ պառկի՝ (ճնանի), գլխուն վերի չափուկով
 բան կըղնեն, որ փորձանք չպատահի:

1. Քթանայ, անդամալոյժ բլլալ:

14. Նոր տարին կակալ կտորելու չէ, որ մալին ոտքը չկտորի:
15. Հարսն երբ օտայէն դուրս հանին տանին, օտան չեն աւելել, որ փորձանք չպատահի:
16. Տղան թէ իր ձեռք ուտէ՝ խելօք կըլինի:
17. Մէկը թէ սաստիկ վախնայ, կեցած տեղն հողի մէջ գործելի, (ածուխ), կըգոյանայ. հողը կըփորեն, գործելին կըհանեն ու ջրով կըբանան վախցողին կըխմցնեն, որ լաւնայ:
18. Ճղուն որրոցքը դարտակ չեն որրել, որ չըլլայ թէ տղան մեռնի:
19. Տղէն որ ծիծ ուտէ և մայրը չայ խմէ՝ տղին պորտը ջուր կը լեցուի:
20. Ով որ դորտն օձին ձեռքէն սպատէ և երթայ տըղոցկանի ջուր տայ՝ կինը շուտ կըբժշկուի:
21. Վախցողին ծոցը գործելի կըդնեն, որ չվախնայ:
22. Մէկը թէ բոլորովին նոր տեղ մ'երթայ՝ ծոցը քար դնել կու տան, որ չդադրի:
23. Ջրօրհնէքին բոլոր գետերն ծովի պէս ետ կակնին. ով որ արդար է՝ կըտեսնէ:
24. Երբ անասուն մը կորսուի ու գիշերն դուրս մնայ, կու գան գալկապ ընողին քով, որ զօրաւոր աղօթք* մ'ընելով՝ գալուն բերանը կըկապէ, որ մալ չուտէ:
25. Նոր տարին ագռաւին բիլթ կու տան. որ տան վրայ որ կերթայ հանգչի, այն տան հետ նոր խնամութիւն պէտք է հաստատեն:
26. Գարնան կաթին աղ չեն ձգել, որ կովերն չցամքեն:
27. Տան մէջ թէ մըջիւն առաջ գայ՝ տունը շէն ըլլալու նշան է:
28. Հարսն ու փեսան երբ ժամն երթան պսակուելու,

* Գայլը կապելու աղօթքը գիտցողն՝ իր գիտցածն ուրիշին ասելու չէ, ապա թէ ոչ իրեն ալ չի անցնի:

- անոնց մէջէն անցնելու չէ, որ անսէր չլինին:
29. Տղան երբ ծափ ծափ ընէ՝ սիլաջի կու դայ:
 30. Տղան երբ լեղացնեն՝ քովէն դուրս չեն ելլեր, որ տղուն քուն լրենց հետ չտանին:
 31. Նոր տարին ջուր եռ չեն հաներ, որ ալագգներն եռ չելեն:
 32. Արերն երբ պղտորին՝ մեռել շատ կըլինի:
 33. Բուկը թէ փաթութուի՝ կերկերի, թաթաւ կուգայ:
 34. Գլխու մագ թէ մէկը կոխայ՝ այդ մագեր կերթան փերիստանին մագերուն խառնին:
 35. Նորածին տղու շարերն մինչև երեք ամիս դուրս չեն փռեր, որ փերիստան չտանին:
 36. Տղայ մը թէ կոխուի 1) կամ կոխ առնու՝ գերեզմանոց կըտանին մեռելներու վրայ կակնեցին:
 37. Յղի կին մ'եթէ ուրիշի տունն մտնէ՝ պէտք է անոնց տղան գիրկն առնու, կամ թէ որրոցքին մէջ է՝ որրէ, որ տղան կոխ չառնու:
 38. Երբ տաւուլճի մը գայ՝ կոխուած տղուն տանին տաւուլին վրայ դնեն, որ կոխն անցնի:
 39. Կամուրջէն կտոր մը փայտ կըբերեն տղուն որրոցքէն կըկախեն, որ տղուն կոխն անցնի:
 40. Երբ սաստիկ կարկուտ գայ՝ խաչրկաթը 2) դուրս կըհանեն, որ կարկոտն կտրի:
 41. Էրեկ կնիկ սեղանի վրայ եթէ իրենց ղգայնին փոխեն՝ իրենց մէջ մահ առաջ կու գայ:
 42. Չորեքշաբթի և ուրբաթ ըղունձք չեն կտրել:
 43. Մանր տղոց ըղունձներ հրեշտակնին կտրին:
 44. Հարսն երբ տղով հարանցն երթայ ու ետ դառնայ

1. Գոխուիլ. չար աչքի գալէն (տեղացայ կամ ականէ ընիլ), տղան սաստիկ կու լայ ու ոտքի չի կը ար կակնիլ: 2. Խաչրկաթ, թոնի վրայ խաչաձև գրուած երկաթը:

կերանցն՝ ակիշն ու շամբուրն մէկտեղ դնէն դուրս կըհանեն, որ իր կաթնն չցամքի:

45. Յիւ մայր մ'եթէ օշմով(1) ջուր խմէ՝ ծնանելի տղին կերածն ետ կու գայ. անոր համար կերթայ գետափն ու օշմով ջուր կառնու և երեք անգամ ուտէն ետ լինու:

46. Մայրն թէ իր տղուն ջուր լեցնէ լուացուելու համար՝ տղուն ձեռուին գող կելլեն:

47. Բարեկենդանի մէջ եղած տղան սին կըլինի:

48. Սուրբ Սարգսայ պահքին բոլոր շաբաթն ջուրի ձով կըզակեն. դիշերն ո՞վ որ երազի մէջ իրարու ջուր տան՝ ան կըլլայ իրեն նշանած:

49. Գարնան երբ երկինքն ու ջի անգամ գոռայ՝ քար կըվերցնեն ու ետև առջև բերելով կասեն. «Մէղքս քարէն ամուր» երեք անգամ, որ մէջքը չկոտրի:

50. Կինն երբ ծանր ըլլայ՝ տան մէջ հաւ թուխ չեն դներ, որ փորձանք չպատահի:

51. Կուկուն դարնան դեռ չկանչած պէտք է որ ամէնք թաղայ բանջար կերած ունենան, որ կուկուն գալեն, ապա թէ ոչ կուկուն իրենց կըզակէ:

52. Խորոզն երբ տունն մտնէ ու երեք անգամ իրարու վրայ կանչէ՝ գիր կամ սիլայճի կուգայ:

53. Մէկը թէ մարմնոյ տձևութիւն մ'ունենայ՝ կասեն լուսնկին չքին պատահած է:

54. Տղայ մ'երբ կոխուի՝ խաչերն պտտցնելէն վերջ կը տանին ամենէն վերով տան վրայ և կաւարներուն 2) վրայ կակնեցնեն, որ ինքն բոլորին կոխէ ու չկոխուի:

55. Տղայ մ'երբ որմնթուռ 3) ըլլայ, գետին կըպառկեց-

1. Օշմայ, կամ Ոշմայ, գրուած ջուր խմելու աման, մի տեսակ դրոմէ, որ կըսուի՝ կօշ. որ բուկ կամ վիզ ունի և տակը տափակ կ'ըլլայ: միայն ամանի համար կըզործածուի, գինի կըլլ ցնեն մէջ իբրև շիշ դիւնոյ: 2. Կուար, բարակ տախտակ առնը ծածկելու համար: 3. Օրմնթուռ, լուսնտուր, մարիլ մեռելի պէս:

նեն, մէկ մօմար 1) մը ոտքին քով, մէկ մ'ալ գլխուն քով դետին կըզարնեն, որ հոգին ետ գայ:

56. Տղայ մ'որ աչեցա կամ ականէ ըլնի՝ լեղակ քսեն:

57. Տան մէջ թէ մեռել պատահի՝ բոլոր ջրերն վար կը թափեն՝ վասն զի ցաւն անոնց մէջ լցուած է:

58. Հովիւն եթէ դաւաճոխն մէջքն (մախաղ) պառկի, կովերն հանգիստ չեն պառկեր:

59. Հովիւն պաշտըն ուտելու ժամանակ եթէ մախաղին բերանը դարվար ընէ՝ գայլ կու գայ:

60. Խորոզն եթէ անժամանակ կանչէ՝ զլուխը կըտրեն:

ԿԵ. ԳԼՈՒԽ.

Այլաբանական խօսքեր

- 1 Չապիկը կարճ ա:—Վատը պոլոզ ա:—էնոր տախտակն բարակ ա:—Շապիկն բարակ ա:
- 2 Պոլ չուան կտրած ունի ատի:
- 3 Մաղը ծակ ա:—Չարվարը քարքար ա:
- 4 Ամօթ ամօթ ստրին զագաթն ելան վրայ պատած ա:
- 5 Գաւաճոխն դարտակ ա, (խելքը կարճ է):
- ✓ 6 Ատ ի՛նչ օձ խուզող չէ, (սատանայ է):
- ✓ 7 Գաղղիացի մ'որ հարիւր մաղէ հաց էր կերել, (աչբաց):
- 8 Ծօ կացիներ քարին տուիր, (դիմացինին խօսքին դիպար):
- 9 Ատոնք լուացած խնոցիէն ալ եղ կըհանեն:
- 10 Աղի քեղի տանի ծարաւ ջրափն ու կըբերայ (շատ աչբաց):

1. Բարակ դամ:

Handwritten signature or scribble at the bottom of the page.

- ✓ 11 Հողին դարբնին սալին տակն դրած ունի:
- 12 Էման բաներ կասես որ իշուն ծաղրը բանայ:
- 13 Դու կերթաս, ես կու գամ, (աչբացութիւն):
- ✓ 14 Ատոր թափթարն չի կարգացուի:
- ✓ 15 Ես այդ ողջունը երեք տարի ա կասիմ:
- 16 Սատանի սաղմոս կարգաս հերեք:
- 17 Այսօր ատոր հաւն ծուռ թառած ա:
- 18 Ատոր թանը թթու կըլնի թէ:
- ✓ 19 Հարկ է օր մ'ալ այդ խորոզն ձեր տունը կանչէ (ձեզ ալ այդ փորձանքը կու գայ):
- ✓ 20 Ատոր ձին այսօր լաւ խաղայ, (բախտը լաւ է):
- 21 Աստուած երկնից տակը բացած ունի, (սաստիկ կ'ան- ձրէէ):
- 22 Ղարբուզն թարս բուսած էր:
- 23 Սիւն խաղեցէք, (եթէ դէմին դարմանալի բան մ'ընէ):
- 24 Զուս սատկի, (սաստիկ ցուրտ է):
- 25 Քրիստոսի շապիկն հանող ա:
- 26 Քարը ծով ձգեց, (խօսքը տեղը դրաւ):
- 27 Ատոր դաւաճոխն նեղ ա, (սիրտը):
- 28 Բեռդ ոսկի ա թէ, (ղալում մի ծախիր):
- ✓ 29 Քեզի զրպանէս կըհանիմ:
- 30 Մարդը չորցաւ, պաղեցաւ, փչեց, (մեռաւ):
- 31 Ատոր ջուրն դեռ դարվեր ա, (խելքը գլուխն չէ):
- 32 Նոր տարին էշն ալ գումի մէջ կիմանայ թէ՛ օրերն մեծցած են:
- 33 Այտ տղէն իրկուրնայ պուլպուլ, էգուրնայ սուտ խուլ:
- 34 Ատի՛ չերին 1) մէկ խօսի, չամջին երկուս, (չհասկցող):
- 35 Այդ մարդ գեղն ու ջուրը պղտորող ա:
- ✓ 36 Խորոզ նալած 2) ունի, (խմած է):

1. 2իր, չի. տանձ կամ խձոր խաչ խաչ կտրեն ու չորցնեն. որ ձմեռն խոշապ (գոմբոթ) եփեն: 2. Գայտել, պայտ դարնել:

- 37 Կարմիր ձի հեծած ունի, (գինի խմած է):
- 38 ձերմակ ձի հեծած ունի, (օղի խմած է):
- 39 Ատոնք մարդու մազ կախող են (կճլող):
- 40 Անոր հետ խմած ջուրի պէս էին, (սերտ բարեկամ):
- 41 Կարմիր աւետարան կարդացած ա, (գինի խմած է):
- 42 ձերմակ աւետարան կարդացած ա, (օղի խմած է):
- 43 Հողիդ ջէպդ դնես կելնես կու գաս, (աներկիր):
- 44 Հողիս խոշ դէմուրջին չէ շինած:
- 45 Այդ հացն ու պանիրն մեզմէ շատ հեռու ա:
- 46 Ծո՛ մեր բանն բուրդ ա:
- ✓ 47 Անչափ ասի որ բերնիս մէջ մազ բուսաւ:
- 48 Ատոր ջաղացն տուզան ա, (ախորժակն լաւ է):
- 49 Ինկիլիզն ջրի ճիճու ա:
- 50 Տեսաւ որ ցաւն կապուտ ա, (գործը գէշի կերթայ):
- 51 Քու գործդ ջուրի վրայ է:
- ✓ 52 Ես քու հրամանովդ ոտաց ճանապարհ պիլայ երթալ չիմ:
- 53 Հինգ կով ունին, հինգն ալ ջուր դիմացն չին անցնի:
- ✓ 54 Տղէն լաւ ա, համայ քիչ մ'որձ ա:
- 55 Եթէ այդ բանը չէնես՝ մկներն ստերջ մնան թէ:
- 56 Աստուծոյ քէսէն բացուեցաւ, (անձրև սկսաւ):
- 57 Էն մարդն մեծ հացի վրայ էր:
- 58 Թամասուկի պէս ասա, որ հասկանամ:
- 59 (Ապուրն) կրակով եփած ա, (սաստիկ տաք է):
- 60 Մեր խորոզնին խօսիլ չին, էնոնց հաւերն ալ կանչին:
- ✓ 61 Տան մաղն կախ էրին, (աղքտցան):

Handwritten notes and signatures at the bottom of the page, including a large signature and some illegible text.

Պատառանց ավորական անէծքներ

Իրո՞ղ տանի քեզի: Գետինն անցնիս: Աժնիք չըլնիս դու:
 Չիքն անցնիս պէլաքիմ: Ծո՞ չիաննայո՞ւ: Ծովէն անցնիս:
 Չընտղաս պէլաքիմ: Քն չիստալո՞ւ: Կրակն անձգ ինկնի: Մյ
 սե՛ւ գայ քեզի: Մե՛ խնտաս: Մե՛ւ դառնաս դու: Չիստաս ու
 սե՛ւ խնտաս: Բեմուրատ ելնես դու: Փշանա՞ս, փո՛ւչն անցնիս:
 Խանձուղատ ելնես: Քն խանձուղատ ելնելո՞ւ: Սե՛ ֆո՛ղն ի
 վար նե՛ մտնուս: Սեննշտն անցնիս: Անո՛ւնդ սենայ: Չո՛ւն
 գայ զլիուզ: Չոլա՛խդ կտորի, քորանաս: Սե՛ ծո՛վն անցնիս,
 չքանաս: Քն տնաւե՛ր: Արե՛ չտեսնուս: Օրերդ մթան անցնես:
 Ատէր ելնես: Սենաս դու: Ատքդ կտորի, չոլախ ըլնիս: Գու
 զիտե՛ս ինձի. քեզի սրպանիմ աչուիդ հանիմ:

ՅԱՆԿ ԵՆԻԹՈՅ.

Էրևս

Առաջարան	3
Ա երգ. Վիեննա քաղաք	4
Բ » Գայլերը Նորի մը կուտեն	9
Գ » Կուրացած կին մը	13
Դ » Հարսանեաց սաղ	15
Ե » Յաւազին հիւանդ մը	—
Զ » Հրաժեշտ հայրենեաց	17
Է » Համբերութիւն	18
Ը » Ծերութիւն	—
Թ » Կեղծ մարդու վրայ	20
Ժ » Խոտորչուր	21
ԺԱ » Ծերութիւն	24
ԺԲ » Նամակ Թիֆլիզէն	25
ԺԳ » Ունայնութիւն աշխարհի	26
ԺԴ » Սուրբ Յովհաննէս	28
ԺԵ » Ընտանի մը կը մեռնի	30
ԺԶ » Պարի խաղ	31
ԺԷ » Զղջում մեղաց վերայ	32
ԺԸ » Գիր Հասանդալայէն ի Թիֆլիս	33
ԺԹ » Պանդխտութիւն	34
Ի » Մոն—բէրի մը մահը	—
ԻԱ » Փոքրիկ սղայ կըմեռնի	36
ԻԲ » Խոտորչոյ հացագործաց կեանքը	38
ԻԳ » Գլխատեալ կոյս մը	40
ԻԴ » Գիվիթ	41
ԻԵ » Հրաժեշտ հայրենեաց	42
ԻԶ » Հրաժեշտ և մահ ընտանույ	44
ԻԷ » Դառն մահ իրիցկոյ	45
ԻԸ » Գանգառ զեղի մէջ	47
ԻԹ » Գինույ վրայ	48
Լ » Մանի, կանանցմէ ըտուած	50

ԼԱ	»	Ոսկան քէնին բունուիլը	51
ԼԲ	»	Յաւակցութիւն բարեկամի	53
ԼԳ	»	Տաղ Ծննդեան Քրիստոսի	54
ԼԴ	»	Պարի տաղ	55
✓ ԼԵ	»	Աղօթքներ	57
ԼԶ	»	Մի մանուկ սարի վրայ	61
✓ ԼԷ	»	Այլ և այլք	—
ԼԸ	»	Պարի մէջ կանչուած	62
ԼԹ	»	Մի կին կուրացած	63
Խ	»	Ճանապարհի դժուարութիւն	66
ԽԱ	»	Մի հարս իւր ծնողացմէ կը ցաւի	69
ԽԲ	»	Գեղի մէջ հրդեհ	70
ԽԳ	»	Մի հաւի վերայ	71
ԽԴ	»	Մի կին իր էրկան վրայ	72
ԽԵ	»	Տան մէջ գողութիւն	74
ԽԶ	»	Մահ Քերոբէ Ոսկանեանի	—
ԽԷ	»	Ազատարար Ս. Կոյս Աստուածածին	80
✓ ԽԸ	»	Գանգատ	81
ԽԹ	»	Հրաժեշտ հայրենեաց	82
Ծ	»	Գիր առ բարեկամ	84
ԾԱ	»	Խղերայ	85
ԾԲ	»	Երկրաշարժ Կարնայ 1860 ին	88
ԾԳ	»	Տրտունջ	89
ԾԴ	»	Վերջը մարդու	90
ԾԵ	»	Ունայնութիւն	92
ԾԶ	»	Ուխտագնացութիւն	93
ԾԷ	»	Տաղ առ Մարիամ Աստուածածին	94
ԾԸ	»	Խաղողի վրայ	95
ԾԹ	»	Կսուէկի վրայ	96
Կ	»	Պանդխտութիւն	97
✓ ԿԱ	»	Զարմանք	98
✓ ԿԲ	»	Առակներ	99
✓ ԿԳ	»	Հանելուկներ	122
✓ ԿԴ	»	Թերահաւատութիւններ	127
✓ ԿԵ	»	Այլաբանական խօսքեր	131
✓ ԿԶ	»	Պատուանց սովորական անէծքները	134

Կ. Ի. Շ. Ե - 50 40054

ԳԻՆՆ Է 50 ԿՈՊԵԿ

«Ազգային գրադարան»

NL0331028

25052